

2.2. NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH¹

✓ **Násilie zo strany intímneho partnera zasahuje širokú skupinu žien SR**

Násilie na ženách páchané intímny partnerom predstavuje špecifický typ násilia, predovšetkým z toho dôvodu, že ženy sú k násilníkovi emocionálne naviazané, často sú od neho až emocionálne závislé. Táto skutočnosť má dôsledky jednak na priebeh a vývoj samotného násilia, jednak na spôsoby, ako s ním zaobchádzať. Vďaka dlhodobej pozornosti zo strany ženských MVO a odborníčok a odborníkov sa v poslednom období aj tento typ násilia na ženách stal integrálnou súčasťou verejnej politiky. S nárastom informácií o tomto jave sa násilie páchané intímny partnerom stále viac považuje za otázku ľudských práv a vážny problém verejného zdravia (OSN, WHO, EÚ i jednotlivé členské štáty EÚ).

Vychádzajúc zo všeobecnej definície násilia na medzinárodnej úrovni a jej špecifikácie na situáciu žien v úlohe obetí², za násilie páchané na ženách sa dá považovať: „akýkoľvek čin voči žene, ak tento čin obmedzuje jej zákonné práva a slobody a spôsobuje jej fyzické alebo psychické utrpenie a morálnu ujmu“. (Stratégie..., 1993) V prípade, ak sa násilie odohráva v rámci rodiny, hovoríme o „domacom násilí páchanom na ženách“. Ak je násilníkom partner - súčasný alebo bývalý - hovoríme o „násilí na ženách v intímnom vzťahu“ alebo „násilí páchanom intímny partnerom“. Za násilie zo strany intímneho partnera sa považuje: „akýkoľvek čin intímneho partnera (súčasného alebo bývalého) voči žene, ak tento čin obmedzuje jej zákonné práva a slobody a spôsobuje jej fyzické alebo psychické utrpenie a morálnu ujmu“.

Mnohé výskumy preukázali, že **násilie zo strany manžela alebo intímneho partnera patrí k najčastejším formám násilia páchaného na ženách**. Zahŕňa skutky fyzickej agresie, psychické týranie, vynútený sexuálny styk a iné formy sexuálneho nátlaku, ako aj rôzne spôsoby kontrolujúceho správania - izolovanie od rodiny a priateľov, kontrola správania alebo obmedzovanie prístupu k informáciám či podpore. Môže mať teda rôznu podobu: od fyzického a sexuálneho, cez psychické (či verbálne), sociálne a ekonomické násilie. Ak sa zlé zaobchádzanie vyskytuje v tom istom vzťahu opakovane a intenzívne, situácia sa niekedy zvykne prirovnávať k "bojisku" a vzťah medzi obeťou a násilníkom k štokholmskému syndrómu (špecifický vzťah pripútania obeť k násilníkovi vytvorený v situácii izolácie obeť a ohrozenia jej života).

Na Slovensku bolo násilie na ženách dlho tabuizované – o probléme sa nehovorilo a neexistovali ani výskumné údaje o výskyte a podobách tohto javu. V priebehu 90. rokov mlčanie spoločnosti o tomto type násilia prelomili ženské MVO, ktoré tento vážny spoločenský problém dostali do verejného diskurzu. Postupne mu začala venovať istú pozornosť aj verejná politika a objavili sa prvé výskumné pokusy usilujúce o zmapovanie výskytu a skúseností žien Slovenska s násilným správaním. Z väčších výskumov reprezentatívneho charakteru sa zatiaľ na Slovensku zrealizovali dva: vôbec prvý reprezentatívny výskum sa uskutočnil koncom roka 2002 a začiatkom roka 2008 sa meranie

¹ Spracované na základe výsledkov z dvoch reprezentatívnych výskumov (rok 2002 a 2008) podľa záverečnej správy Inštitútu pre výskum práce a rodiny nazvanej *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchaným na ženách (WAV) na Slovensku*. (Bodnárová – Filadelfiová – Holubová, 2008).

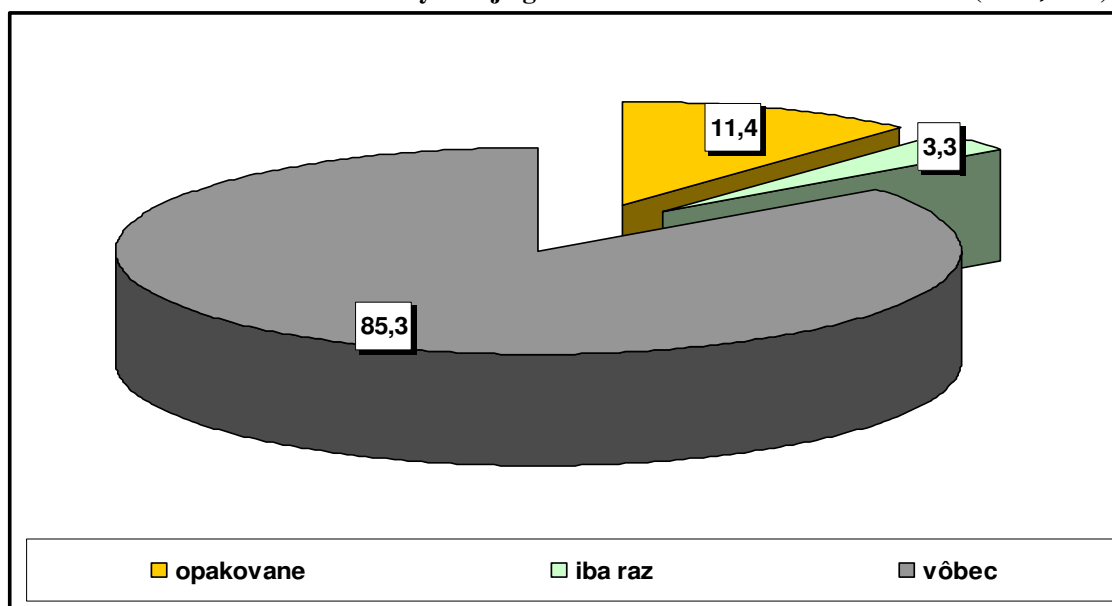
² Podľa definície *Deklarácie OSN o odstránení násilia páchaného na ženách* (1993) sa pod pojmom násilie páchané na ženách rozumie: "akýkoľvek čin rodovo podmieneného násilia, ktorý spôsobuje alebo by mohol spôsobiť telesnú, sexuálnu alebo duševnú ujmu alebo utrpenie žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, zavražďovania alebo úmyselného obmedzovania slobody, a to vo verejnom alebo súkromnom živote". Medzi formami násilia páchaného na ženách dokument explicitne zmieňuje: "fyzické, sexuálne a psychické násilie vyskytujúce sa v rodine, vrátane bitia, sexuálneho zneužívania dievčat členmi domácnosti, násilia súvisiaceho s venom, znásilnenia v manželstve, mrzačenia genitálií žien a iných tradičných zvykov poškodzujúcich ženy, ďalej mimomanželské násilie a násilie spojené s vykorisťovaním, sexuálne obťažovanie a zavražďovanie v práci, škole a inde, obchodovanie so ženami, nútená prostitúcia a násilie páchané alebo tolerované štátom, pričom sa neobmedzuje iba na tieto javy".

V *Pekinskej akčnej platforme* (Peking 1995), na ktorú sa odvoláva väčšina európskych materiálov i ženských MVO pracujúcich v tejto oblasti, sa násilie páchané na ženách považuje za "prejav historicky nerovných mocenských vzťahov medzi ženami a mužmi, ktoré vedú k ovládnutiu a diskriminácii žien mužmi a k zabráneniu plného rozvoja žien" (Pekinská..., paragraf 118).

zopakovalo (pri využití rovnakej metodiky). V oboch prípadoch výskum zastrešoval Inštitút pre výskum práce a rodiny, zber dát taktiež v oboch prípadoch robila agentúra FOCUS³. Pre potreby výskumu bolo násilie na ženách páchané intímny partnerom vymedzené ako zážitok fyzického, psychického, sexuálneho, ekonomického alebo sociálneho nátlaku, zneužívania alebo napadnutia zo strany intímneho partnera⁴.

Podľa analýzy Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) sa **podiel žien, ktoré boli niekedy v živote fyzicky napadnuté svojím intímny partnerom**, v jednotlivých krajinách pohybuje v pomerne širokom intervale: od 10 % do 70 %. Aká je z tohto hľadiska situácia na Slovensku?

Súhrnná skúsenosť so skutkami fyzickej agresie od SÚČASNÉHO PARTNERA (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

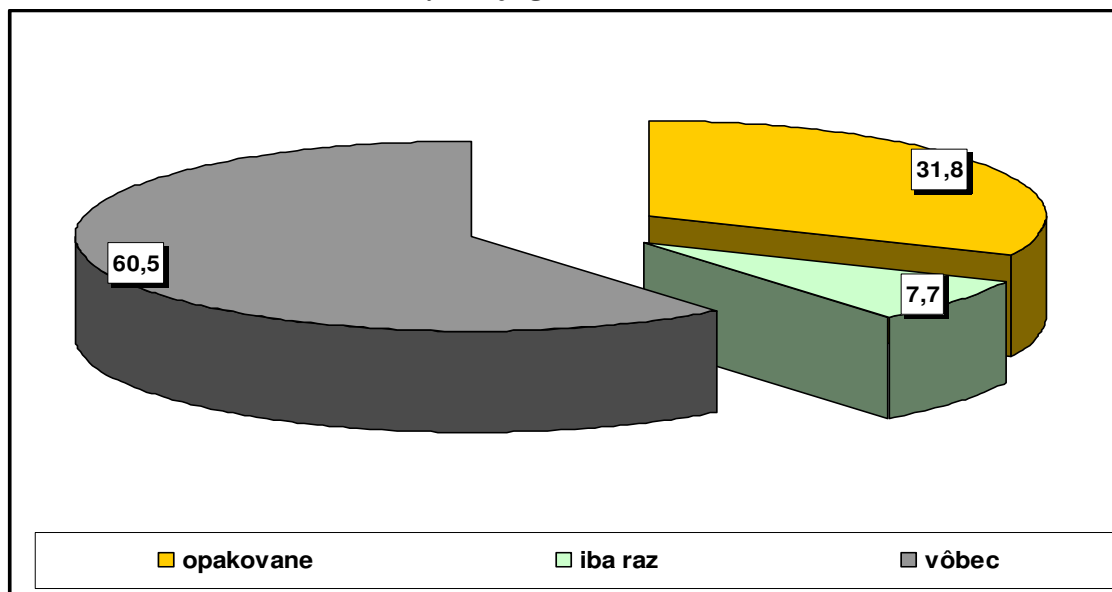
³ V roku 2008 sa zber dát uskutočnil v dňoch 16.– 23.1. 2008. Výskumný súbor tvorilo 827 dospelých žien SR vo veku 18–65 rokov, výskumná vzorka sa vyberala na základe kvót a medzi výberovými znakmi boli: vek, vzdelanie, región a typ sídla. Údaje sa zbierali pomocou štandardizovaného dotazníka, ktorý sa vyplňal metódou face-to-face rozhovorov. Dotazník obsahoval 45 otázok - prevažne zatvorených alebo poloopených. Posudzované násilné skutky sa v dotazníku neoznačovali prívlastkom „násilné“. Uvádza sa iba popis situácie v jazyku zrozumiteľnom pre respondentku. Sledoval sa výskyt jednotlivých udalostí za intímneho partnera a frekvencia výskytu za celú dĺžku trvania vzťahu.

⁴ Pri skúmaní sociálnych javov typu násilia páchaného na ženách, ktoré sa dotýkajú intímnych stránok života jednotlivcov, veľmi záleží na spôsobe formulácie a kladenia otázok, ako aj na spôsobe realizácie rozhovorov. V snahe minimalizovať ohrozenia výskumný tím uplatnil viacero stratégií: z výskumu sa vylúčili subjektívne a sugestívne otázky typu „Boli ste niekedy týraná?“, pri sledovaní reálnych skúseností žien sa dotazník dôsledne vyhýbal používaniu slova „násilie“, termín sa objavil iba pri všeobecných postojových otázkach; v dotazníku sa použili špecifické otázky – batérie zamerané na vybrané spôsoby správania mužov, u partnerov sa sledovala frekvencia výskytu na škále od "vôbec, ani raz" po "takmer stále"; otázky a dotazník boli viacnásobne a opakovane konzultované s expertmi na metodológiu sociologických výskumov a s expertkami, ktoré priamo pracujú s obeťami násilia (MVO prevádzkujúce telefónne linky pomoci, poskytujúce poradenstvo a pomoc obeťami násilia), pričom hodnotenie sa uberalo dvomi smermi - výber a operacionalizácia násilných skutkov a dopad na potencionálne obeť násilia medzi respondentkami; rozhovory realizovali výlučne ženy (ženská anketárska sieť); zabezpečila sa špecifická príprava anketáriek (základné informácie o násilí páchanom na ženách a spôsoboch, ako správne reagovať v rôznych situáciách); vybavenie anketáriek dostatočnými informáciami o možnostiach intervencie, číslami na odborníkov a informačnými materiálmi v prípade prejavu záujmu zo strany respondentiek; spolupracujúce MVO špecializované na prácu s obeťami poskytovali po celú dobu konania výskumu pohotovostné zázemie.

Z celkových údajov o fyzickej agresii voči ženám v rámci intímneho vzťahu vyplýva, že **15 % zo všetkých dospelých žien SR vo veku 18-65 rokov, ktoré mali v čase výskumu partnera, zažilo aspoň raz od svojho súčasného partnera prinajmenšom jeden zo sedem sledovaných skutkov fyzickej agresie**⁵. Opakovane zažilo niektorú zo situácií fyzického násillia 11,4 % žien a jednorazovo sa vyskytli v prípade 3,3 % relevantného súboru žien. Ak sa teda fyzické násillie vo vzťahu vyskytuje, má sklon sa opakovať.

Výskyt za bývalého partnera bol podstatne vyšší: **aspoň raz zažilo od svojho bývalého partnera niektorý zo spôsobov fyzickej agresie až 39,5 % žien**, ktoré mali v minulosti partnera. Opakovane sa takéto situácie vyskytli u 31,8 % žien. Opäť sa objavil **podstatne vyšší výskyt opakovaných skutkov fyzickej agresie**.

Súhrnná skúsenosť so skutkami fyzickej agresie od BÝVALÉHO PARTNERA (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Sledovanie úrovne výskytu za jednotlivé násillné skutky (celkovo sedem rôznych skutkov fyzickej agresie) poukázalo okrem samotného výskytu na viacero ďalších súvislostí. Po prvé, pohľad na empirické údaje naznačuje, že **s rastúcou závažnosťou násillného činu sa znižuje podiel žien, ktoré takéto správanie v intímnom vzťahu od svojho partnera zažili**. Na druhej strane sa ukázalo, že pomerne malý rozdiel medzi celkovým a opakovaným výskytom fyzickej agresie zo strany partnera napovedá o tom, že **fyzické útoky voči ženám v intímnom vzťahu majú tendenciu sa opakovať**. Znamená to, že väčšina obetí fyzickej agresie zažíva alebo zažívala skutky fyzického násillia počas dlhšieho časového obdobia.

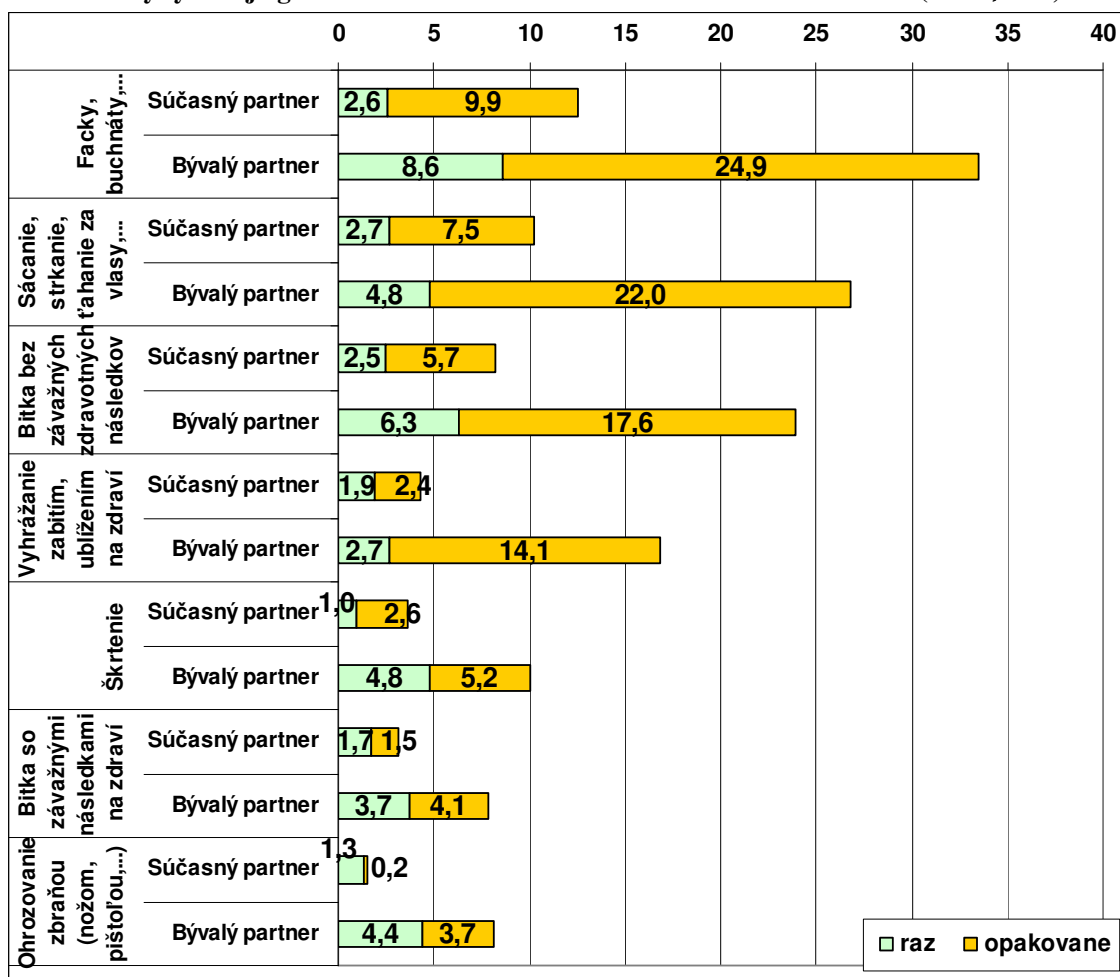
Z grafu nižšie tiež jednoznačne vyplýva, že podiel žien, ktoré niekedy zažili fyzický útok od svojho intímneho partnera, je v priemernom vyjadrení oveľa vyšší, ako je podiel žien, ktorým sa intímny partner fyzickým násillím iba vyhrážal. A takýto vzájomný pomer medzi dokonaným fyzickým násillím a vyhrážkami platí pre obidvoch sledovaných partnerov – teda v prípade súčasných ako aj bývalých partnerov.

Faktom ale zostáva, že **výskyt agresívneho správania je za všetky sledované skutky výrazne vyšší v prípade bývalých partnerov**. Najčastejšie majú ženy SR skúsenosť s fackami a buchnátmi: kým

⁵ Celkovo sa v dotazníku sledovalo až 22 skutkov reprezentujúcich rôzne druhy násillia (v roku 2008 to bolo 24 skutkov). Konkrétne za fyzické násillie sa sledovalo sedem skutkov – išlo o nasledovné druhy správania: facky, buchnáty a pod.; bitka bez závažných zdravotných následkov; bitka so závažnými následkami na zdraví; sácanie, strkanie, ťahanie za vlasy a pod.; vyhrážanie zabitím, ublížením na zdraví; škrtanie; a ohrozovanie zbraňou (nožom, pištoľou a pod.).

za súčasných partnerov sa vyskytovali u 13 % relevantných žien, za bývalých partnerov to bolo až u 33,5 %. Sáčanie, strkanie alebo ťahanie za vlasy zažilo od súčasného partnera vyše 10 % žien, no od bývalého takmer 27 %. Podobne je tomu aj u bitky bez zdravotných alebo so zdravotnými následkami, škrtenia, vyhrážania zabitím alebo ohrozovania zbraňou – u všetkých je výskyt za bývalého partnera minimálne dva krát vyšší.

Skutky fyzickej agresie od SÚČASNÉHO A BÝVALÉHO PARTNERA (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Nasledujúca tabuľka prezentuje jednotlivé skúmané skutky fyzickej agresie zo strany intímneho partnera za rok 2008 a 2002. Tabuľka uvádza celkovo tri číselné údaje: na prvom mieste je uvedené číslo za výskyt danej situácie podľa výsledkov výskumu z roku 2002, druhé číslo prezentuje výsledky výskumu z roku 2008 a posledné, tretie číslo uvádza výskyt za ženy s nižším stupňom vzdelania (teda ženy s najvyšším ukončeným vzdelaním na úrovni základnej školy alebo učňovskej školy) za rok 2008.⁶

⁶ K takémuto spôsobu prezentácie údajov – k špeciálnemu uvádzaniu výskytu za ženy s nižšími stupňami vzdelania - sa pristúpilo v dôsledku vzdelanostného posunu medzi výskumnými súbormi žien Slovenska: štruktúra žien podľa vzdelania bola v roku 2002 iná ako v roku 2008 (prieskumná agentúra pri tvorbe výskumného súboru vychádzala v roku 2002 z výsledkov Sčítania ľudí, domov a bytov 1991, v roku 2008 bolo k dispozícii Sčítanie ľudí, domov a bytov 2001). Keďže vzdelanostná štruktúra žien sa v roku 2008 posunula k vyšším stupňom (výrazný úbytok žien so základným vzdelaním a výrazný nárast stredoškolského vzdelania s maturitou), uvádzame v úlohe korektora výskyt jednotlivých násilných skutkov za ženy s nižším vzdelaním (ako maximum roku 2008). Posun vo vzdelanostnej štruktúre žien bol nasledovný: pokles základného vzdelania z 34

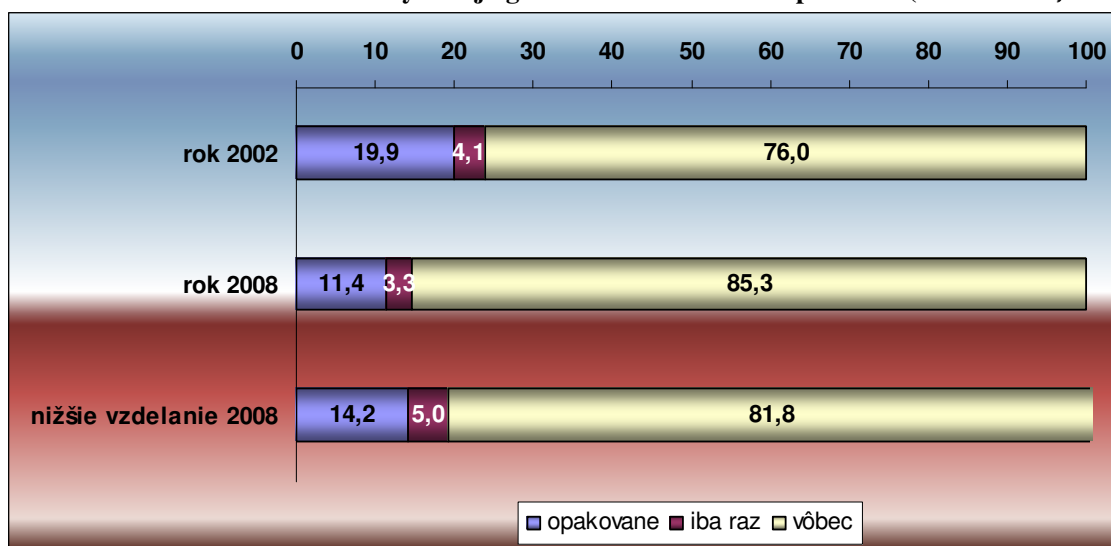
Skutki fyzickej agresie (rok 2002 : rok 2008 : ženy s nižším vzdelaním 2008; v %)

...	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
od súčasného partnera			
facky, buchnáty,...	22 : 12 : 21	15 : 9 : 17	78 : 88 : 79
sácanie, strkanie, ťahanie za vlasy,...	19 : 10 : 16	14 : 7 : 11	81 : 90 : 84
bitka bez závažných zdravotných následkov	14 : 8 : 14	10 : 6 : 12	86 : 92 : 86
vyhrážanie zabitím, ublížením na zdraví	9 : 4 : 9	7 : 2 : 6	91 : 96 : 91
škrtenie	6 : 4 : 10	4 : 3 : 9	94 : 96 : 90
bitka so závažnými následkami na zdraví	5 : 3 : 3	2 : 2 : 1	95 : 97 : 97
ohrozovanie zbraňou (nožom, pištoľou..)	4 : 2 : 2	2 : 1 : 0	96 : 98 : 98
od bývalého partnera			
facky, buchnáty,...	44 : 33 : 35	35 : 24 : 31	56 : 67 : 65
sácanie, strkanie, ťahanie za vlasy,...	37 : 27 : 33	30 : 22 : 29	63 : 73 : 67
bitka bez závažných zdravotných následkov	33 : 24 : 34	27 : 18 : 22	67 : 76 : 66
vyhrážanie zabitím, ublížením na zdraví	25 : 17 : 18	20 : 14 : 15	75 : 83 : 82
škrtenie	14 : 10 : 13	9 : 5 : 11	86 : 90 : 87
bitka so závažnými následkami na zdraví	15 : 8 : 8	8 : 4 : 5	85 : 92 : 92
ohrozovanie zbraňou (nožom, pištoľou..)	11 : 8 : 9	6 : 4 : 5	89 : 92 : 91

Zdroj: IVPR, 2008.

Za všetky sledované skutky fyzickej agresie voči ženám v rámci intímneho vzťahu bol priemerný výskyt zaznamenaný za rok 2008 nižší ako tomu bolo v roku 2002. Takáto relácia platí tak pre súčasného, ako i pre bývalého partnera. Zároveň je z údajov zreteľná veľká podobnosť v miere zažívania jednotlivých skutkov fyzickej agresie od intímneho partnera v roku 2002 a žien s nižším vzdelaním v roku 2008.

Súhrnná skúsenosť so skutkami fyzickej agresie od SÚČASNÉHO partnera (2002 a 2008; v %)

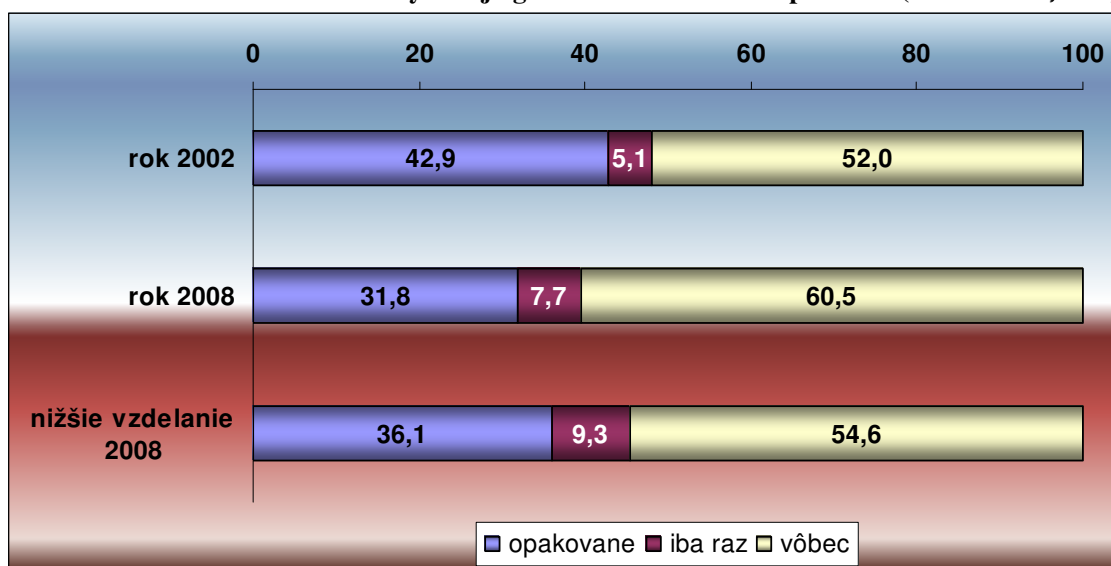
Zdroj: IVPR, 2008.

Podobnosť v miere zažívania jednotlivých skutkov fyzickej agresie od intímneho partnera zistená v roku 2002 a za ženy s nižším vzdelaním v roku 2008 platí aj pre súhrnnú skúsenosť s fyzickým násilím od partnera. Z celku skúmaných žien, ktoré mali v čase výskumu partnera, uviedlo v roku

% na 22,3 %; pokles stredoškolského bez maturity z 30,4 % na 25,1 %; nárast stredoškolského s maturitou z 27 % na 41,8 % a nárast vysokoškolského vzdelania z 8,5 % na 10,7 %.

2002 zážitok niektorého zo skutkov fyzickej agresie 24 %, z celku skúmaných žien so súčasným partnerom v roku 2008 to bolo necelých 15 %. Avšak v rámci žien s nižším vzdelaním bol podiel žien so zážitkom fyzickej agresie od súčasného partnera 19,2 %.

Súhrnná skúsenosť so skutkami fyzickej agresie od BÝVALÉHO partnera (2002 a 2008; v %)

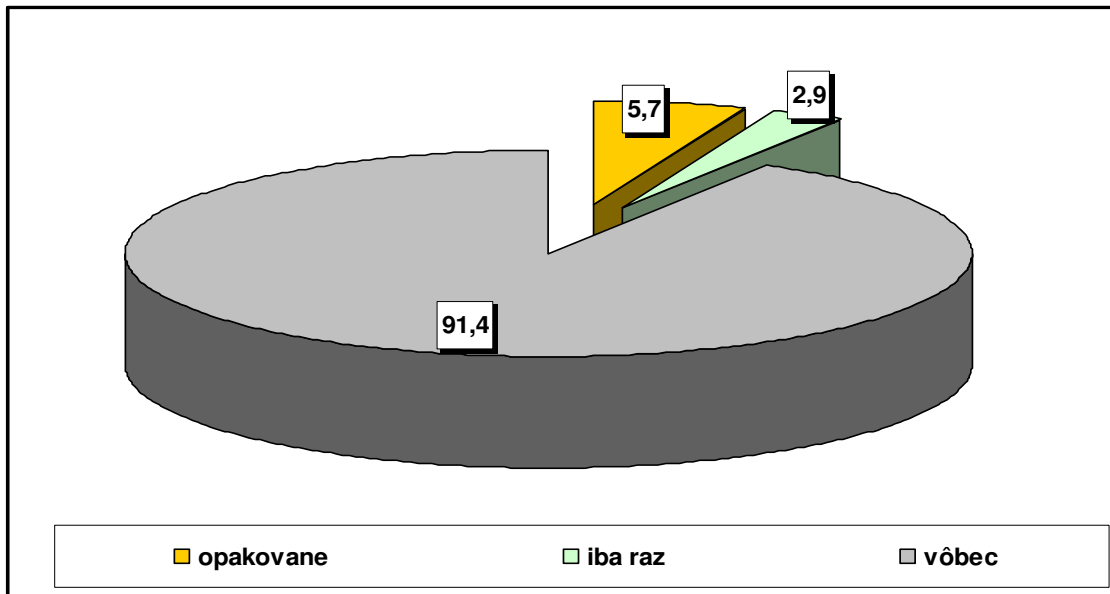

Zdroj: IVPR, 2008.

Rovnaký trend je zreteľný i pri súhrnnej skúsenosti s fyzickým násilím od bývalého partnera. V roku 2002 deklarovalo aspoň jeden zo skutkov fyzickej agresie 48 % žien, ktoré mali v minulosti partnera. V roku 2008 to v celkovom vyjadrení bolo necelých 40 % žien s bývalým partnerom, ale za skupinu žien s nižším vzdelaním to bolo 45 %. Pokles výskytu násilného správania typu fyzickej agresie voči ženám zo strany intímneho partnera v roku 2008 v porovnaní s rokom 2002 bol s veľkou mierou pravdepodobnosti spôsobený práve celkovým posunom vo vzdelanostnej štruktúre žien Slovenska. Hoci sa fyzické násilie objavuje u žien s rôznym stupňom dosiahnutého vzdelania, predsa len má tendenciu narastať s poklesom vzdelanostného stupňa.

Skutky sexuálneho či sexualizovaného násillia sa vyskytujú nie len zo strany cudzích mužov, ale aj v rámci intímneho vzťahu – zo strany manžela alebo partnera. Do výskumu sa zaradili dva skutky sexuálneho násillia: vymáhanie sexu (proti vôli ženy, nechcené sexuálne praktiky, atď.) a znásillenie.

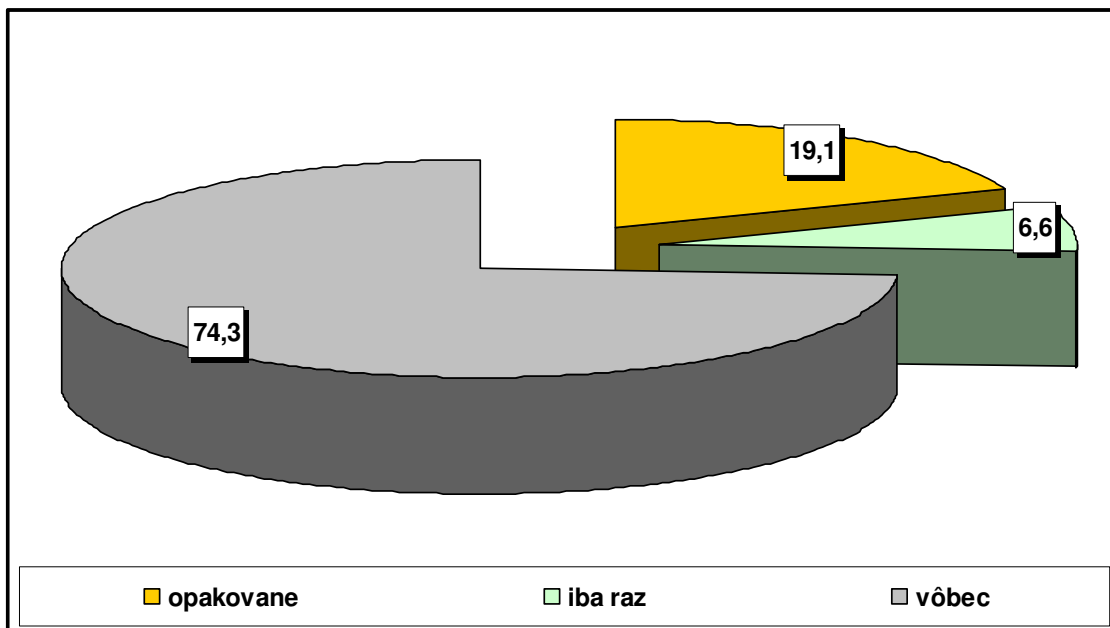
Súhrnná skúsenosť so skutkami sexuálneho násillia od SÚČASNÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Ako ukazuje graf vyššie, spolu **takmer 9 % žien, ktoré mali v čase výskumu partnera, zažilo aspoň jeden zo skutkov sexuálneho násillia od svojho súčasného partnera.** V prípade 6 % žien išlo o opakovaný výskyt a v prípade 3 % o jednorazový výskyt takýchto skutkov.

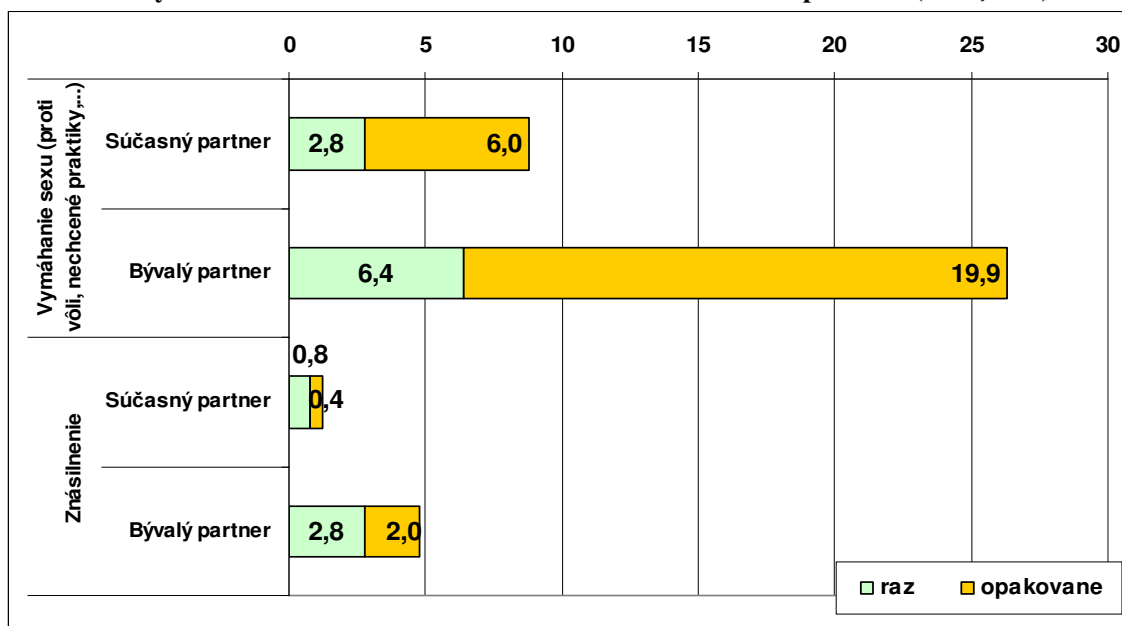
Súhrnná skúsenosť so skutkami sexuálneho násillia od BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Zo strany bývalého partnera bola skúsenosť žien Slovenska ešte bohatšia. Opakovane zažilo aspoň jeden zo skutkov sexuálneho násillia 19,1 % relevantných žien a jednorazový výskyt uviedlo 6,6 %. Spolu **25,7 % zo žien s bývalým partnerom má skúsenosť so sexuálnym násillím od svojho tohto partnera.**

Skutky sexuálneho násillia od SÚČASNÉHO A BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

V prípade bývalého partnera bola uvádzaná frekvencia viac ako dvojnásobne vyššia aj pri sledovaní jednotlivých skutkov sexuálneho násillia - vymáhanie sexu (proti vôli ženy, nechcené sexuálne praktiky a podobne) a znásilnenie. **Podiel žien, ktoré zažili vymáhanie sexu od súčasného partnera predstavoval 8,8 %, za bývalého partnera výskyt vzrástol až na 26,3 %. Znásilnenie od súčasného partnera uviedlo 1,2 % žien a od bývalého partnera 4,8 %.** U znásilnenia prevádzil jednorazový výskyt, u vymáhania sexu opakovaný výskyt daného správania.

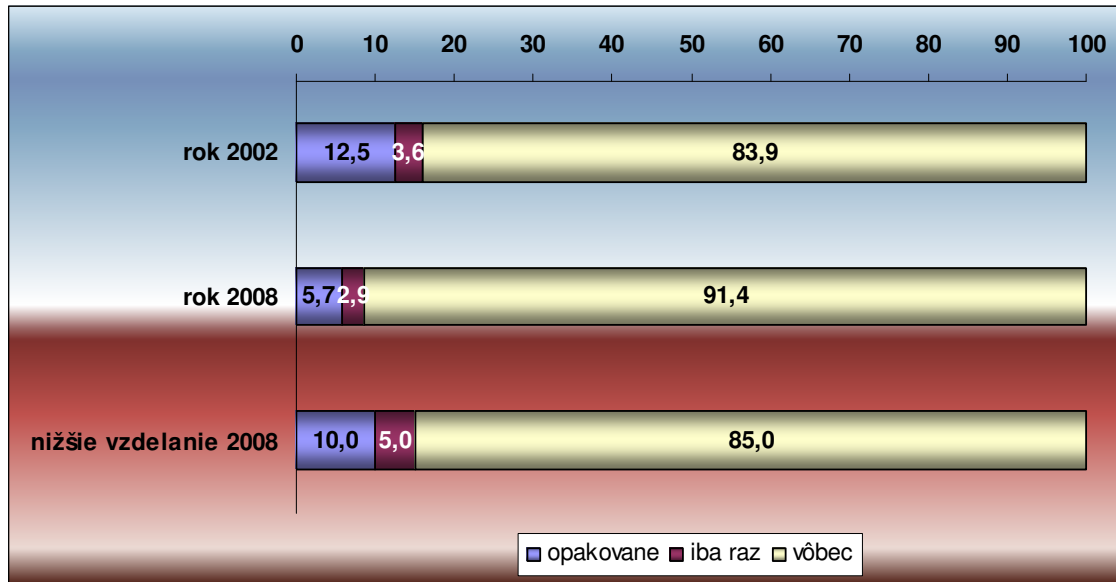
Je zrejmé, že dotazníkovým šetrením sa sexuálne násillie veľmi ťažko zisťuje a nepodarilo sa pravdepodobne zachytiť jeho skutočný výskyt v reálnom živote. Avšak miera uvedených znásilnení reprezentovaná 5 % žien spomedzi tých, ktoré mali v minulosti partnera, a 1,2 % spomedzi žien odpovedajúcich za súčasného partnera, je napriek tomu vysoká. Skutky využívajúce donútenie proti prirodzenej sexualite partnerky sú za bývalého partnera niekoľkonásobne častejšie (dvojnásobne častejšie v prípade vymáhania sexu a trojnásobne v prípade znásilnenia).

Skutky sexuálneho násillia (rok 2002 : rok 2008 : ženy s nižším vzdelaním 2008; v %)

... od súčasného partnera	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
vymáhanie sexu (proti vôli, nechcené sexuálne praktiky,...)	18 : 9 : 13	14 : 6 : 9	82 : 91 : 87
znásilnenie	4 : 1 : 2	3 : 0 : 1	96 : 98 : 98
... od bývalého partnera	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
vymáhanie sexu (proti vôli, nechcené sexuálne praktiky,...)	36 : 26 : 27	29 : 20 : 24	64 : 74 : 73
znásilnenie	10 : 5 : 5	7 : 2 : 2	90 : 95 : 95

V porovnaní situácie za rok 2008 a 2002 platia aj za sexuálne násillie rovnaké tendencie ako pri výskyte fyzického násillia (pozri tabuľku vyššie). V porovnaní s rokom 2002 bol zaznamenaný pokles výskytu sexuálneho či sexualizovaného násillia v roku 2008, pričom sa prejavila väčšia podobnosť skúsenosti žien s nižším vzdelaním s úrovňou zistenou v roku 2002 za všetky ženy.

**Súhrnná skúsenosť so skutkami sexuálneho násillia od súčasného partnera
(2002 a 2008; výskyt v %)**

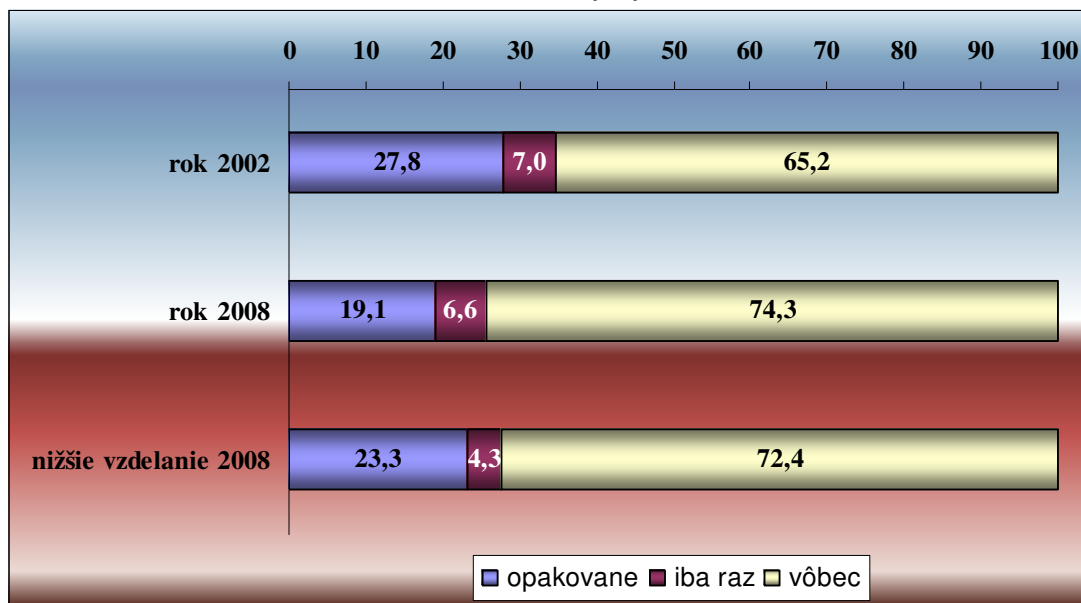

Zdroj: IVPR, 2008.

V roku 2002 až 16 % dospelých žien SR uviedlo, že od svojho súčasného partnera zažili aspoň raz niektorý zo sledovaných skutkov sexuálneho násillia, z toho 12,5 % žien deklarovalo opakovaný výskyt takéhoto správania od svojho súčasného partnera. V roku 2008 uviedlo aspoň ojedinelú skúsenosť so skutkami sexuálneho násillia od súčasného partnera 8,6 % celkového súboru žien so súčasným partnerom (z toho 5,7 % žien deklarovalo opakovanú skúsenosť), no zo žien s nižším vzdelaním to bolo v celkovom vyjadrení až 15 % (opakovaný výskyt 10 %). Rovnaké pravidlo platí i pre bývalého partnera – väčšia podobnosť podsúboru žien s nižším vzdelaním s celkovým súborom žien z roku 2002.

Je zrejmé, že **sexuálne násillie páchané na ženách v intímnom vzťahu nie je na Slovensku zriedkavou záležitosťou**. Ani pri tejto forme násillia sa SR nelíši od ostatného sveta, kde sa podľa štúdie WHO proporcia žien, ktoré zažili pokus o alebo dokonanie vynúteného sexu od intímneho partnera pohybuje od 8 % do 46 % zo žien, ktoré niekedy mali intímny vzťah.

**Súhrnná skúsenosť so skutkami sexuálneho násillia od BÝVALÉHO partnera
(2002 a 2008; výskyt v %)**

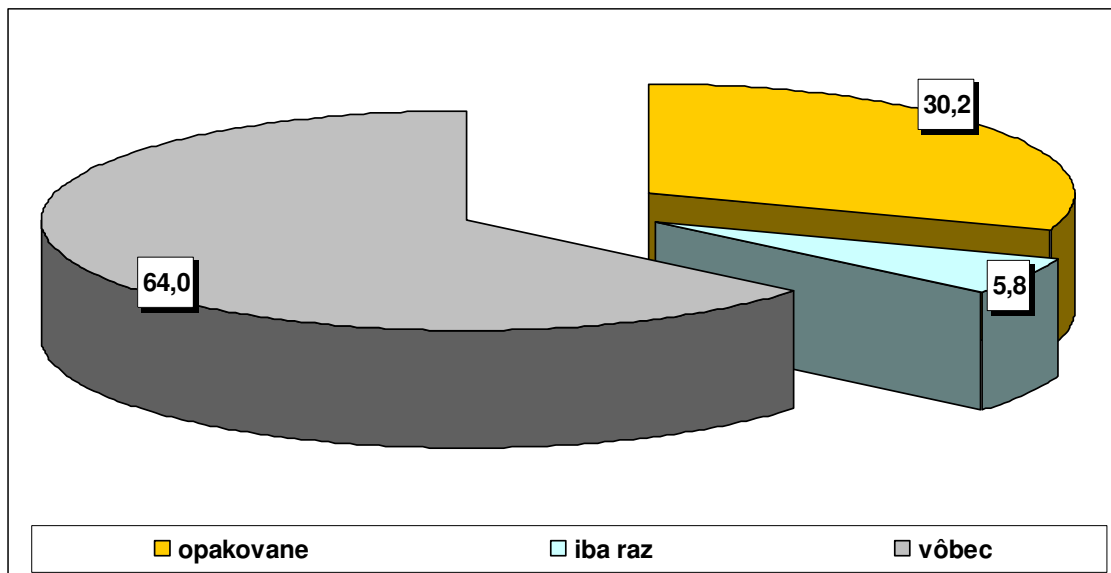
Zdroj: IVPR, 2008.

Fyzické a sexuálne násillie nie sú jedinými druhmi násillného správania, ktoré sa v intímnych vzťahoch vyskytujú – negatívne prejavy môžu nadobúdať množstvo podôb. Pri meraní týchto iných druhov násillia partnera voči partnerke sa používajú rôzne triedenia a typológie násillného správania. Podľa zahraničných štúdií sa pri skúmaní tohto "ostatného" násillia partnera voči žene rôzne triedenia a špecifikácie odlišujú podľa toho, či sa pri jeho skúmaní dáva dôraz na dôsledky tohto násillia alebo na typ daného spôsobu násillného správania. V rámci uvádzaného výskumu za Slovenko z roku 2008 sa dôraz kládol – podobne ako vo výskume z roku 2002 – na typ správania (teda nie na dôsledky násillného správania). "Ostatné" či „iné“ násillie na ženách v rámci intímneho vzťahu sa rozčlenilo na tri typy: psychické, ekonomické a sociálne násillie. K takémuto triedeniu sa pristúpilo z analytických dôvodov, v realite je totiž nemožné jednotlivé druhy navzájom oddeliť: tak napríklad aj fyzická agresia vedie u žien k psychickej ujme, skutky sexuálneho násillia môžu mať za následok veľkú psychickú traumú, fyzickému násilliu predchádza alebo ho sprevádza psychické násillie a podobne⁷. Psychické násillie explicitne spomína každá zo známych definícií násillia páchaného na ženách (pozri definície v úvode tejto časti). Do výskumu na Slovensku sa zo skutkov psychického poškodzovania vybralo na základe zahraničných a domácich výskumných skúseností päť možností⁸.

⁷ Monitorovacia štúdia za klientov CPPS poukázala na to, že ženy často horšie pociťujú a prežívajú psychické týranie a ponižovanie, ako fyzické násillie (Bodnárová - Filadelfiová 2002).

⁸ Išlo o nasledovné skutky: neustále zákazy, príkazy (ako sa obliecť, namaľovať, ako čo robiť a pod.); neustála kritika (nič nerobíte dobre, ste na príťaž, atď.); vulgárne nadávky, krik; ponižovanie pred členmi rodiny, známymi; neslušné, nedôstojné správanie voči partnerke.

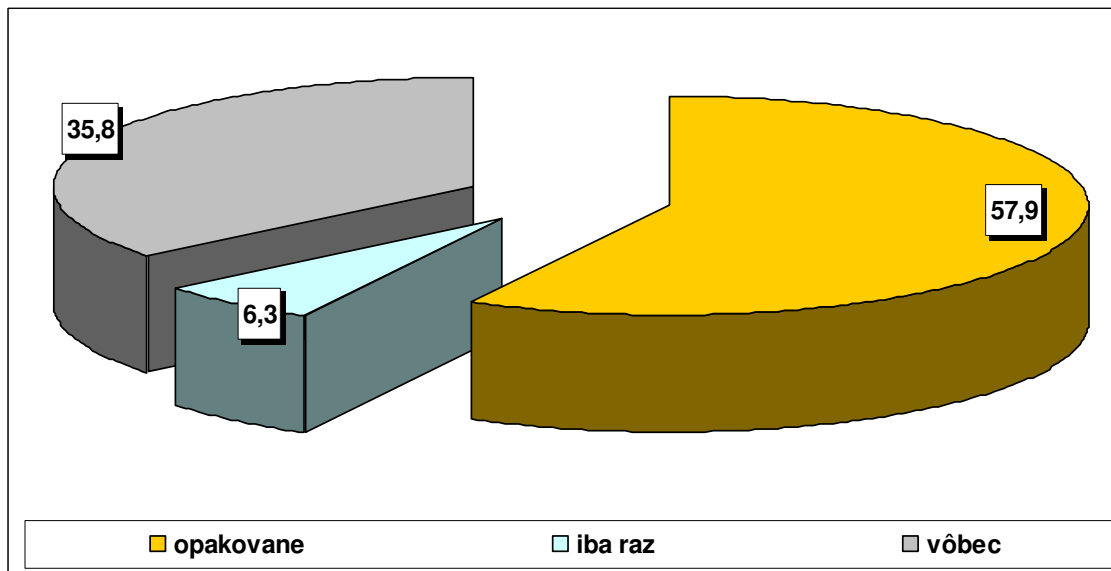
Súhrnná skúsenosť so skutkami psychického násillia od SÚČASNÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Ako je možné sledovať na grafe hore, spomedzi žien, ktoré mali v čase výskumu partnera, uviedlo skúsenosť aspoň s ojedinelým výskytom niektorého z piatich sledovaných spôsobov psychického poškodzovania od súčasného partnera spolu 36 %. V prípade 30,2 % týchto žien sa niektorý zo skutkov vyskytol v intímnom vzťahu opakovane a 5,8 % týchto žien uviedlo ojedinelý výskyt takéhoto správania.

Súhrnná skúsenosť so skutkami psychického násillia od SÚČASNÉHO partnera (2008; v %)

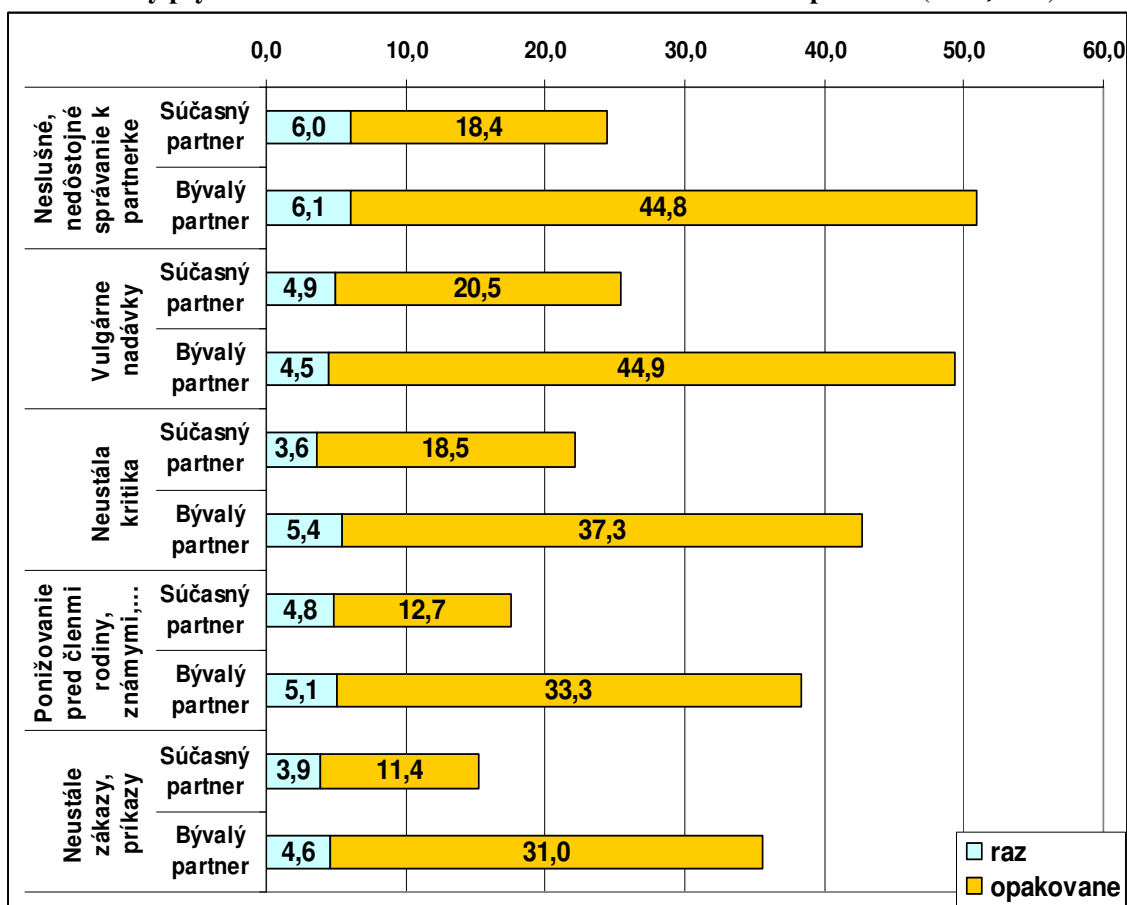

Zdroj: IVPR, 2008.

Ani psychické násillie nie je výnimkou z doterajšieho pravidla: aj u tohto typu násillia je skúsenosť žien s bývalými partnermi výrazne častejšia (takmer dvojnásobne častejšia) ako za ženy so súčasným partnerom. Aspoň raz zažilo niektorý zo sledovaných piatich skutkov psychického násillia od svojho bývalého partnera 64,2 % relevantných žien, z toho opakovane sa niektorý z týchto skutkov objavil u 57,9 % všetkých žien s bývalým partnerom.

Pozrime sa ešte podrobnejšie, ktoré skutky psychického násillia či psychického poškozovania sa v živote žien na Slovensku objavujú najčastejšie. Ako vyplýva z grafu nižšie, je to predovšetkým **neslušné či nedôstojné správanie partnera voči svojej partnerke, a potom vulgárne nadávky**. Od súčasného partnera ich niekedy zažila jedna štvrtina žien a od bývalého partnera až polovica relevantných žien. Pomerne časté sú však aj ostatné merané skutky psychického poškozovania, ako je **neustála kritika ženy** (v zmysle – nič nerobí dobre, je na príťaž a podobne), **ponižovanie ženy pred členmi rodiny alebo známymi** a rôzne nezmyselné **zákazy a príkazy** (ako sa obliecť, ako čo robiť a podobne). **Od súčasného partnera má s takýmto typom správania osobnú skúsenosť 15 % a viac žien** (napríklad s neustálymi zákazmi a príkazmi sa stretlo 15,3 % žien, s ponižovaním 17,5 % žien a s neustálou kritikou vyše 22 % žien), **od bývalého partnera to bol viac ako dvojnásobne častejší výskyt** – skúsenosť s nimi má takmer 40 % žien v prípade ponižovania a zákazov a vyše 40 % u neustálej kritiky správania ženy.

Skutky psychického násillia od SÚČASNÉHO A BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Z nasledujúcej tabuľky je zrejmé, že rozdiel medzi celkovým výskytom (zažila aspoň raz) a opakovaným výskytom je u jednotlivých skutkov psychického poškozovania vyšší než pri fyzickej agresii či sexuálnom násillí. Avšak aj pri tomto type násillných skutkov rovnako platí, že prevažuje ich opakovaný výskyt. **Ak sa takéto správanie muža, ktoré sa dá kvalifikovať ako psychické poškozovanie, v intímnom vzťahu vyskytne, spravidla nezostáva pri ojedinelom akte, ale dané správanie má tendenciu sa opakovať**. Empirické údaje uvádzané v tabuľke tiež dokumentujú väčšiu podobnosť v úrovni výskytu jednotlivých skutkov psychického násillia v intímnom vzťahu zo strany partnera medzi celkovým súborom žien z roku 2002 a podsúborom žien s nižším vzdelaním z roku 2008.

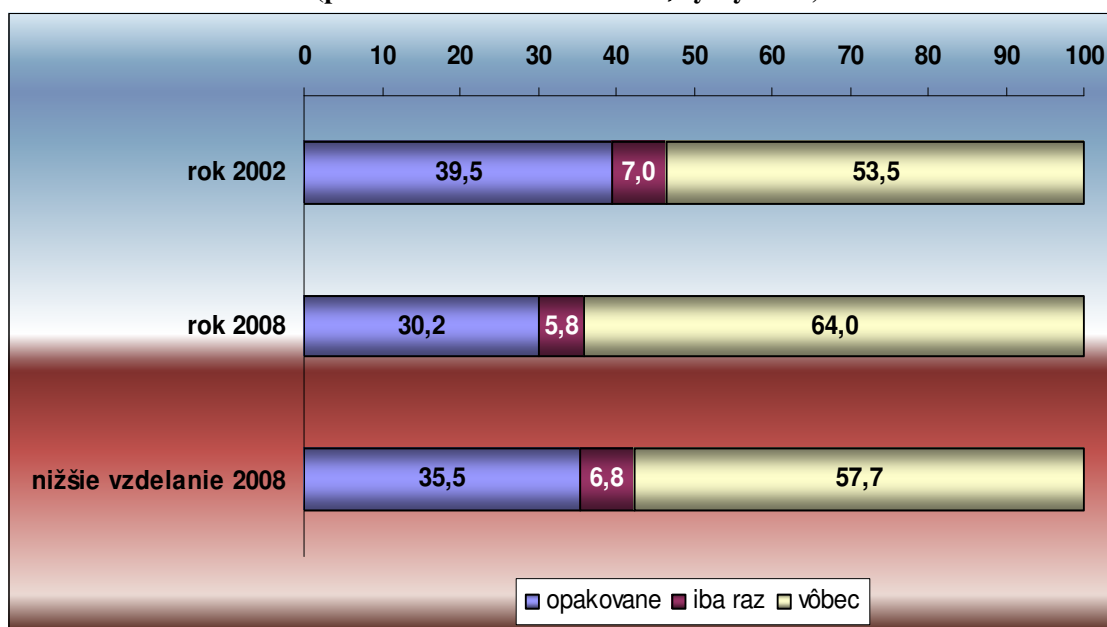
Skutky psychického poškodzovania (rok 2002 : rok 2008 : ženy s nižším vzdelaním 2008; v %)

...	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
... od súčasného partnera			
Neslušné, nedôstojné správanie k partnerke	36 : 24 : 34	30 : 18 : 26	64 : 76 : 66
Vulgárne nadávky	32 : 25 : 41	27 : 20 : 35	68 : 75 : 59
Neustála kritika (nič nerobí dobre, je na príťaž,...)	30 : 22 : 33	24 : 18 : 28	70 : 78 : 67
Ponižovanie pred členmi rodiny, známymi,...	29 : 18 : 23	24 : 13 : 15	71 : 82 : 77
Neustále zákazy, príkazy (ako sa obliecť, namaľovať, ako čo robiť,...)	20 : 15 : 19	17 : 11 : 13	80 : 85 : 81
... od bývalého partnera			
Neslušné, nedôstojné správanie k partnerke	60 : 51 : 50	54 : 45 : 47	40 : 49 : 50
Vulgárne nadávky	53 : 49 : 55	48 : 44 : 52	47 : 51 : 45
Neustála kritika (nič nerobí dobre, je na príťaž,...)	49 : 43 : 45	44 : 38 : 36	51 : 57 : 55
Ponižovanie pred členmi rodiny, známymi,...	46 : 38 : 40	42 : 33 : 32	54 : 62 : 60
Neustále zákazy, príkazy (ako sa obliecť, namaľovať, ako čo robiť,...)	41 : 36 : 34	34 : 31 : 30	59 : 64 : 66

Zdroj: IVPR, 2008.

Ako vidieť z nasledujúceho grafu, v roku 2002 uviedlo skúsenosť so skutkami psychického poškodzovania spolu 46,5 % žien so súčasným partnerom, v roku 2008 to bolo 36 % žien so súčasným partnerom (o 10 % menej). Avšak spomedzi žien s nižším vzdelaním deklarovalo v roku 2008 zo strany svojho intímneho partnera niektorý zo skutkov psychického násillia až 42,3 % (teda len o 4 % menej ako v roku 2002).

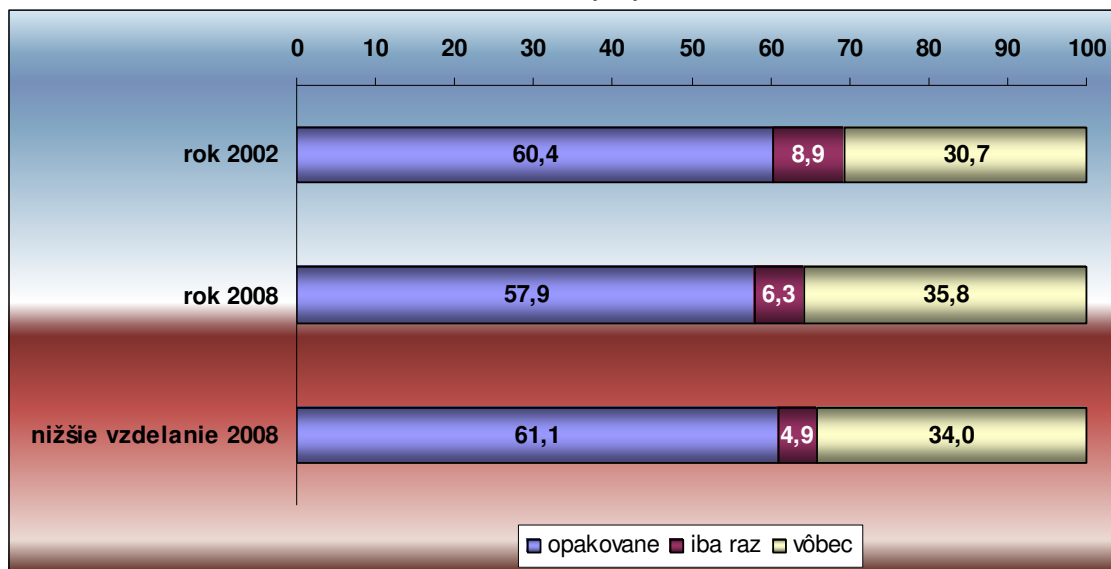
Súhrnná skúsenosť so skutkami psychického násillia od SÚČASNÉHO partnera (porovnanie roku 2002 a 2008; výskyt v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

V prípade bývalých partnerov nebol rozdiel vo výskyte psychického násillia medzi rokom 2002 a 2008 taký veľký ako pri predchádzajúcich druhoch násillia (fyzické a sexuálne násillie). Úroveň výskytu psychického násillia zaznamenala v priebehu porovnávaných rokov pokles len o 5 % (za podsúbor žien s nižším vzdelaním dokonca iba o 3 %).

**Súhrnná skúsenosť so skutkami psychického násilia od BÝVALÉHO partnera
(2002 a 2008; výskyt v %)**

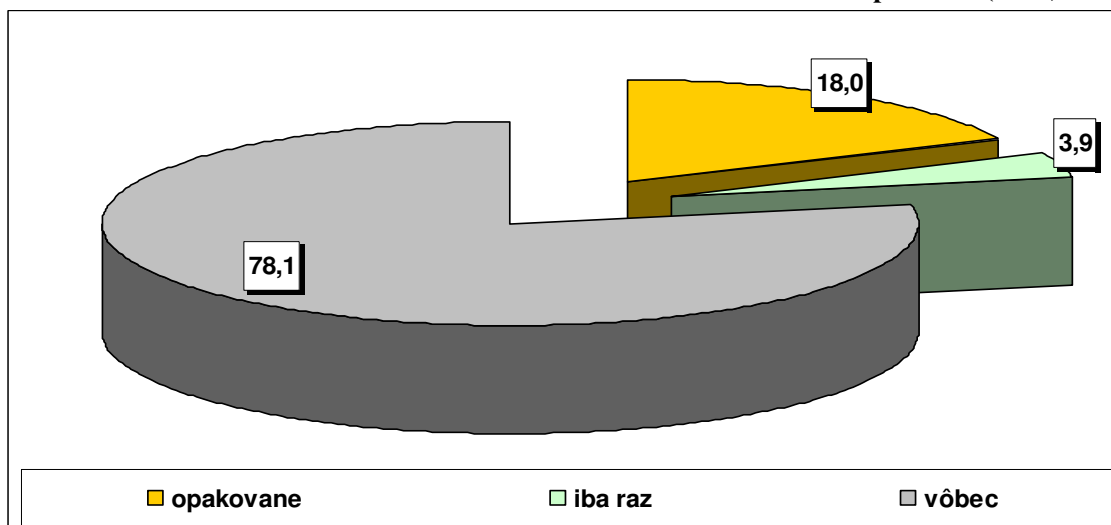

Zdroj: IVPR, 2008.

Záverom možno konštatovať, že sledované skutky psychického násilia či poškodzovania patria v celej plejáde typov správania partnera voči partnerke vôbec k najfrekvencovanejším (bol pri nich zaznamenaný najväčší výskyt). A takýto stav sa zaznamenal pre obidva sledované roky – rok 2002 aj 2008. Podobne ako u predchádzajúcich typov násilného správania v intímnych vzťahoch je omnoho častejšie za bývalých partnerov.

Legislatívnou úpravou Trestného zákona z roku 2002 a neskoršími novelizáciami sa pri týraní blízkej osoby zdefinovali aj skutky ekonomickej povahy. Ako sa uvádza v § 215, patrí k nim napríklad obmedzovanie prístupu blízkej osoby k majetku, odopieranie ošatenia, hygieny a podobne. Hoci postoje slovenskej verejnosti k ekonomickému zneužívaniu žien v intímnych vzťahoch nie sú také jednoznačné ako v prípade fyzického alebo sexuálneho násilia, pomerne veľká časť populácie Slovenska takéto skutky považuje za násilné, pričom tento názor výrazne viac deklarujú ženy než muži (pozri Bodnárová – Filadelfiová, 2003).

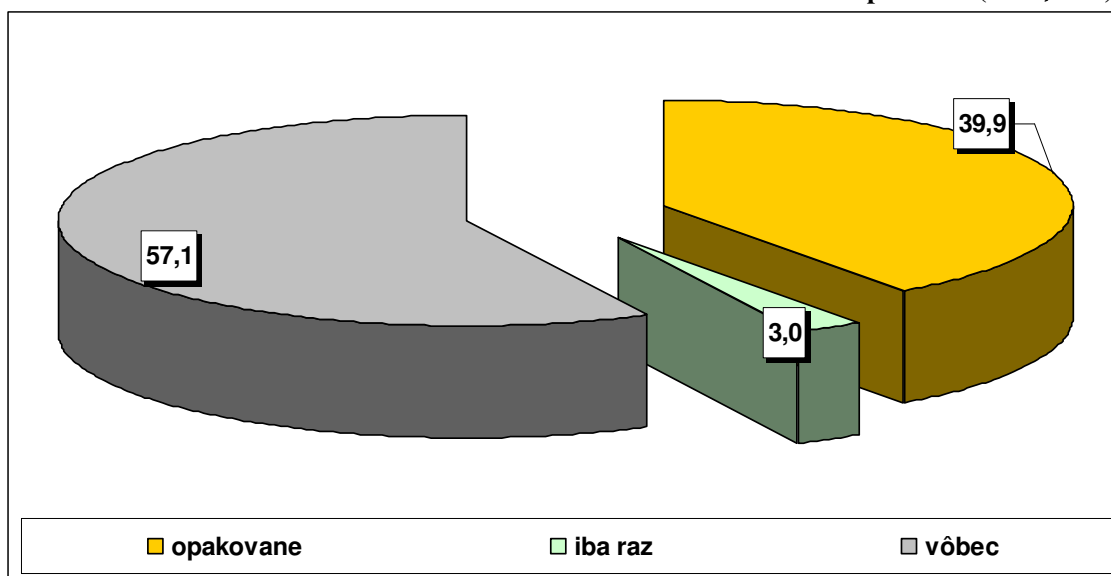
Súhrnná skúsenosť so skutkami ekonomického násilia od SÚČASNÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Ekonomické zneužívanie sa pre potreby výskumu operacionalizovalo prostredníctvom štyroch spôsobov správania partnera k žene: *obmedzovanie financií, neprispievanie na domácnosť, ničenie či rozpredávanie vecí v byte a odopieranie jedla*. Aspoň ojedinelý výskyt niektorého zo sledovaných štyroch skutkov ekonomického zneužívania od svojho súčasného partnera uviedlo spolu 21,9 % žien, opakovane sa objavilo u 18 % z nich.

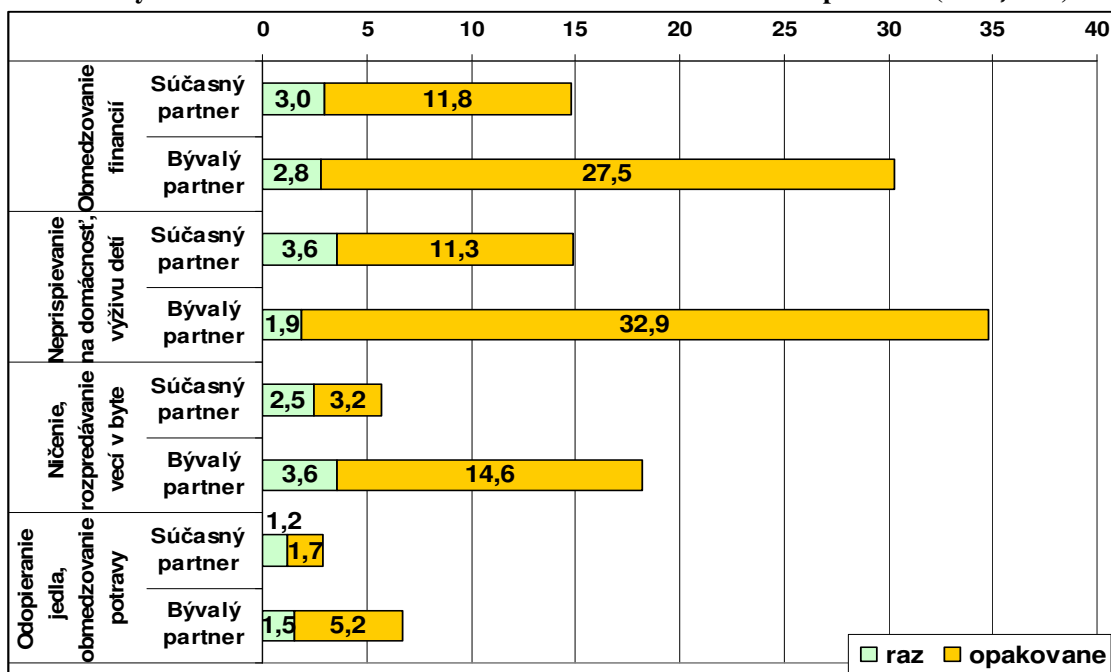
Súhrnná skúsenosť so skutkami ekonomického násillia od BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Empiricky namerané hodnoty za bývalého partnerasú – rovnako ako u predchádzajúcich druhov násillia – výrazne vyššie, tu viac ako dvojnásobne. Až 42,9 % žien s bývalým partnerom zažilo ekonomické násillie od tohto partnera aspoň raz a 39,9 % opakovane.

Skutki ekonomického násillia od SÚČASNÉHO A BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Z jednotlivých skutkov, ktorými sa meralo ekonomické násilie, majú ženy na Slovensku najviac skúseností s neprispievaním na domácnosť a výživu detí. Zo svojej domácnosti takéto správanie pozná od súčasného partnera 14,9 % žien a od bývalého až 34,8 % relevantných žien. Iba o málo menší výskyt malo obmedzovanie financií (vyžadovanie podrobného vyúčtovania od ženy, potreba prosíkať o každú korunu a podobne). Spolu 14,8 % žien zažilo takéto správanie od súčasného partnera a 30,3 % od bývalého intímneho partnera. S ničením či rozpredávaním vecí má priamu skúsenosť takmer 6 % žien so súčasným a 18,2 % s bývalým partnerom. Výskyt odopierania alebo obmedzovania jedla bol od súčasných partnerov na úrovni takmer 3 % a od bývalých partnerov takmer 7 %.

U všetkých skutkov ekonomického násillia prevažoval opakovaný výskyt. Znamená to, že i ekonomické násilie v intímnych vzťahoch má tendenciu sa opakovať, iba zriedka zostáva pri ojedinelom výskyte.

Úroveň, v akej sa jednotlivé skutky objavovali v roku 2002, bola takmer rovnaká s výskytom za skupinu žien s nižším vzdelaním z roku 2008. Oprávňuje to vysloviť predpoklad, že pri rovnakom vzdelanostnom zložení súboru žien v oboch sledovaných rokoch by z hľadiska priamej skúsenosti žien Slovenska s ekonomickým násillím zmena nenastala alebo by bola len minimálna. Zaznamenaný pokles výskytu ekonomického násillia v priebehu posledných piatich rokov je pravdepodobne viac výsledkom zmien vo vzdelanostnej úrovni žien ako redukcie tohto násillia vplyvom iných činiteľov (rast sebauvedomenia žien, schopnosti brániť sa proti ekonomickému zneužívaniu a podobne).

Skutky ekonomického zneužívania (rok 2002 : rok 2008 : ženy s nižším vzdelaním 2008; v %)

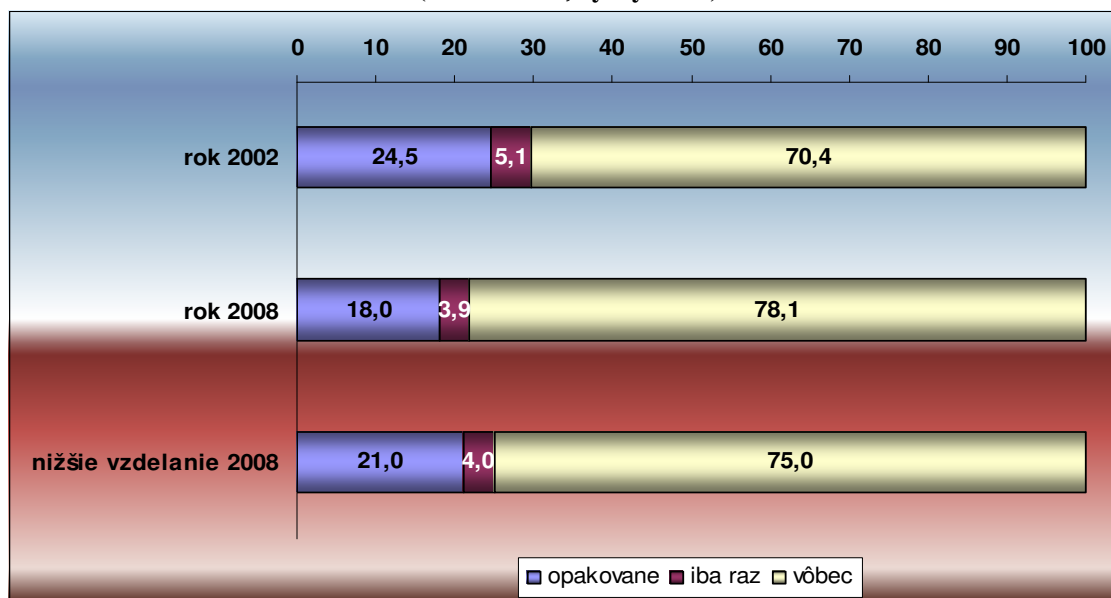
...	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
... od súčasného partnera			
Obmedzovanie financií (chce veľmi podrobné vyúčtovanie, nechá "žobroniť" o každú korunu,...)	22 : 15 : 21	19 : 12 : 18	78 : 85 : 79
Nepripievanie na domácnosť, výživu detí (nedáva financie, ale spotrebúva)	20 : 15 : 17	17 : 11 : 14	80 : 85 : 83
Ničenie, rozpredávanie vecí v byte	9 : 6 : 7	7 : 4 : 5	91 : 94 : 93
Odopieranie jedla, obmedzovanie potravy	4 : 3 : 4	3 : 2 : 3	96 : 97 : 96
... od bývalého partnera			
Obmedzovanie financií (chce veľmi podrobné vyúčtovanie, nechá "žobroniť" o každú korunu,...)	37 : 30 : 37	33 : 27 : 35	63 : 70 : 63
Nepripievanie na domácnosť, výživu detí (nedáva financie, ale spotrebúva)	40 : 35 : 47	38 : 33 : 44	60 : 65 : 53
Ničenie, rozpredávanie vecí v byte	22 : 18 : 19	18 : 14 : 17	78 : 82 : 81
Odopieranie jedla, obmedzovanie potravy	10 : 7 : 10	7 : 6 : 6	90 : 93 : 90

Zdroj: IVPR, 2008.

Z empirických údajov uvádzaných v tabuľke vyplýva, že s obmedzovaním financií a neprispievaním na domácnosť mala v roku 2008 určitú skúsenosť každá piata žena s nižším vzdelaním, ktorá mala v čase výskumu partnera, a takmer každá druhá žena takéto správanie zažila od bývalého partnera. Vyhranenejšie skutky ekonomického násillia a zneužívania sa vyskytovali v porovnaní s tým v menšej miere: s ničením a rozpredávaním vecí z bytu sa niekedy v živote stretlo 19 % žien so základným vzdelaním alebo učňovskou školou od bývalého partnera a 7 % týchto žien od súčasného partnera. Odopieranie jedla zažilo takmer 10 % týchto žien v minulom vzťahu a 4 % v súčasnom vzťahu.

Ak porovnáваме celkovú skúsenosť žien Slovenska s ekonomickým násillím a zneužívaním od súčasného partnera v roku 2002 a v roku 2008, možno hovoriť iba o malej zmene. Za celý súbor žien vo veku 18-64 rokov sa prejavil rozdiel o necelých 8 %, pri porovnaní stavu v roku 2002 so ženami s nižším stupňom vzdelania je to menej ako 5 %.

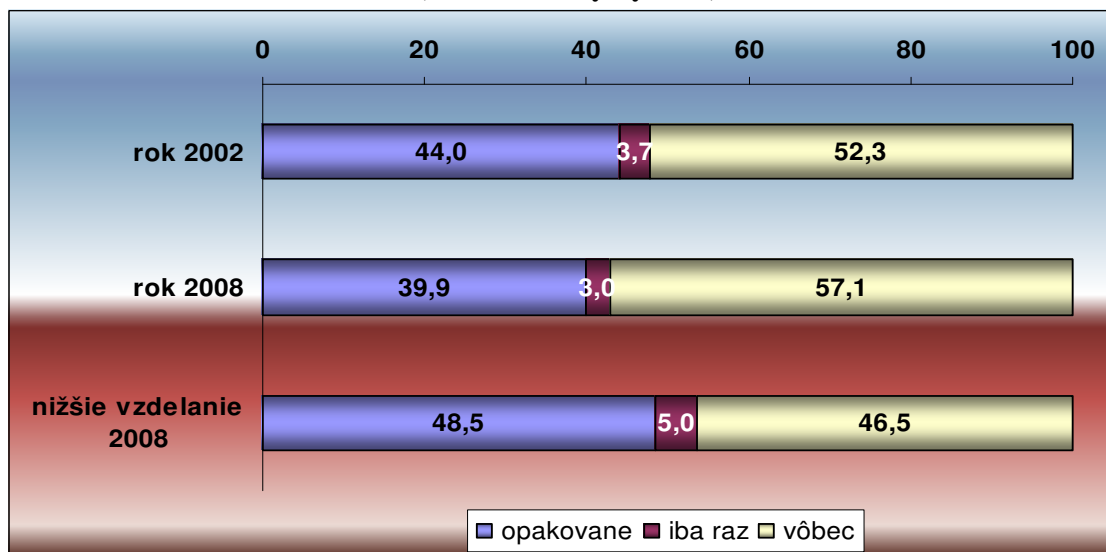
Súhrnná skúsenosť so skutkami ekonomického násilia od SÚČASNÉHO partnera
(2002 a 2008; výskyt v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

V prípade bývalých partnerov došlo dokonca v porovnaní s rokom 2002 k nárastu ekonomického násilia u tejto skupiny žien: z necelých 48 % na viac ako 53 %. **Ekonomické násilie** nie je teda ženám na Slovensku neznáme. **Objavilo sa v pomerne širokom rozsahu už vo výskume z roku 2002 a zotrvalo aj v roku 2008.** Ženy SR nie sú ušetrené ani od tohto druhu násilného správania v intímnych vzťahoch⁹.

Súhrnná skúsenosť so skutkami ekonomického násilia od BÝVALÉHO partnera
(2002 a 2008; výskyt v %)

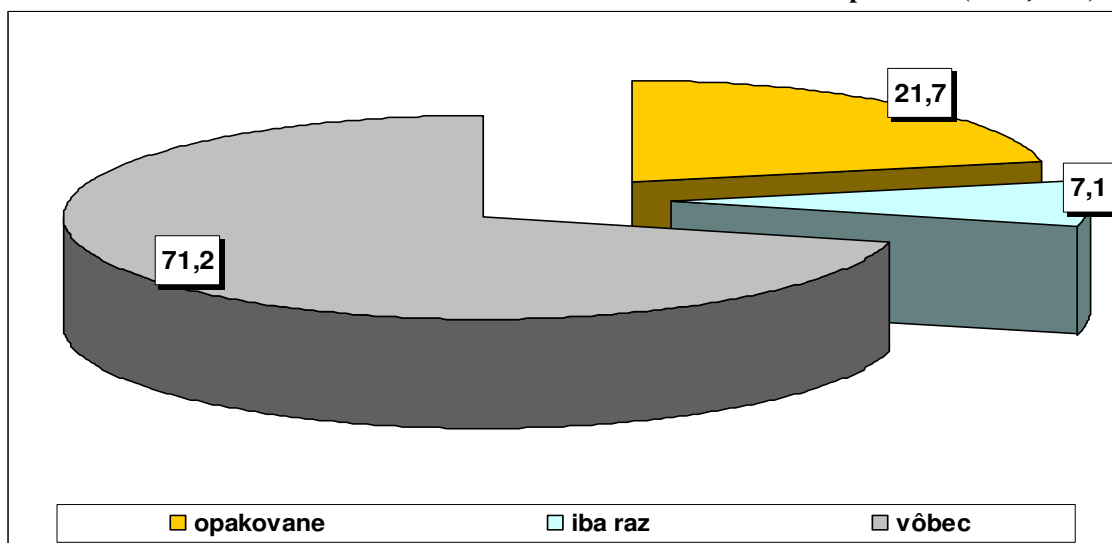

Zdroj: IVPR, 2008.

⁹ Možno na tomto mieste pripomenúť vyhlásenie jedného kolegu. Pri zmienke o násilných skutkoch ekonomickej povahy poznamenal: „Hádám nechceš považovať neprispievanie na domácnosť alebo to, že neprispieva ale spotrebúva za násilie, to by musel byť u nás na dedine násilníkom každý druhý muž!“. A zistený výskyt sa k týmto proporciám aj blíži (pozri výskyt za bývalých partnerov).

Posledným, v poradí piatym druhom násilia, ktorý sa výskum pokúšal zmerať, bolo tzv. sociálne násilie. Operacionalizovalo sa prostredníctvom štyroch skutkov predstavujúcich snahu partnera o sociálnu izoláciu ženy. Išlo o nasledovné spôsoby správania: *neustála kontrola* (čo robí, kam chodí a s kým), *obmedzovanie stretnutí s priateľkami a rodinou*, *zákaz rozprávať s inými mužmi a zákaz alebo obmedzovanie chodenia do zamestnania*. Podobne ako v prípade ekonomického násilia, aj ku skutkom násilného obmedzovania kontaktov a kontroly v intímnom vzťahu zaujala slovenská verejnosť nejednoznačný a rodovo diferencovaný postoj (Bodnárová – Filadelfiová, 2003). Veľká časť populácie Slovenska ich za násilie nepovažuje a tento odmietavý postoj bol v roku 2002 častejší u mužov.

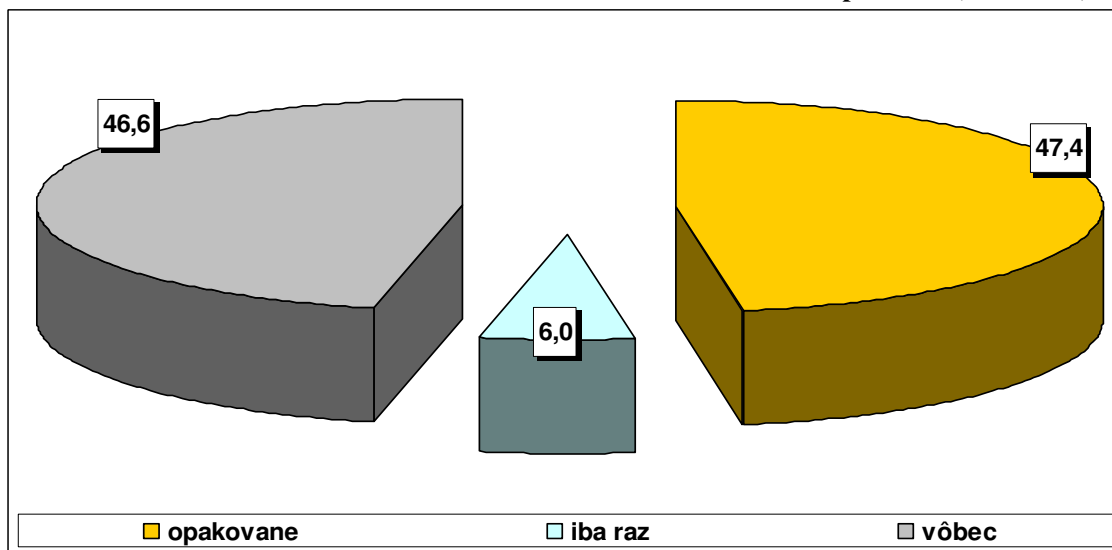
Súhrnná skúsenosť so skutkami sociálneho násilia od SÚČASNÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

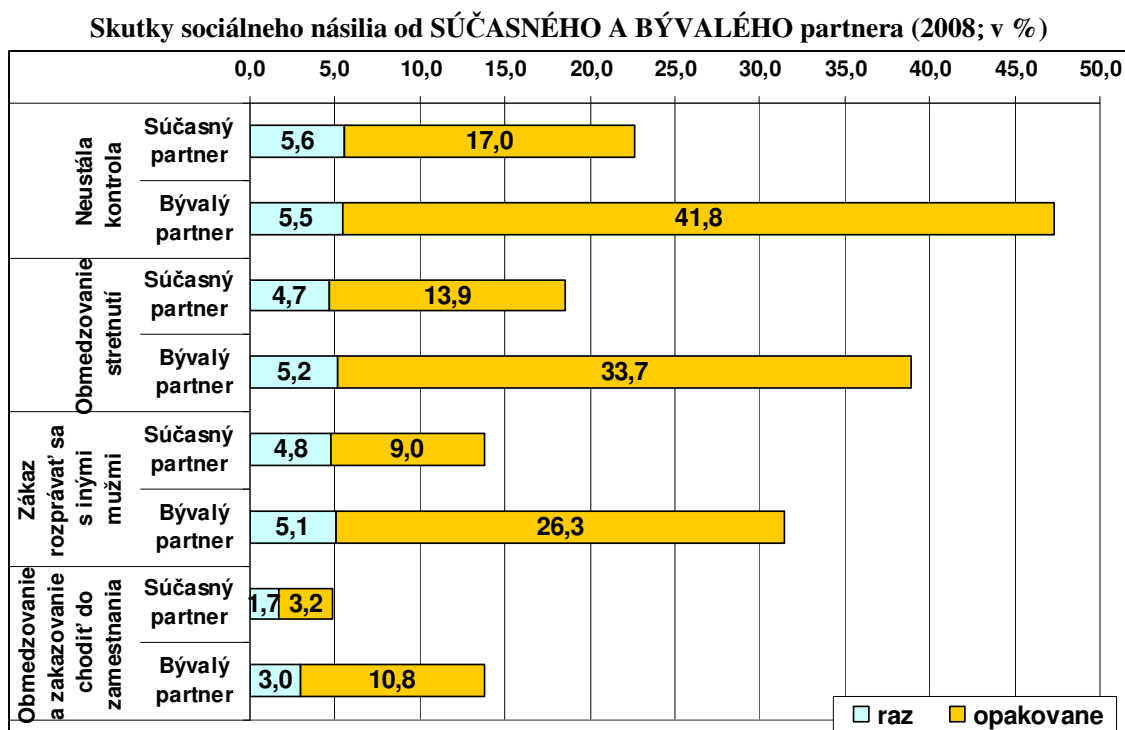
Osobná skúsenosť žien s takýmito spôsobmi správania zo strany intímneho partnera je však pomerne bohatá. Ako vidieť z grafu vyššie, **zo strany súčasného partnera zažilo aspoň jeden zo štyroch spôsobov kontrolujúceho a obmedzujúceho správania spolu 28,8 % relevantných žien**, opakovane sa objavili u 21,7 % z nich.

Súhrnná skúsenosť so skutkami sociálneho násilia od BÝVALÉHO partnera (2008; v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Opätovne je podstatne iná situácia za bývalého partnera – skutky sociálneho izolovania a kontroly vykázali v tomto prípade niekoľkonásobne vyšší výskyt. Uviedla ich takmer polovica žien, ktoré mali v minulosti partnera: 53,4 % relevantných žien deklarovalo aspoň ojedinelý výskyt a 47,4 % opakovaný výskyt niektorého zo skutkov.

Zdroj: IVPR, 2008.

Od súčasného i bývalého partnera **mali ženy najviac skúseností s neustálou kontrolou aktivít a pohybu**. Už sa niekedy vyskytla u 22,6 % žien Slovenska, ktoré mali súčasného partnera, v prípade 17 % z nich sa takéto kontrolné praktiky zo strany partnera vyskytli opakovane. Pri hodnotení správania bývalého partnera sa celkový podiel žien zvýšil až na 47,3 % pri akomkoľvek výskyte takéhoto správania a opakovaný výskyt sa zvýšil na 41,8 %. **Obmedzovanie stretnutí s priateľmi a rodinou zažilo taktiež pomerne veľa žien**: od súčasného partnera 18,6 % žien a od bývalého partnera až 39 % žien.

Skutki sociálneho izolovania a kontroly (rok 2002 : rok 2008 : ženy s nižš. vzdelaním 2008; v %)

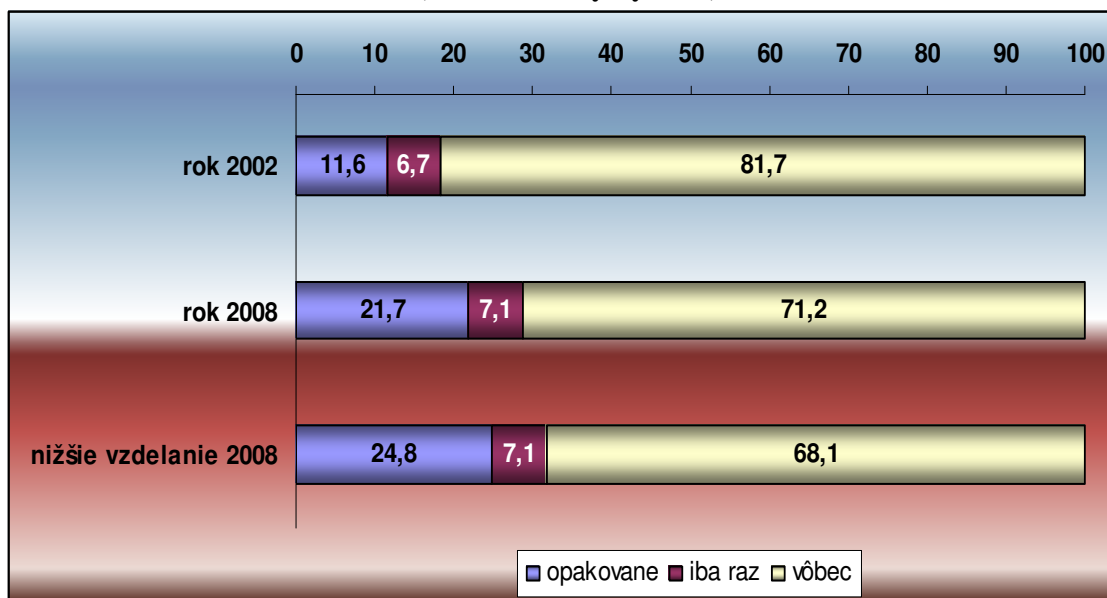
... od súčasného partnera	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
Neustála kontrola (čo robí, kam chodí, s kým,...)	29 : 23 : 25	24 : 17 : 22	71 : 77 : 75
Obmedzovanie stretnutí (s priateľkami, s rodinou,...)	27 : 19 : 26	21 : 13 : 21	73 : 81 : 74
Zákaz rozprávať sa s inými mužmi	21 : 14 : 17	17 : 9 : 12	79 : 86 : 83
Obmedzovanie a zakazovanie chodiť do zamestnania	8 : 5 : 8	6 : 3 : 6	92 : 95 : 92
... od bývalého partnera	Zažila aspoň raz	Zažila opakovane	Nezažila ani raz
Neustála kontrola (čo robí, kam chodí, s kým,...)	56 : 47 : 55	49 : 41 : 53	44 : 53 : 45
Obmedzovanie stretnutí (s priateľkami, s rodinou,...)	50 : 39 : 45	45 : 34 : 36	50 : 61 : 55
Zákaz rozprávať sa s inými mužmi	42 : 31 : 35	37 : 26 : 33	58 : 69 : 65
Obmedzovanie a zakazovanie chodiť do zamestnania	18 : 14 : 15	16 : 11 : 11	82 : 86 : 85

Zdroj: IVPR, 2008.

Hoci sú zostávajúce dva skutky sociálnej izolácie a kontroly menej frekventované ako tie predchádzajúce, rozhodne ich výskyt nemožno považovať za výnimočný či zriedkavý. So *zákazom rozprávať sa s inými mužmi* malo totiž skúsenosť bezmála 14 % žien so súčasným partnerom a vyše 31,4 % žien s bývalým partnerom. Najmenej priamych skúseností majú naše ženy s *obmedzovaním či zakazovaním zamestnania*: zo strany súčasného partnera ho zažilo takmer 5 % žien a od bývalého partnera takmer 14 %.

Ani sociálne násilie sa teda nedostalo do pozície „výnimky z pravidla“. Podobne ako u predchádzajúcich štyroch druhov nastal pri porovnávaní jednotlivých násilných skutkov za celý súbor 2002 a celý súbor 2008 pokles (približne o 3 – 8 % pri súčasnom partnerovi a o viac ako 10 % pri bývalom partnerovi). Výskyt za celý súbor dospelých žien Slovenska z roku 2002 sa výrazne podobá na zistený výskyt u žien s nižším vzdelaním v roku 2008.

Súhrnná skúsenosť so skutkami sociálneho izolovania a kontroly od SÚČASNÉHO partnera (2002 a 2008; výskyt v %)

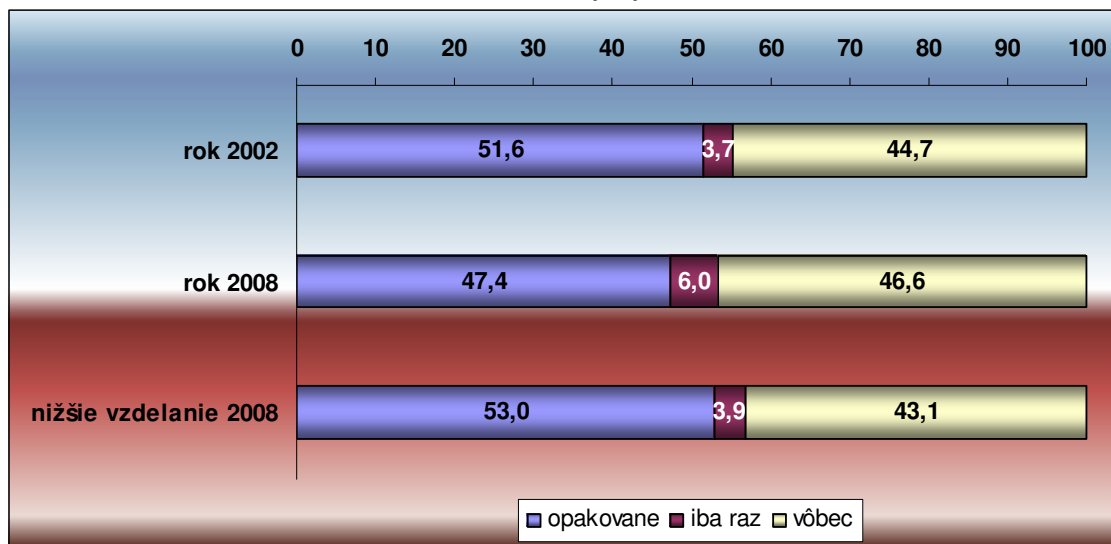
Zdroj: IVPR, 2008.

Hoci u jednotlivých skutkov sociálneho izolovania a kontroly bol medzi rokmi 2002 a 2008 zaznamenaný pokles ich výskytu, u súhrnnej skúsenosti žien tomu bolo naopak – v porovnaní rokov vzrástla. **Z celkového súboru žien vo veku 18 – 65 rokov, ktoré mali v čase výskumu partnera, zažilo aspoň raz od svojho súčasného partnera prinajmenšom jeden zo štyroch sledovaných skutkov sociálneho násillia 18,3 % v roku 2002 a 28,2 % v roku 2008.** U žien s nižším stupňom ukončeného vzdelania to bolo až 31,9 %. Ojedinelý výskyt niektorého zo skutkov tu tvorí približne tretinu celkového zisteného výskytu.

Skúsenosť žien so skutkami sociálnej izolácie a kontroly je pomerne vyrovnaná i pri hodnotení správania bývalého partnera. V roku 2002 malo nejakú skúsenosť aspoň s jedným zo štyroch týchto skutkov 55,3 % relevantných žien, v roku 2008 to bolo 53,4 %. Za ženy s vyšším vzdelaním bol zaznamenaný nárast – na 56,9 %.

Empirické údaje poukazujú na **pomerne rozšírenú tendenciu mužov – partnerov ku kontrolnému či obmedzujúcemu správaniu voči svojim partnerkám a k snahám o ich izoláciu**. Ich zistený pomerne široký výskyt môže znamenať dve veci: buď sú na takéto správanie ženy citlivejšie a viac si ho uvedomujú, alebo zasahuje stále širší okruh partnerských vzťahov. Nemusia sa kumulovať všetky sledované spôsoby správania v jednom vzťahu, ale môže sa rozširovať počet vzťahov, kde sa objaví aspoň jeden z nich.

Súhrnná skúsenosť so skutkami sociálneho izolovania a kontroly od BÝVALÉHO partnera (2002 a 2008; výskyt v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

Hoci skutky sociálnej izolácie a kontroly populácia SR v roku 2002 nevnímala vo väčšine ako násilie (nevideli to takto predovšetkým muži), v reálnom živote môže znamenať výrazné obmedzenie práv a slobôd ženy a spôsobovať jej psychické utrpenie alebo inú ujmu. Bolo by zaujímavé v budúcnosti porovnať, ako sa v priebehu času posúva hodnotenie jednotlivých skutkov vo verejnej mienke¹⁰. To sa ale týka nie len sociálneho, ale aj iných sledovaných druhov a foriem násilného správania zo strany intímnych partnerov.

V praxi sa jednotlivé druhy či formy násillia nevyskytujú izolovane. Prakticky sa nedá nájsť vzťah, kde by dochádzalo napríklad výlučne len k fyzickému násilliu a nebolo by sprevádzané psychickým, sociálnym alebo ekonomickým násillím. Výsledky výskumu z roku 2002, ale aj z roku 2008 **tendenciu ku kumulácii násilných skutkov za rôzne druhy násillia** na Slovensku potvrdili. Fyzické násillie sa často viaže s rastom kontroly partnera nad správaním ženy, je sprevádzané psychickým týraním alebo sexuálnym násillím a podobne. Neboli zriedkavé prípady, keď sa kumulovali skutky za všetky sledované druhy násillia. **V jednom intímnom vzťahu sa objavujú rôzne druhy násilného správania.** Preto sa v ďalšom kroku spracovania empirických údajov pristúpilo ku komplexnejším spôsobom analýzy. S využitím viacvariálnych metód sa posudzovalo za každú jednotlivú ženu všetkých 22 sledovaných skutkov násilného správania partnera zároveň podľa toho, ako často sa vo vzťahu vyskytli. Analýza odhalila tri základné typy intímnych vzťahov:

- **TYP 1 – nenásilný vzťah:** vzťah, kde sa sledované skutky násilného správania nevyskytli
- **TYP 2 – násilný vzťah:** vzťah charakterizovaný nasledovnou frekvenciou skutkov násilného správania:

<i>takmer stále:</i> vulgárne nadávky a krik
<i>veľmi často:</i> neustála kritika, zákazy a príkazy, neustála kontrola, neslušné či nedôstojné správanie, obmedzovanie stretnutí
<i>často:</i> zákaz rozprávať sa s inými mužmi, ponížovanie pred inými, obmedzovanie financií, neprispieva na domácnosť a deti, facky a buchnáty
<i>opakovane:</i> rozpredávanie a ničenie vecí, vyhrážanie ublížením a zabitím, sácanie a ťahanie za vlasy, obmedzovanie a zákazy chodiť do zamestnania, vymáhanie sexu, bitka bez následkov
<i>ojedinele:</i> bitka s následkami, ohrozovanie zbraňou, škrtenie, obmedzovanie jedla
<i>vôbec:</i> znásilnenie

¹⁰ Pri výskume v roku 2008 nebolo možné výskum z roku 2002 zopakovať v celej šírke (ako dve výskumné aktivity – jedna zameraná na názory a postoje verejnosti a druhá na skúsenosti a názory žien). Opakovala sa iba jedna časť zameraná na ženy, na druhú časť výskumu nebol dostatok financií a nesmerovala k nemu ani spoločenská objednávka.

- **TYP 3 – vyhranený násilný vzťah:** vzťah charakterizovaný nasledovnou frekvenciou skutkov násilného správania:

<i>veľmi často:</i> neprispieva na domácnosť a deti, facky a buchnáty, obmedzovanie financií, zákaz rozprávať sa s inými mužmi, bitka bez následkov
<i>často:</i> sácanie a ťahanie za vlasy, obmedzovanie a zákazy chodiť do zamestnania, vymáhanie sexu, vyhrážanie ublížením a zabitím, vyhrážanie a vydieranie deťmi
<i>opakovane:</i> bitka s následkami, škrtenie, rozpredávanie a ničenie vecí, vyhrážanie samovraždou, ohrozovanie zbraňou, obmedzovanie jedla
<i>ojedinele:</i> znásilnenie

Vytvorená typológia umožnila následne zaradiť skúmané ženy podľa štruktúry odpovedí na frekvenciu výskytu jednotlivých násilných skutkov. Zaradenie prebiehalo na základe podobnosti konkrétnej štruktúry odpovedí vymedzeným typom. **Do prvého typu** sa zaradili vzťahy, ktoré boli najviac podobné nenásilnému vzťahu (nulovému výskytu násilných skutkov). **Do druhého typu** sa zaradili vzťahy, ktoré sa podobali na vzťah charakterizovaný frekventovanejším výskytom viacerých skutkov psychického, ekonomického či sociálneho násillia a/alebo menej opakovaným výskytom viacerých skutkov fyzického a/alebo sexuálneho násillia. Tento typ sa vyznačoval aj niektorými zo silnejších foriem fyzického a sexuálneho násillia, aj keď sa objavovali menej často. A napokon **do tretieho typu** sa zaradili vzťahy podobné nasledovnej situácii: takmer trvalý výskyt viacerých skutkov psychického, ekonomického či sociálneho násillia a častejšie sa opakujúce skutky fyzického a/alebo sexuálneho násillia. V takomto vzťahu sú mnohé násilné spôsoby správania prítomné takmer stále a skutky fyzického a sexuálneho násillia, vrátane ich vyhranených foriem, sa opakovali, niektoré z nich aj mnohokrát.

Druhý a tretí identifikovaný typ vzťahov nesú znaky násillia, reprezentujú dva stupne násillia¹¹:

- **Násilný vzťah** (typ 2) sa vyznačuje pretrvávajúcou frustráciou a tým, že hnev partnera niekedy prerastie do fyzickej agresie voči žene, prípadne sa v ňom opakuje sexuálne násillie.
- **Vyhranený násilný vzťah** (typ 3) sa vyznačuje rozmanitosťou foriem týrania, terorizácie a vyhrážania a zvýšenou mierou majetníckeho a kontrolujúceho správania zo strany násilného partnera. Aké je empirické naplnenie jednotlivých identifikovaných typov v rámci žien 18-65 ročných na Slovensku v roku 2008 a 2002 prezentuje tabuľka 7.

Zastúpenie jednotlivých typov intímnych vzťahov v rámci relevantných skupín žien (2008 a 2002, v %)

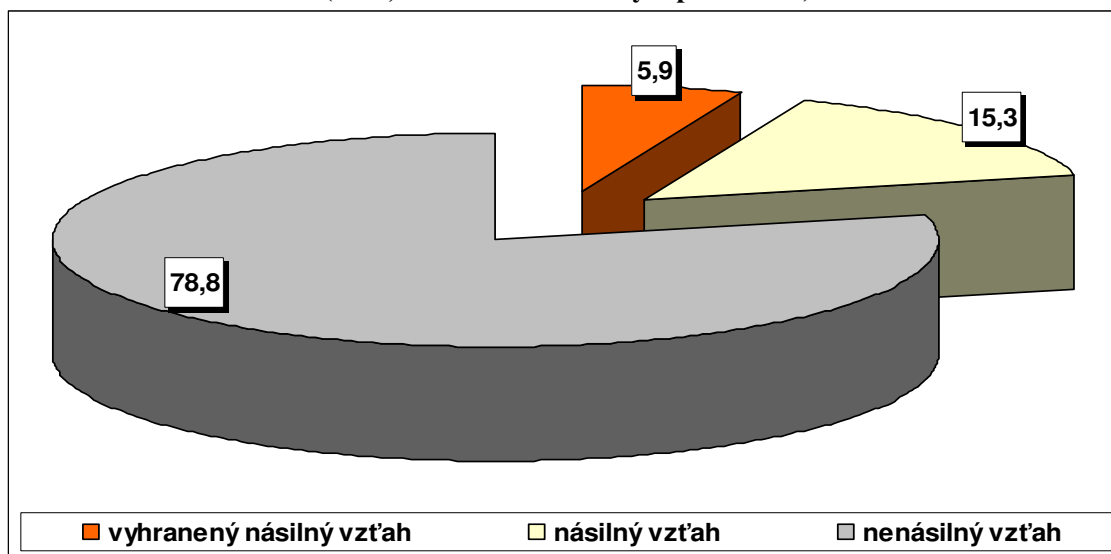
Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	TYP 2 + TYP 3
Ženy so súčasným partnerom	78,8	15,3	5,9	21,2
Ženy s bývalým partnerom	72,1	15,7	12,2	27,9
Ženy so súčasným A ZÁROVEŇ bývalým partnerom	60,8	25,5	13,7	39,2
Rok 2002				
Ženy so súčasným partnerom	74,8	13,8	11,4	25,2
Ženy s bývalým partnerom	55,0	19,9	25,1	45,0
Ženy so súčasným A ZÁROVEŇ bývalým partnerom	49,0	25,0	26,0	51,0

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Ako ukazuje tabuľka, **zo žien, ktoré mali v čase výskumu v roku 2008 partnera, žilo v násilnom vzťahu 21,2 % žien.** Takýto podiel znamená, že **na Slovensku má prakticky viac ako každá piata žena skúsenosť s násillím od svojho súčasného partnera.** Pritom 15,3 % týchto žien žije v miernejšom násilnom vzťahu a 5,9 % zažíva od súčasného partnera vyhranené násillie.

¹¹ Podobné dvojstupňové násillie páchané na ženách v intímnom vzťahu sa identifikovalo vo viacerých krajinách, kde sa realizovali výskumy tohto negatívneho javu (pozri napríklad štúdiu Svetovej zdravotníckej organizácie - WHO).

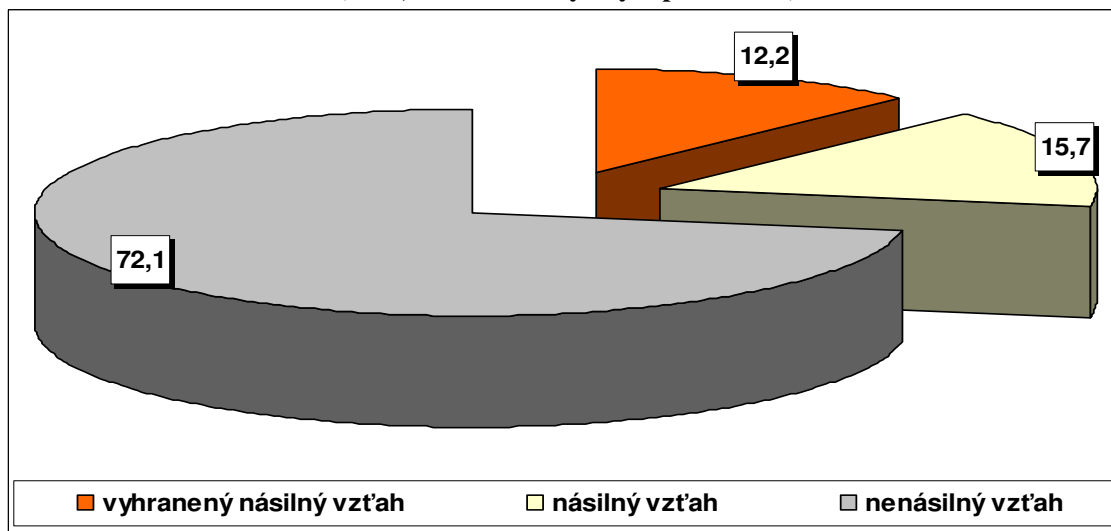
**Podiel žien s priamou skúsenosťou s násilím zo strany SÚČASNÉHO partnera
(2008, % zo žien so súčasným partnerom)**

Zdroj: IVPR, 2008.

Situácia je o niečo nepriaznivejšia pri hodnotení vzťahov s bývalým partnerom. **Zo všetkých žien vo veku 18 – 65 rokov, ktoré mali v minulosti partnerský vzťah, sa v roku 2008 pod násilné vzťahy zaradilo spolu až 27,9 %.** 15,7 % žien zažívalo od bývalého partnera miernejšie formy násillia a 12,2 % žilo vo vyhranenom násilnom vzťahu.

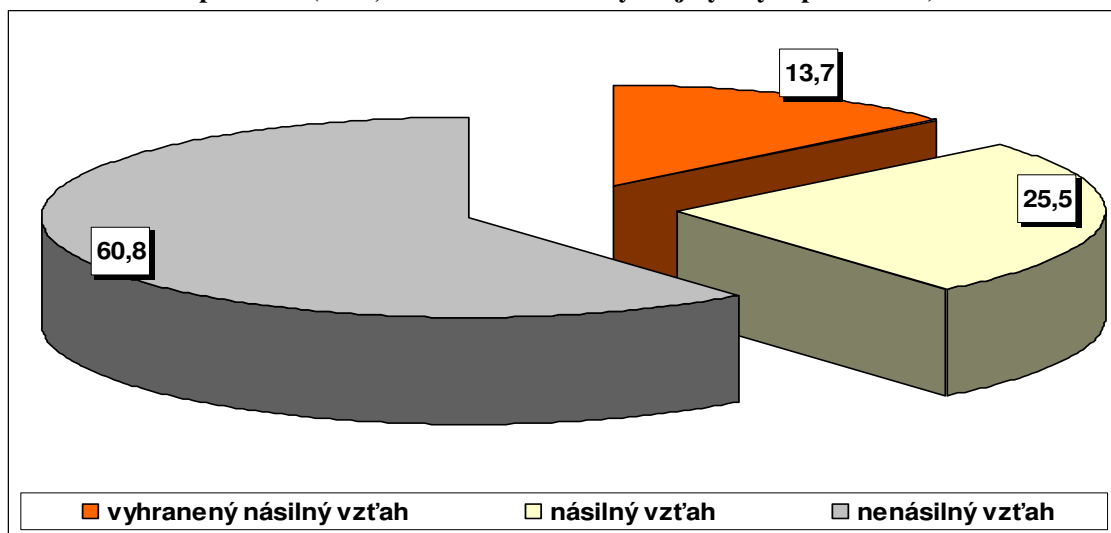
**Podiel žien s priamou skúsenosťou s násilím zo strany BÝVALÉHO partnera
(2008, % zo žien s bývalým partnerom)**

Zdroj: IVPR, 2008.

Ďalšiu skupinu skúmaných žien tvoria také, ktoré mali partnera v čase výskumu a aj predtým. Tie odpovedali za obidva partnerské vzťahy. **V rámci skupiny žien, ktoré mali aj súčasného aj bývalého partnera, malo v roku 2008 osobnú skúsenosť s násilím aspoň od jedného z partnerov 39,2 %.** Z toho 25,5 % zažilo aspoň od jedného z partnerov miernejšie násillie a 13,7 % zakúsilo aspoň od jedného z partnerov vyhranenejšie násillie. Podiel takých žien, ktoré zažili násillie od obidvoch partnerov – od súčasného aj bývalého – tvoril spolu 7 % spomedzi tejto skupiny žien.

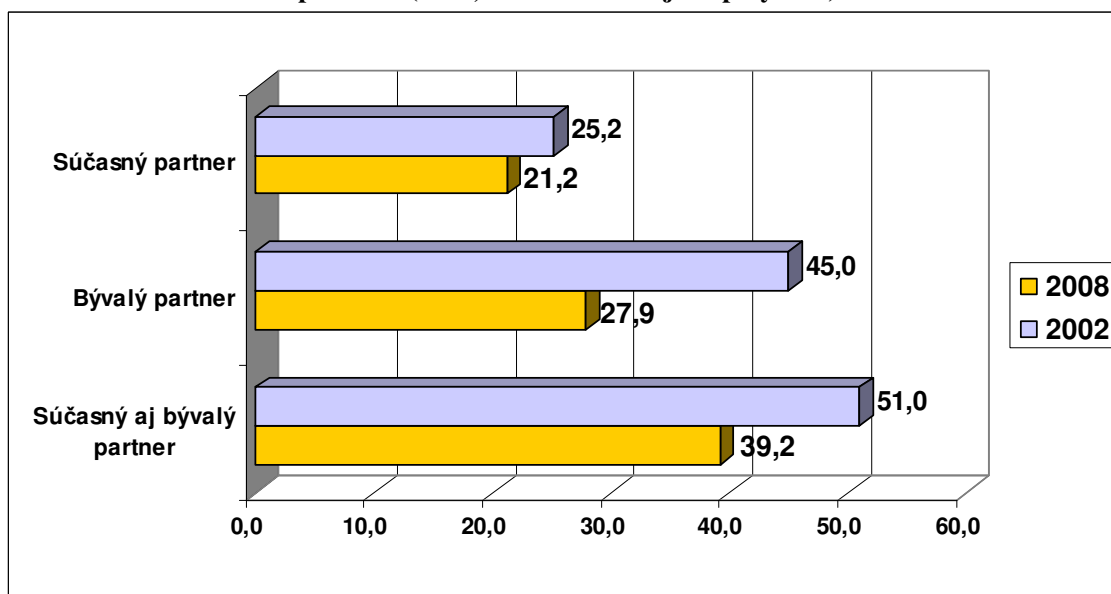
Podiel žien s priamou skúsenosťou s násilím zo strany SÚČASNÉHO ALEBO BÝVALÉHO partnera (2008, % zo žien so súčasným aj bývalým partnerom)

Zdroj: IVPR, 2008.

Na základe zistených údajov možno zopakovať konštatovanie spred piatich rokov: **výskyt násilia páchaného na ženách v intímnom vzťahu ukazuje, že problém je stále na Slovensku veľmi vypuklý.** Za situácie, keď viac ako každá piata žena SR, ktorá má aktuálne intímny partnerský vzťah, a takmer každá tretia žena, ktorá mala takýto vzťah v minulosti, zakúsila od partnera násilie, je intervencia zodpovedných inštitúcií naďalej potrebná a nutná.

Podiel žien s priamou skúsenosťou s násilím zo strany SÚČASNÉHO a/alebo BÝVALÉHO partnera (2008, % z relevantnej skupiny žien)

Zdroj: IVPR, 2008.

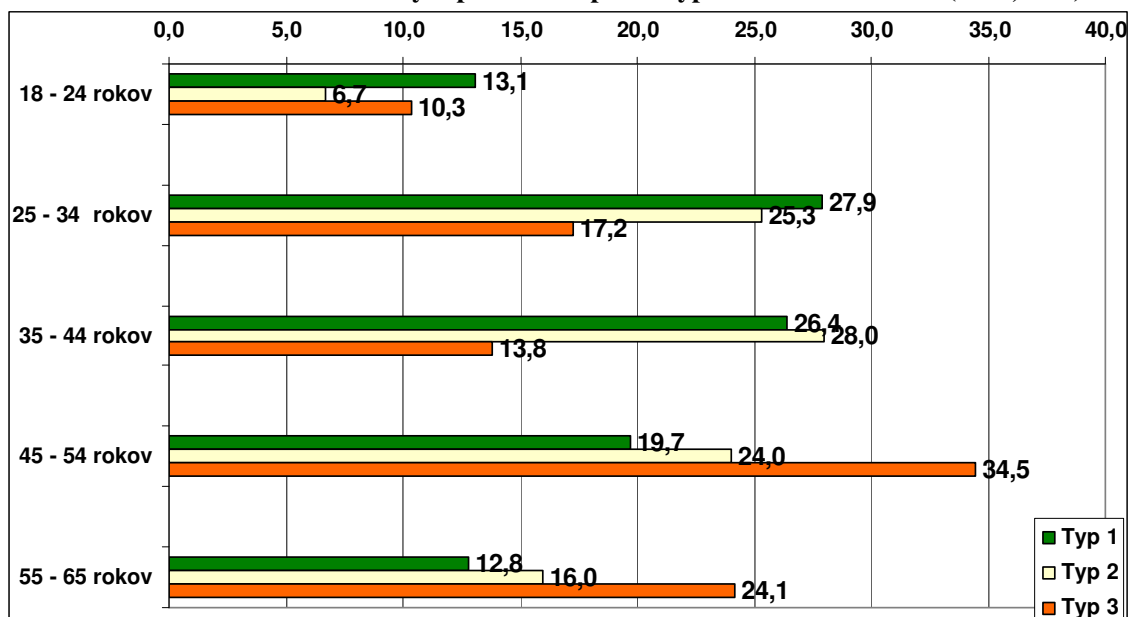
Skúsme sa teraz pozrieť, ako vyznieva porovnanie výskytu násilia s rokom 2002. Graf vyššie ukazuje, že za všetky sledované skupiny žien sa prejavil pokles. U žien odpovedajúcich za vzťah s bývalým partnerom išlo o zníženie zo 45 % na 27,9 %, čo je rozdiel 17 %. Za skupinu žien so súčasným aj bývalým partnerom došlo k zníženiu z 51 % na 39,2 % (rozdiel 12 %). Najmenší rozdiel v priebehu piatich rokov sa zaznamenal u aktuálneho násilia, teda za ženy, ktoré odpovedali za súčasného

partnera (v čase výskumu žili v partnerskom vzťahu). **V roku 2002 bol zaznamenaný výskyt násilia u 25,2 % žien so súčasným partnerom, v tomto roku – v roku 2008 – to bolo 21,2 %.** Rozdiel predstavoval len 4 percentuálne body. Vzhľadom na situáciu s veľkým vzdelanostným posunom vo výberovej vzorke žien vo veku 18-65 rokov (značný pokles základného a učňovského vzdelania a výrazný nárast hlavne stredoškolského vzdelania s maturitou) možno predpokladať, že rozdiel mohol byť spôsobený práve touto metodologickou prekážkou. **Výskyt násilia bol v aktuálnych intímnych vzťahoch na Slovensku v roku 2008 takmer rovnaký alebo rovnaký ako v roku 2002¹².**

✓ **Násilie v intímnych vzťahoch sa vyskytuje vo všetkých sociálnych skupinách**

Takmer všetky štúdie o násilí páchanom na ženách zo strany intímneho partnera konštatujú výskyt tohto násilia u žien každého veku. A empirické údaje za Slovensko to potvrdzujú: **násilie zo strany partnera zažívajú všetky vekové skupiny žien:** tak v rámci násilného, ako aj v rámci vyhraneného násilného vzťahu sa vyskytovali ženy mladšie, stredného veku i starších vekových kategórií. Veková štruktúra žien sa však za jednotlivé typy intímnych vzťahov líši.

Vekové zloženie žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhraný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

U násilného vzťahu (Typ 2) mali najväčší podiel ženy vo veku 35-44 rokov a potom 25-34 rokov, u vyhraneného násilného vzťahu (Typ 3) to boli ženy 45 až 54-ročné a potom staršie ako 55 rokov. Viac ako tretina žien zažívajúcich vyhranené násilie od súčasného partnera sú ženy stredného veku (45-54 rokov).

A aký bol v roku 2008 priemerný vek žien za jednotlivé typy intímnych vzťahov? Priemerný vek žien za nenásilný vzťah dosahoval 39,0 rokov, v rámci násilného vzťahu to bolo 42,3 rokov a za ženy, ktoré sa zaradili do vyhraneného násilného vzťahu bol priemerný vek 44,3 rokov. **Hoci násilím zo strany partnera trpia ženy každého veku, predsa len sa prejavila tendencia nárastu násilia s vekom ženy.**

¹² U bývalých vzťahov môže pôsobiť efekt „zabúdania“ alebo „milosrdnej pamäti“. Keďže ženy odpovedali za vzťahy rôzne vzdialené v čase, môže pôsobiť snaha na to zlé zabudnúť alebo všetko zlé odpustiť, vypudiť z pamäti zlé spomienky a uchovať si len tie krajšie. Možno v budúcnosti bude vhodné zamerať monitorovanie výskytu násilia len na aktuálne vzťahy, kde takéto sprievodné psychologické prekážky v zisťovaní nepôsobia.

Vekové zloženie žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

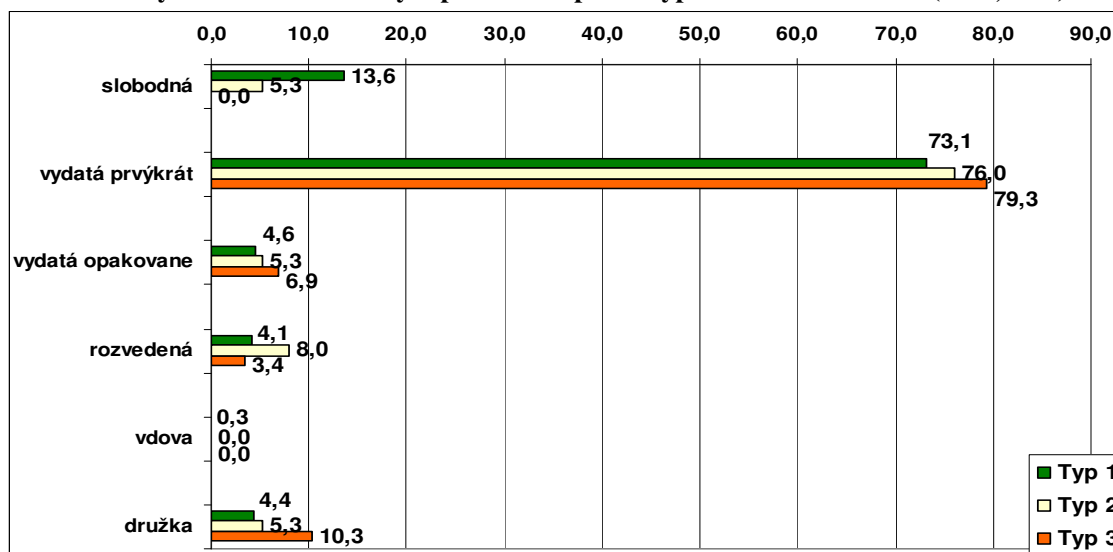
Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
18-24 rokov	13,1	6,7	10,3	11,8
25-34 rokov	27,9	25,3	17,2	26,0
35-44 rokov	26,4	28,0	13,8	25,2
45-54 rokov	19,7	24,0	34,5	21,5
55-65 rokov	12,8	16,0	24,1	15,5
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
18-24 rokov	10,4	9,4	6,4	11,8
25-34 rokov	27,3	20,3	12,8	25,1
35-44 rokov	26,1	28,1	34,0	25,7
45-54 rokov	22,8	32,8	36,2	25,4
55-65 rokov	13,6	9,4	10,6	11,9
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Podobná súvislosť sa ukázala ešte v roku 2002: mladších žien bolo v rámci násilných vzťahov menej ako v nenásilných, a naopak – u násilného a vyhnaného násilného vzťahu sa v porovnaní s nenásilným zvýšil podiel žien v strednom a staršom veku. V roku 2008 sa väzba násilia na vyššie vekové skupiny žien prejavila ešte intenzívnejšie ako pred 5 rokmi: v roku 2002 dosiahol v rámci vyhnaného násilia podiel žien vo veku 45 a viac rokov 46,8 % a v roku 2008 to bolo 58,6 %. Takmer 60 % vyhnaného násilia sa viazalo na ženy 45-ročné a staršie a 40 % sa týkalo žien do 45 rokov.

Rodinný stav žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Čo sa týka rodinného stavu, **násilie sa týka predovšetkým vydatých žien, a to najmä žien žijúcich v prvom manželstve.** Tvorili až 79,3 % medzi ženami s osobnou skúsenosťou s vyhnaným násilím. Ženy s opakovaným manželstvom boli v rámci typu 3 zastúpené takmer 7 % a na zostávajúce rodinné statusy pripadalo necelých 15 % týchto žien. Podobná tendencia sa prejavila aj za miernejšie formy násilného vzťahu: 76,0% podiel vydatých prvýkrát a 5,3% podiel vydatých opakovane.

Rodinný stav žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

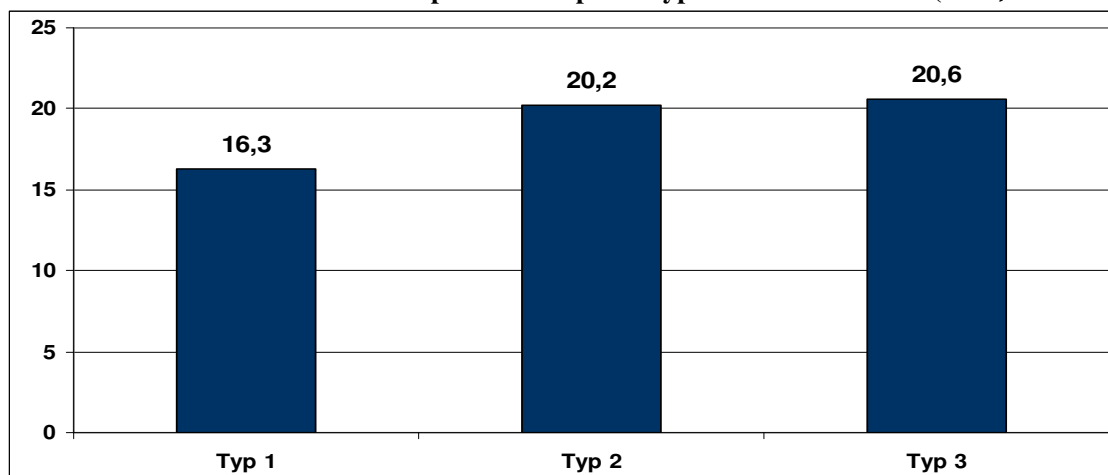
Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Slobodná	13,6	5,3	0,0	11,3
Vydatá prvý krát	73,1	76,0	79,3	74,2
Vydatá opakovane	4,6	5,3	6,9	4,6
Rozvedená	4,1	8,0	3,4	4,6
Vdova	0,3	0,0	0,0	0,6
Družka	4,4	5,3	10,3	4,8
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
Slobodná	12,4	4,7	4,3	11,9
Vydatá prvý krát	72,0	76,6	80,9	72,3
Vydatá opakovane	7,9	14,1	10,6	8,9
Rozvedená	5,0	3,1	2,1	4,3
Vdova	0,2	0,0	0,0	0,2
Družka	2,5	1,6	2,1	2,5
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnanený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Tabuľka hore porovnáva štruktúru žien za jednotlivé typy vzťahov podľa rodinného stavu. Čo sa z tohto hľadiska v priebehu piatich rokov zmenilo a čo zostalo? Pretrvala absolútna dominancia žien žijúcich v prvom manželstve: v rámci násilných vzťahov tvorili 76 % a v rámci vyhnanených násilných vzťahov vyše 79 % (za nenásilné vzťahy to bolo 73 %). Ubudlo v štruktúre žien žijúcich v násilnom vzťahu opakovane vydatých a pribudlo rozvedených a družiek. Táto zmena vo veľkej miere kopíruje celkové demografické pohyby v rodinnom správaní na Slovensku (úbytok opakovaných sobášov žien a nárast neformálnych spolužití a žien so statusom rozvedenej). Je teda skôr dôsledkom všeobecných trendov v štruktúre rodinného stavu žien Slovenska než zmien v profile násilných vzťahov našich žien.

Priemerná doba trvania súčasného partnerstva podľa typu intímneho vzťahu (2008; v rokoch)

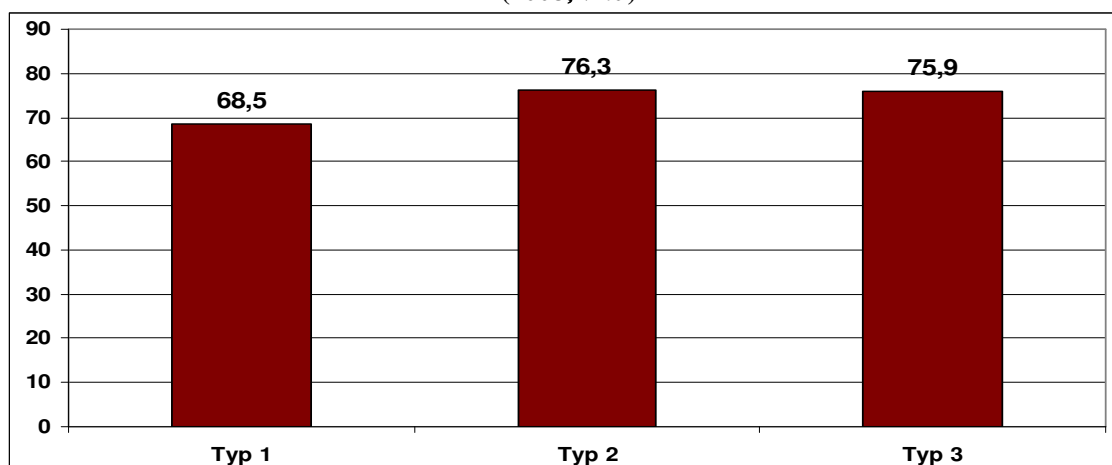
Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnanený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

Násilie na ženách sa neodohráva v nejakých náhodných vzťahoch, naopak – ide o dlhotrvajúce vzťahy. Priemerná doba trvania súčasného partnerstva prekročila u násilných vzťahov hranicu 20 rokov (20,2 rokov u násilného a 20,6 rokov u vyhnaneného násilného vzťahu). Priemerné trvanie za nenásilné vzťahy bolo o štyri roky kratšie – 16,3 rokov.

Väčšina žien zažívajúcich násilie od svojho intímneho partnera žije v domácnosti, kde je prítomné aspoň jedno dieťa. Zo žien so súčasným partnerom to pri násilných vzťahoch bolo viac ako tri štvrtiny (76 %). U nenásilných vzťahov predstavoval podiel žien žijúcich v domácnostiach s deťmi o 7 % menej.

Podiel žien so súčasným partnerom žijúcich v domácnosti s deťmi podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

Rovnako ako v roku 2002 má väčšina žien zažívajúcich násilie zo strany partnera v domácnosti aspoň jedno spolubývajúce dieťa. Necelá štvrtina žien nemala dieťa, ktoré by ešte bývalo spolu s rodičmi. Pri väčšine násilia páchaného na ženách manželom alebo partnerom sú deti svedkami takéhoto správania. V priemere pripadalo na jednu ženu zažívajúcu vyhranené násilie 1,6 spolubývajúcich detí, priemer za ženy žijúce v nenásilnom vzťahu tvoril 1,2 dieťaťa (rovnaké počty ako pred piatimi rokmi).

Počet detí v domácnosti za ženy so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

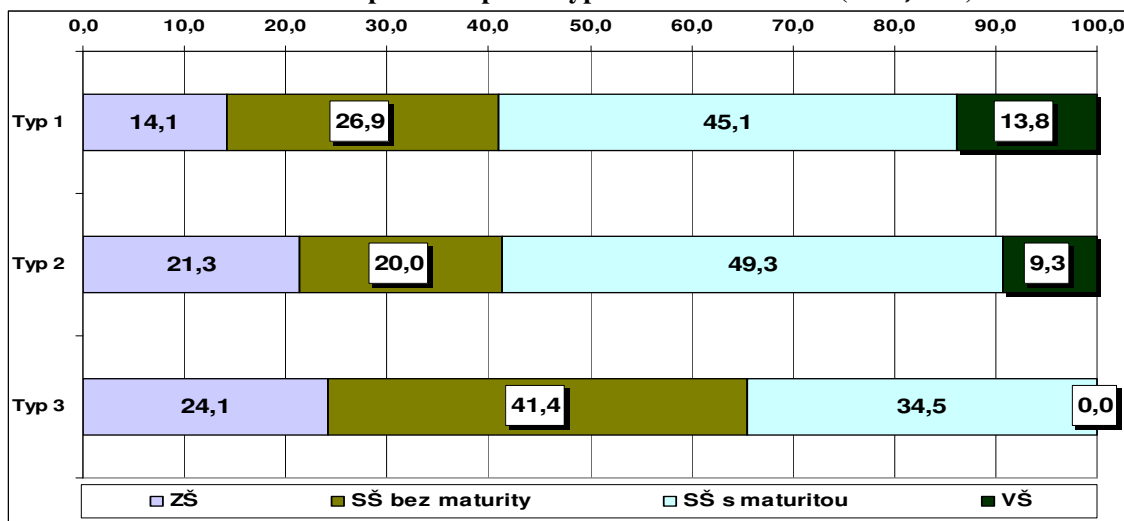
Rok	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Rok 2008				
Žiadne deti	31,5	23,7	24,1	29,9
1 dieťa	28,5	31,6	24,1	28,7
2 deti	31,5	31,6	34,5	31,7
3 deti	7,4	11,8	10,3	8,3
4 deti	1,0	0,0	3,4	1,0
5 a viac detí	0,0	1,3	3,4	0,4
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
Žiadne deti	30,6	15,6	14,9	28,2
1 dieťa	30,0	34,4	23,4	29,3
2 deti	28,8	34,4	48,9	30,3
3 deti	7,9	12,5	8,5	9,4
4 deti	2,7	1,6	4,3	2,6
5 a viac detí	0,0	1,5	0,0	0,2
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Empirické údaje z roku 2008 potvrdili, že **hoci sa násilie zo strany partnera na Slovensku týka žien rôzneho veku, najčastejšie sa objavuje u stredných vekových skupín. A aj keď ho poznajú ženy s rôznou rodinnou situáciou, najväčší výskyt má v manželskom vzťahu.** V prevažnej miere ide o **také vzťahy, ktoré sa vyznačujú prítomnosťou detí či dieťaťa** (najčastejšie 2 alebo 1 dieťaťa). Pohľad na údaje o dosiahnutom stupni vzdelania napovedá, že aj v roku 2008 **sa násilie páchané intímnym partnerom vyskytuje vo všetkých vzdelanostných skupinách žien.** Nie sú pred ním uchránené ani ženy s vysokoškolským vzdelaním. Podiel žien so základným vzdelaním a vyučených prekročil 65 % v rámci vyhraného násilného vzťahu a 41 % v rámci násilného vzťahu. Na ženy s maturitou a VŠ pripadalo 50 % v rámci násilného vzťahu a 34,5 % v rámci vyhraného násillia.

Vzdelanostná skupina žien podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhraný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Kým žien s nižšími stupňami vzdelania sa miernejšie a vyhrané formy násillia týkajú približne rovnako, **ženy s vyšším vzdelaním majú zvýšené zastúpenie u miernejších násilných vzťahov.** Ženy s VŠ sa v rámci Typu 3 v roku 2008 neobjavili vôbec, u Typu 2 tvorili 9,3%; v 2002 dosiahli 11 % za násilný a 2 % za vyhraný násilný vzťah.

Vzdelanostná skupina žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

Rok	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Rok 2008				
Základné	14,1	21,3	24,1	15,8
Stredoškolské bez maturity	26,9	20,0	41,4	26,7
Stredoškolské s maturitou	45,1	49,3	34,5	45,1
Vysokoškolské	13,8	9,3	0,0	12,3
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
Základné	25,8	34,9	31,9	27,9
Stredoškolské bez maturity	33,5	27,0	36,2	33,5
Stredoškolské s maturitou	31,5	27,0	29,8	30,6
Vysokoškolské	9,2	11,1	2,1	8,0
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

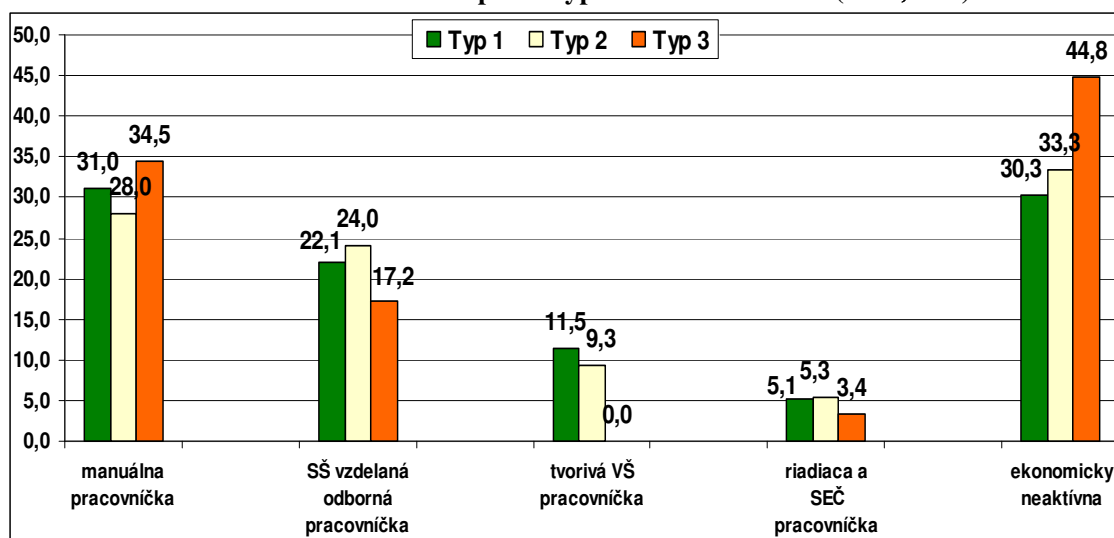
Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhraný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Nižšie zastúpenie vysokoškoláčok v rámci násilných vzťahov (u vyhraného násilia neboli v roku 2008 zastúpené vôbec) v porovnaní s ich podielom za celý súbor žien so súčasným partnerom **ešte nemusia znamenať, že sa u nich vyhrané násilie v realite nevyskytuje. Môže tu pôsobiť viacero efektov:** ženy s vysokoškolským vzdelaním zažívajúce násilie sa výskumu mohli vyhýbať alebo **nechcú hovoriť o svojej situácii.** Odtabuizovanie témy násilia a jej prezentácia v médiách mohla tiež práve u tejto skupiny viesť ku skrývaniu násilia. Je ale tiež možné, že práve medzi vysokoškoláčkami sú v širšej miere zastúpené také ženy, ktoré **si s násilným vzťahom dokážu nejakým spôsobom poradiť, ukončiť ho.** Svedčí o tom aj fakt, že za bývalých partnerov boli v rámci vyhraných násilných vzťahov vysokoškoláčky zastúpené viac ako 11 %.

Čo sa týka ekonomickej aktivity ženy, **v násilných vzťahoch boli zastúpené obidva základné pracovné statusy: ekonomicky aktívne ako aj neaktívne ženy** (nezamestnané ženy a ženy na materskej alebo rodičovskej dovolenke a dôchodkyne). Takmer 60 % žien žijúcich v násilnom vzťahu predstavovali v roku 2008 ženy ekonomicky aktívne a okolo 40 % ženy mimo trhu práce. Ekonomicky neaktívne ženy tvorili takmer 45 % u vyhraného násilia a cez 33 % u násilného vzťahu. **Najvyšší podiel v rámci vyhraného násilia mali po ekonomicky neaktívnych ženách manuálne pracovníčky:** získali 34,5 % a potom odborné pracovníčky s podielom 17,2 %. Spomedzi žien s menej vyhranými násilnými vzťahmi (Typ 2) boli okrem ekonomicky neaktívnych opäť najpočetnejšie manuálne pracovníčky s 28 % a potom odborné pracovníčky s 24 %. Samostatne ekonomicky činné ženy tu dosiahli 5,3 % a tvorivé pracovníčky 9,3 %.

Ekonomická aktivita žien podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhraný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Pozrime sa ešte na jednotlivé skupiny ekonomicky neaktívnych žien z hľadiska výskytu násilia podrobnejšie a v porovnaní rokov. Pri komparácii so situáciou pred piatimi rokmi vzrástol v roku 2008 podiel dôchodkýň na násilných vzťahoch, najmä starobných dôchodkýň. Tak v rámci násilného, ako aj v rámci vyhraného násilia sa zastúpenie tejto kategórie žien zdvojnásobilo. **U žien v domácnosti a na rodičovskej a materskej dovolenke sa násilie posunulo k vyhranejším formám:** kým v roku 2002 mali tieto ženy zvýšený podiel v rámci násilných vzťahov (Typ 2), v roku 2008 to bolo u vyhraného násilia (Typ 3).

Ďalší posun, ktorý je z porovnania rokov zrejмый, je výrazný úbytok podielu nezamestnaných žien v celkovej štruktúre – súvisí to však pravdepodobne s veľkým a pomerne rýchlym poklesom nezamestnanosti na Slovensku, ktorý sa v rámci nášho trhu práce prejavoval od roku 2004. V dôsledku celkovej zmeny vo vývoji nezamestnanosti sa znížila proporcia nezamestnaných žien aj v rámci násilných vzťahov. Aj tak však tvorili ženy, ktoré boli aktuálne bez zamestnania, u oboch stupňov násilia viac ako 10 %.

**Druhy ekonomickej neaktivity žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu
(2008 a 2002v %)**

Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Starobná dôchodkyňa	8,4	12,0	17,2	9,5
Invalidná dôchodkyňa	2,3	4,0	6,9	2,8
Študentka	4,3	1,3	0,0	3,6
V domácnosti, na materskej/rodičovskej dovolenke	10,7	5,3	10,3	9,9
Nezamestnaná	4,6	10,7	10,3	5,9
<i>Spolu</i>	<i>30,3</i>	<i>33,3</i>	<i>44,7</i>	<i>31,7</i>
Rok 2002				
Starobná dôchodkyňa	11,5	6,3	8,5	10,2
Invalidná dôchodkyňa	1,7	1,6	4,3	1,9
Študentka	3,2	0,0	0,0	3,3
V domácnosti, na materskej/rodičovskej dovolenke	8,5	17,2	6,4	9,2
Nezamestnaná	11,7	9,4	19,1	12,5
<i>Spolu</i>	<i>36,6</i>	<i>34,5</i>	<i>38,3</i>	<i>37,1</i>

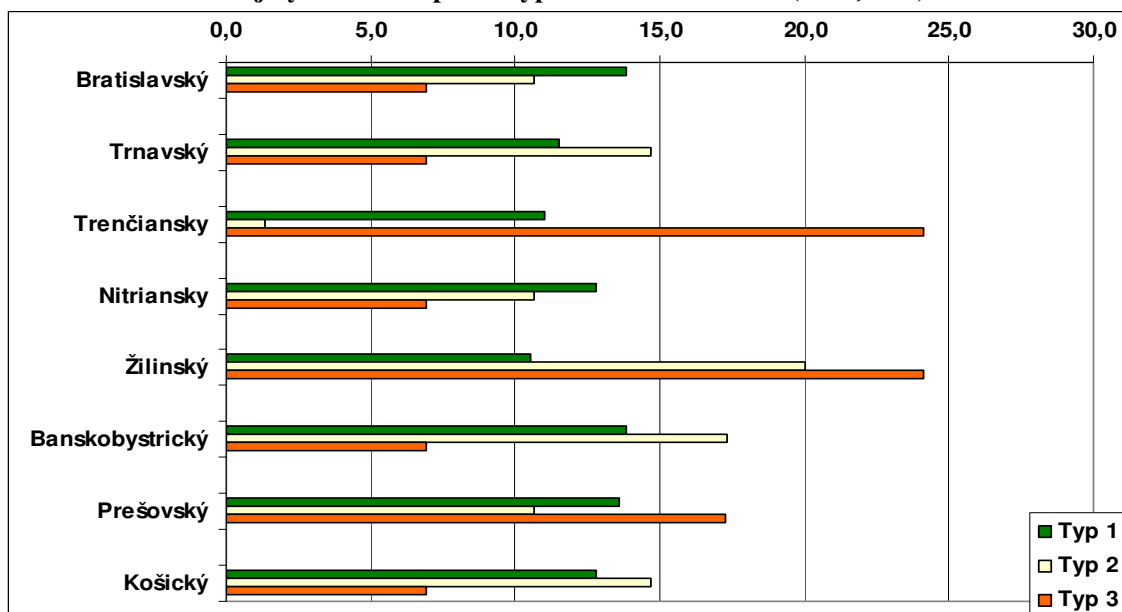
Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Bez násilných vzťahov teda nezostala nijaká vzdelanostná a ani nijaká profesiová či ekonomicky neaktívna skupina žien. Násilie od intímneho partnera zažívajú tak robotníčky, ako aj odborné či tvorivé pracovníčky, ženy na materskej a rodičovskej dovolenke, ako aj dôchodkyne či nezamestnané. V tomto aspekte zostala situácia rovnaká ako v roku 2002 (Bodnárová – Filadelfiová, 2003).

Ako v prehľadnej podobe ukazuje nasledovný graf, **násilie na ženách zo strany partnera sa objavovalo vo všetkých krajoch Slovenska.** Vyhranené násilné vzťahy (Typ 3) sa výskumne zaznamenali najviac v Žilinskom, Trenčianskom a Prešovskom kraji, násilné vzťahy (Typ 2) boli najčastejšie opäť v Žilinskom, a potom v Banskobystrickom, Košickom a Trnavskom kraji.

Kraj bydliska žien podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

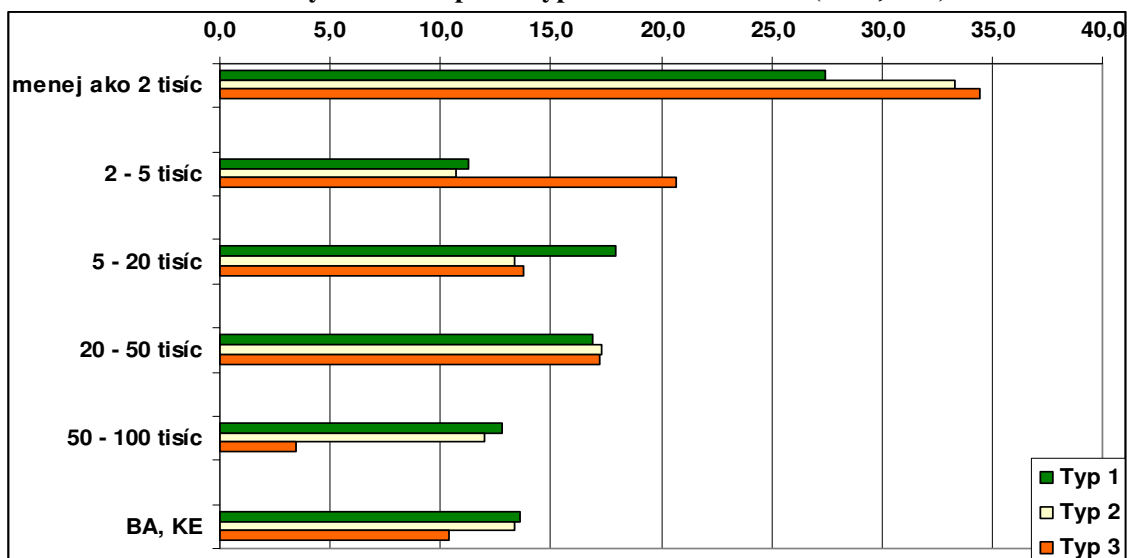

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Podobná všeobecnosť násilia sa prejavila i z hľadiska veľkostných typov obcí. **Násilie zo strany partnera poznajú ženy z veľkých miest, ako aj z menších obcí** – tu je ale častejšie.

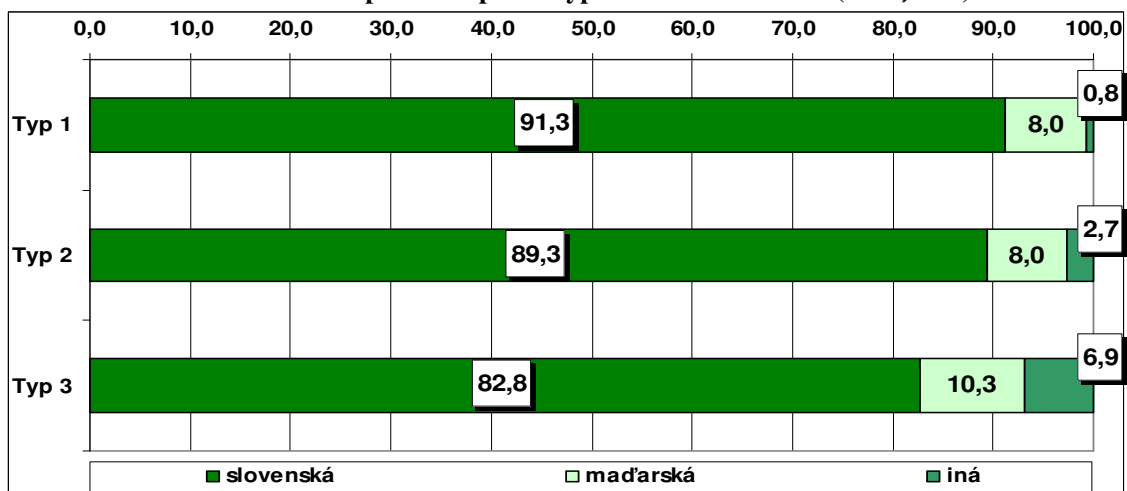
Veľkosť bydliska žien podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah
Zdroj: IVPR, 2008.

Všeobecnosť násilia v intímnych vzťahoch sa potvrdila aj z hľadiska národnostného zloženia, nie len z regionálneho či geografického aspektu. Podľa štatistík tvoria v celkovej populácii SR príslušníci a príslušníčky slovenskej národnosti necelých 86 %, na maďarskú národnosť pripadá necelých 10 % a zostávajúce viac ako 4 % predstavujú iné národnostné skupiny (*Štatistická ročenka SR 2007*. Bratislava, ŠÚ SR 2007). A ako možno vidieť z grafu dole, **v rámci násilných vzťahov sa vyskytujú všetky národnostné skupiny** – okrem slovenskej národnosti aj maďarská alebo ešte iná národnosť. Zvýšenie výskytu inej ako slovenskej národnosti v rámci vyhraneného násilia môže aktérov a aktérky pôsobiace v oblasti informovanosti o násilí a možnostiach pomoci upozorňovať na to, aby pri svojich aktivitách pamätali tiež na nich. **Je potrebné informácie šíriť tiež v iných jazykových mutáciách**, aby sa nestalo, že sa do niektorých jazykovo špecifických prostredí nedostanú.

Národnostná skupina žien podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

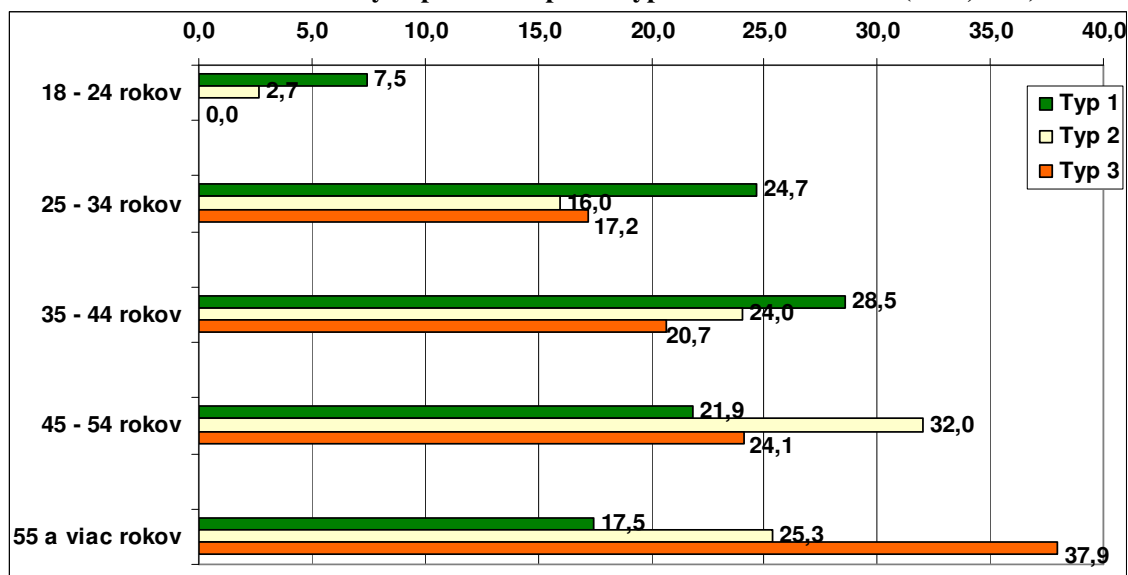

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.
Zdroj: IVPR, 2008.

Zo sociálno-demografického profilu žien, ktoré vo svojom aktuálnom intímnom vzťahu poznajú násilie zo strany partnera vyplýva, že tento negatívny jav sa týka všetkých kategórií žien. Poznajú ho ženy rôzneho veku, vzdelania, s rôznym spôsobom zapojenia sa do alebo „vypadnutia“ z trhu práce, s rozličným rodinným stavom a zázemím, ako aj s rôznym bydliskom a národnosťou. **Žiadna sociálno-ekonomická skupina žien nezostala od násilia úplne uchránená. Medzi jednotlivými skupinami sa však vyskytli rozdiely v podiele žien zažívajúcich násilie.** Tento negatívny jav sa vyskytuje všade, na niektoré charakteristiky sa však viaže intenzívnejšie (ženy stredného veku, s nižším vzdelaním, ekonomicky neaktívne, žijúce v menších obciach,...).

Pre hlbšie poznanie násilia na ženách v intímnych vzťahoch je dôležité zisťovať aj základné charakteristiky páchatel'ov tohto násilia. **Kto sú na Slovensku muži, ktorí používajú násilné spôsoby správania voči svojim partnerkám?** Pochádzajú zo všetkých sociálno-demografických skupín alebo sa viažu iba na niektorú z nich?

Vekové zloženie súčasných partnerov podľa typu intímneho vzťahu (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

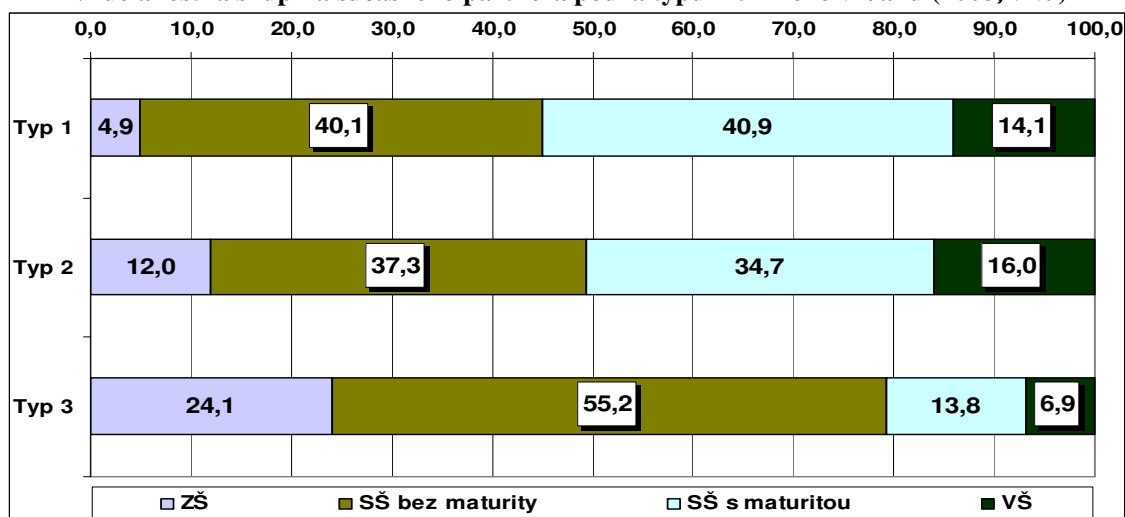
Pokiaľ ide o vek, zloženie súčasných partnerov skúmaných žien je pomerne rôznorodé. Vyskytovali sa medzi nimi muži každého veku, vekový interval bol pomerne široký: od 19 do 77 rokov. Celkovo na najmladšiu vekovú skupinu pripadlo 6,3 % partnerov, vo veku 25 – 34 rokov bolo 22,9 % partnerov, najviac – 27,4 % – bolo 35 – 44-ročných a 23,5 % bolo 45 – 54-ročných, ďalších 16,2 % žien malo partnera vo veku 55 – 64 rokov a 3,7 % partnera staršieho ako 65 rokov. **S rastúcim vekom partnerov pribúda prípadov násilia a rastie aj intenzita násilia.** Spomedzi všetkých prípadov vyhraneného násilia (Typ 3) bolo takmer 38 % takých, kde mal násilný partner 55 a viac rokov. Štvrtinu vyhraneného násilia páchajú muži vo veku 45 – 54 rokov a pätinu muži vo veku 35 – 44 rokov. **Násilie však páchajú aj mladší muži:** veková skupina do 34 rokov bola zastúpená viac ako 17 % v rámci vyhraneného násilia (Typ 3) a takmer 19 % v rámci násilných vzťahov (Typ 2). Frekvencia výskytu násilných skutkov sa teda s vekom partnerského páru zvyšuje, zároveň ubúda nenásilných vzťahov (vzťahov, ktoré sa zaradili pod Typ 1). V priemere boli súčasnými partnermi o 3 roky starší ako ženy: priemerný vek za všetky ženy so súčasným partnerom predstavoval 39,8 rokov a za ich partnerov to bolo 42,6 rokov. Podľa typu vzťahu sa však priemerný vek partnerov odlišoval. Za nenásilné vzťahy bol najnižší – predstavoval 41,6 rokov, u násilných vzťahov sa zvyšoval na 46,1 rokov a u vyhraneného násilia na 47,4 rokov (podobné zvyšovanie priemerného veku podľa typu intímneho vzťahu vykazoval aj priemerný vek žien).

Hoci s vekom mužov násilných skutkov pribúda, treba zároveň zdôrazniť, že takéto správanie sa neviaže len na vyšší vek. **Medzi násilnými prípadmi sú zastúpení aj muži stredného a mladšieho veku.** Obzvlášť varovný je výskyt vyhraneného násilia u mladých mužov, u ktorých nebol

k dispozícii príliš široký časový priestor na časté opakovanie rôznych násilných skutkov. Najmladší prípad partnera – násilníka bol za násilný vzťah (v rámci Typu 2) muž vo veku 23 rokov a za vyhranený násilný vzťah muž vo veku 27 rokov. Na druhej strane – najstarším páchatelom násilia v intímnom vzťahu bol 71-ročný muž a najstarším páchatelom vyhraného násilia 67-ročný muž. Tento druh násilia je teda naozaj prítomný u všetkých vekových skupín mužov.

Podobné pravidlo (všeobecnosť a zároveň zintenzívnenie v istej časti; participácia všetkých skupín na násilí v intímnom vzťahu a zároveň zvýšený výskyt v určitej skupine) platí aj z hľadiska vzdelania páchatelov násilia na partnerke. **Medzi páchatelmi násilia na ženách v intímnom vzťahu boli zastúpené všetky vzdelanostné kategórie mužov**, od základného vzdelania (12 % v rámci násilných vzťahov a 24,1 % v rámci vyhranených násilných vzťahov) po vysokoškolské vzdelanie (16 % v rámci násilných vzťahov a 6,9 % v rámci vyhranených násilných vzťahov).

Vzdelanostná skupina súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Muži s nižším stupňom vzdelania spolu (základné a stredoškolské bez maturity) vykázali na násilných vzťahoch 49,3 % podiel a na vyhranenom násilí 79,3 % podiel. Zastúpenie mužov – partnerov s vyšším vzdelaním (stredoškolské s maturitou a vysokoškolské) predstavovalo 50,7 % za Typ 2 a 20,7 % za Typ 3. Kým v rámci nenásilných vzťahov je pomer nižšieho a vyššieho vzdelania 45 % ku 55 %, u násilných vzťahov je to 49 % ku 51 % a u vyhraného násilia 79 % ku 31 %. **Vyhranené násilné správanie sa vo zvýšenej miere týkalo mužov so základným vzdelaním, ale hlavne vyučených.** V rámci vyhraného násilného vzťahu mali partneri so stredoškolským vzdelaním bez maturity takmer o 15 % vyšší podiel, ako v celkovom súbore za všetky ženy so súčasným partnerom.

K akým posunom prišlo pri porovnávaní so situáciou v roku 2002? Celkovo sa v priebehu piatich rokov mierne posilnilo zastúpenie partnerov s vysokoškolským vzdelaním a so strednou školou s maturitou a oslabil sa podiel partnerov s nižšími stupňami vzdelania, čo zodpovedá celkovým trendom v spoločnosti¹³. Vzdelanostná štruktúra partnerov za obidva stupne násilných vzťahov sa však posunula v iných smeroch. Kým podiel partnerov - vysokoškolákov zostal za vyhrané násilné vzťahy (Typ 3) viac-menej rovnaký (6,4 % v roku 2002 a 6,9 % v roku 2008), pri stredoškolskom vzdelaní bolo zaznamenané zníženie (za SŠ s maturitou obrovské – z 25,5 % na 13,8 %; za SŠ bez maturity mierne – z 57,4 % na 55,2 %) a pri základnom vzdelaní sa ukázal nárast podielu (z 10,6 % na 24,1 %). U násilných vzťahov reprezentovaných Typom 2 došlo v porovnaní rokov k nárastu partnerov – vysokoškolákov a stredoškolákov s maturitou a k výraznému poklesu stredoškolákov bez maturity. V podstate to znamená, že **u nižších stupňov vzdelania partnerov nastal posun k vyhranenejším formám násilného správania a vyššie vzdelanie partnerov sa zasa posilnilo za**

¹³ Pozri vzdelanostnú štruktúru pracujúcich mužov na Slovensku (<http://www.statistics.sk/pls/elisw/vbd>).

správanie reprezentované Typom 2 (násilný vzťah). Opäť ale zdôraznime: násilia na partnerkách sa však dopúšťajú všetci muži – s akýmkoľvek ukončeným vzdelaním.

Vzdelanostná skupina súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

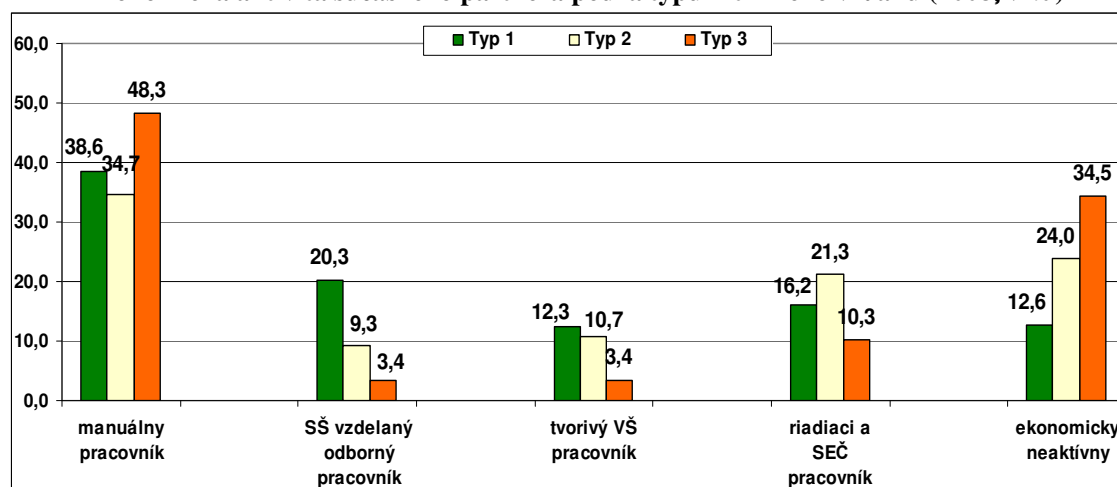
Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Základné	4,9	12,0	24,1	7,1
Stredoškolské bez maturity	40,1	37,3	55,2	40,6
Stredoškolské s maturitou	40,9	34,7	13,8	38,3
Vysokoškolské	14,1	16,0	6,9	14,0
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0
Rok 2002				
Základné	8,7	10,9	10,6	8,9
Stredoškolské bez maturity	42,4	51,6	57,4	45,0
Stredoškolské s maturitou	33,5	29,7	25,5	33,0
Vysokoškolské	15,4	7,8	6,4	13,1
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Štruktúra súčasných partnerov podľa ekonomickej aktivity tak, ako vyšla z tohto prieskumu, zodpovedá celkovej štruktúre populácie mužov vo veku 18-70 rokov na Slovensku. Ekonomicky neaktívni tvorili necelých 16 %; z ekonomicke aktívnych boli najpočetnejší manuálni pracovníci s 38 %, nasledovali odborní stredoškolskí pracovníci s 18 % a riadiaci a samostatne ekonomicke činní pracovníci so 17 %; najmenší podiel pripadal na tvorivých vysokoškolských pracovníkov – cez 11 %. Tieto priemerné podiely sa však menia v rámci jednotlivých typov zistených vzťahov. U vyhnaného násilného vzťahu mali najvyššie zastúpenie manuálni pracovníci s viac ako 48 % a potom ekonomicke neaktívni partneri s 34,5 %. Riadiaci či SEČ pracovníci tu dosiahli podiel nad 10 %, na odborných a tvorivých pracovníkov pripadlo po 3,4 %. **Hoci sú v rámci vyhnaných násilných vzťahov zastúpené medzi partnermi všetky druhy ekonomickej aktivity, častejšie sa tu vyskytovali manuálni pracovníci (kvalifikovaní a nekvalifikovaní robotníci) a ekonomicke neaktívni partneri (muži mimo trhu práce).** Manuálni pracovníci prekračovali priemer približne o 10 % a ekonomicke neaktívni dokonca o viac ako 18 %. Pri týchto ekonomicke statusoch má výskyt násilného správania tendenciu narastať.

Ekonomicke aktivity súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Viac ako tretinu partnerov páchajúcich vyhranené násilie voči svojej partnerke predstavovali muži bez ekonomickej aktivity. Išlo najmä o starobných dôchodcov (takmer 14 % zo všetkých prípadov vyhraneného násillia), a potom o nezamestnaných mužov a invalidných dôchodcov (obidve kategórie po 10,3 %). U násilných vzťahov sa vyskytli aj partneri – študenti (2,7 %).

V porovnaní s rokom 2002 došlo k zníženiu podielu ekonomicke neaktívnych partnerov žien SR vo veku 18 až 64 rokov, a to v celkovom vyjadrení i v rámci jednotlivých typov správania. Došlo najmä k poklesu nezamestnaných mužov, čo zodpovedá trendu vývoja nezamestnanosti za posledných 5 rokov na Slovensku¹⁴. **Tendencia zvyšovania podielu ekonomicke neaktívnych partnerov s prechodom k násilným vzťahom** sa ale uchovala: kým spomedzi partnerov zaradených pod nenásilný vzťah tvorili ekonomicke neaktívni menej ako 13 %, za násilné vzťahy to bolo 24 % a za vyhranené násilie vyše 34 %.

Druhy ekonomickej neaktivity súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
Starobný dôchodca	6,2	10,7	13,8	7,3
Invalidný dôchodca	2,8	5,3	10,3	3,7
Študent	2,3	2,7	-	2,2
Nezamestnaný	1,3	5,3	10,3	2,4
<i>Spolu</i>	<i>12,6</i>	<i>24,0</i>	<i>34,4</i>	<i>14,6</i>
Rok 2002				
Starobný dôchodca	10,7	7,9	6,4	9,7
Invalidný dôchodca	2,0	3,2	2,1	2,4
Študent	2,0	-	-	1,8
Nezamestnaný	3,5	15,9	17,0	6,6
<i>Spolu</i>	<i>18,2</i>	<i>27,0</i>	<i>25,5</i>	<i>20,5</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Celkovo možno o páchateloch násillia konštatovať, že **analýza násilných vzťahov podľa rôznych sociálno-demografických charakteristík potvrdila „všeobecnosť“ výskytu násillia páchaného na ženách intímnych partnerom v SR.** Medzi páchatelmi násillia na partnerkách sa objavovali muži rôzneho veku, vzdelania i s rôznym ekonomickým postavením. **Zvýšený výskyt násillného správania zaznamenali muži vyššieho veku, nižšieho vzdelania a vylúčení z trhu práce alebo s nižším pracovným statusom.**

✓ **Skúsenosti žien so spôsobmi riešenia násillnej situácie a vyhľadáním pomoci sú rôzne**

Z literatúry o násillí páchanom na ženách zo strany intímneho partnera je známe, že **bezprostredné reakcie žien na násillie bývajú rôzne.** Niektoré sú pasívnymi obeťami a situáciu znášajú a nijako neriešia, iné prijímajú aktívne stratégie na zvýšenie bezpečnosti svojej alebo detí. Aktívne stratégie môžu zostať pre ľudí z blízkeho okolia ženy trpiacej násillím neviditeľné: zdanlivý nedostatok reakcie môže byť v skutočnosti pripravený prístup ženy v záujme prežitia a ochrany detí. Prezentovaný výskum nezistoval bezprostredné reakcie žien na násillie v intímnom vzťahu, zameriaval sa na sledovanie spôsobov riešenia situácie: či ženy vyhľadali nejakú formu pomoci, kam sa o pomoc obrátili, prípadne aké služby využili pri riešení násillnej situácie.

Spomedzi všetkých žien so súčasným partnerom, ktorých vzťah sa približuje Typu 2 (násilný vzťah) a zažili viaceré násillné skutky opakovane, až 26,7 % nepodniklo v záujme riešenia situácie nič a ďalších 18,7 % z nich zastávalo názor, že nevidí dôvod situáciu riešiť. Spolu je to **45,4 % žien žijúcich v násillnom vzťahu so súčasným partnerom, čo násillnú situáciu neriešia**, zvyšných **54,6 % týchto**

¹⁴ Vývoj nezamestnanosti zaznamenal na Slovensku medzi rokmi 2004 a 2008 výrazný a rýchly pokles – pozri napríklad: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/vbd>.

žien niektorý zo spôsobov riešenia využilo. Za vyhranené násilie od súčasného partnera je situácia iná: **spomedzi žien, ktoré poznajú od súčasného partnera vyhranené formy násilia, situáciu nijako neriešilo 24,1 %** (20,7 % nepodniklo pre riešenie situácie nič a 3,4 % nevidí dôvod ju riešiť). Zo žien zaradených pod vyhranené násilie (Typ 3) **nejakú formu pomoci alebo riešenia vyhľadalo či použilo 75,9 %**. Odpovede sa teda značne odlišujú podľa úrovne zažívaného násilia. Ešte výraznejší rozdiel vystupuje pri porovnávaní stavu riešenia za bývalého partnera. Zo žien, ktoré zažili vyhranené násilie od bývalého partnera nebola ani jedna taká, čo by situáciu nijako neriešila, spomedzi žien zažívajúcich násilie nižšieho stupňa (Typ 2) sa riešeniu vyhlo 5,7 % (3,8 % nepodniklo pre riešenie nič a 1,9 % nevidelo dôvod situáciu riešiť).

**Použité postupy pri hľadaní pomoci a spôsoby riešenia násilných vzťahov
(2008; podiel odpovedí „áno, využila“ v %)**

	Bývalý partner		Súčasný partner	
	TYP 2	TYP 3	TYP 2	TYP 3
návšteva psychológa, psychologičky	13,2	31,7	5,3	24,1
privolanie polície	20,8	57,1	10,7	34,5
ošetrovanie u lekára, lekárky	11,3	36,6	12,0	31,0
liečenie u psychiatra, psychiatričky	17,0	12,2	1,3	17,2
hľadanie pomoci v krízovom centre, na linke pomoci	1,9	4,9	1,3	3,4
hľadanie pomoci na obecnom, mestskom úrade	9,3	26,8	2,7	17,2
hľadanie pomoci u cirkevného predstaviteľa (kňaza, rehoľnej sestry,...)	3,8	12,2	4,0	6,9
podanie trestného oznámenia, ale som ho stiahla	14,8	36,6	7,9	6,9
podanie trestného oznámenia a skončilo to na súde	11,3	26,8	2,7	3,4
hľadanie rady/pomoci u susedov, rodinných príslušníkov,...	45,3	92,7	40,0	65,5
presvedčanie partnera, aby hľadal pomoc u odborníka	43,4	65,9	14,7	31,0
dočasný útek /úteky z domu	30,2	53,7	13,3	44,8
odsťahovala som sa natrvalo	35,8	48,8	10,7	10,3
rozišli sme sa/ rozviedla som sa /rozvázam sa	72,2	92,7	13,3	27,6
<i>Nevidím/nevidela som dôvod to riešiť</i>	1,9	-	18,7	3,4
<i>Nič som nepodnikla</i>	3,8	-	26,7	20,7

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Aké postupy využívajú ženy Slovenska zažívajúce opakované násilné spôsoby správania zo strany partnera najčastejšie? Dominuje hľadanie pomoci u príbuzných alebo susedov. Zo žien, u ktorých sa v súčasnom vzťahu vyskytli vyhranené formy násilia, sa na pomoc rodiny či susedov obrátilo 65,5 % (za miernejší stupeň násilného vzťahu to bolo 40 %); spomedzi žien zažívajúcich vyhranené násilie od bývalého partnera vyhľadalo pomoc rodiny a známych až 92,7 % (v rámci Typu 2 to bolo 45,3 %). Kde inde hľadali ženy pomoc pri násilnom správaní partnera? Spolu 26,8 % žien zažívajúcich vyhranené násilie od bývalého partnera **sa obrátilo na obecný alebo mestský úrad** (9,3 % zo žien žijúcich v násilnom vzťahu), v prípade žien odpovedajúcich za súčasného partnera pomoc úradu vyhľadalo 2,7 % žien v prípade násilného a 17,2 % v prípade vyhraneného násilného vzťahu. **U cirkevného predstaviteľa hľadálo pomoc** 12,2 % (vyhranený násilný vzťah) a 3,8 % (násilný vzťah) žien trpiacich násilným správaním zo strany bývalého partnera, pri aktuálnom násilí od súčasného partnera to bolo 6,9 % a 4 % relevantných žien.

Ošetrovanie u lekára muselo niekedy využiť až 57,1 % žien žijúcich vo vyhranenom násilnom vzťahu v minulosti – s bývalým partnerom (zo žien žijúcich s bývalým partnerom v násilnom vzťahu to bolo

11,3 %); zo žien so súčasným partnerom – násilníkom muselo byť ošetrovaných 31 % pri vyhnanom násilí a 12 % v prípade násilného vzťahu. **Veľmi často sa tiež ženy museli obrátiť na políciu:** za bývalých partnerov 57,1 % v rámci Typu 3 a 20,8 % v rámci Typu 2, za súčasného partnera – 34,5 % a 10,7 %. Viac ako polovica žien zažívajúcich vyhnané násilie od bývalého partnera a viac ako tretina žien zakúšajúcich vyhnané násilie od súčasného partnera musela už niekedy privolať k správaniu partnera políciu. Pomerne veľké skupiny žien **navštívili psychologickú poradňu** (pri bývalých partneroch 31,7 % spomedzi vyhnaného násilného a 13,2 % spomedzi násilného vzťahu; pri súčasných partneroch 24,1 % a 5,3 %) alebo **sa liečilo u psychiatra či psychiatricky** (pri bývalých partneroch 12,2 % a 17 %; pri súčasných partneroch 17,2 % a 1,3 %). **Na krízové centrum alebo linku pomoci sa obrátilo** zo žien odpovedajúcich za bývalého partnera 4,9 % a 1,9 % a spomedzi žien odpovedajúcich za súčasného partnera 3,4 % a 1,3 %.

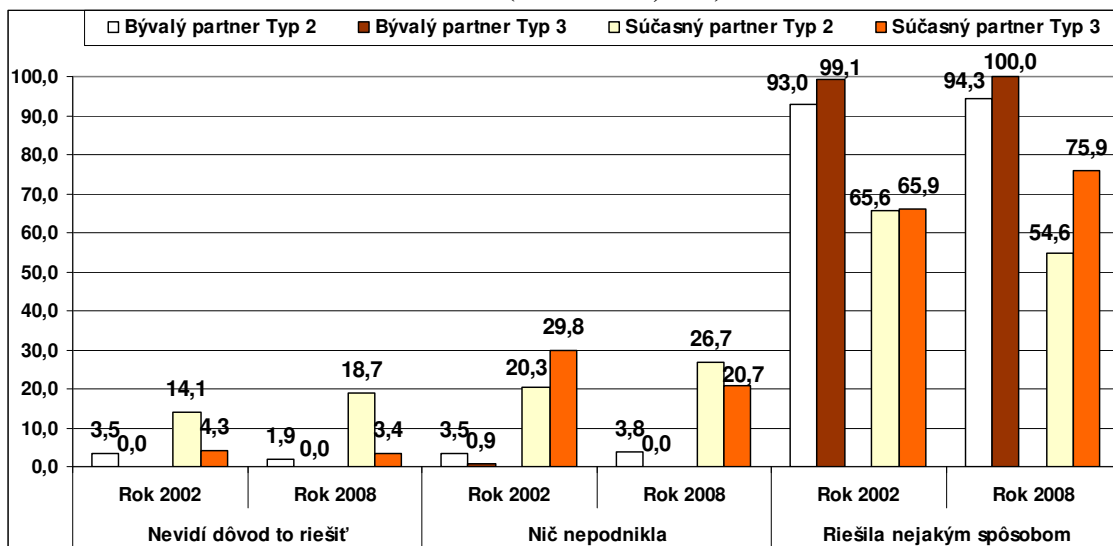
Veľa žien sa pokúšalo presvedčiť partnera, aby vyhľadali odbornú pomoc: 65,9 % a 43,4 % presvedčalo bývalých partnerov a 31 % a 14,7 % súčasných partnerov. **Úteky z domu pozná** viac ako polovica žien, ktoré žili vo vyhnanom násilnom vzťahu s bývalým a 44,8 % so súčasným partnerom (30,2 % a 13,3 % za násilný vzťah Typu 2). **Natrvalo sa od bývalého partnera odsťahovalo** 48,8 % žien pri vyhnanom násilnom a 35,8 % pri násilnom vzťahu, trvalý odchod od súčasného partnera zvolilo vyše 10 % žien v rámci každého z dvoch stupňov násilného vzťahu. **Pre ukončenie vzťahu sa rozhodlo** v prípade bývalého partnera 92,7 % žien z vyhnaného a 72,2 % žien z násilného vzťahu; v prípade súčasného partnera to bolo 27,6 % a 13,3 % relevantných žien.

Pri laických diskusiách o násilí páchanom na ženách v intímnych vzťahoch sa často objavuje otázka, **prečo násilný vzťah neukončí viac žien?** Odborníci a odborníčky ale vedia, že **k faktorom, ktoré držia ženu v násilnom vzťahu,** patrí napríklad **strach z „odvetných“ opatrení** zo strany partnera, **nedostatok alternatívnych nástrojov ekonomického zabezpečenia, sústredenie sa na blaho detí, citová závislosť na násilníkovi, nízka podpora od rodiny a priateľov** a prežívajúca **nádej, že sa partner zmení.** Na Slovensku sa k vyššie spomínaným činiteľom radí aj **pretrvávajúca vysoká hodnota manželstva a rodiny s obidvoma rodičmi, najmä na vidieku** (udržať rodinu za každú cenu). Mnohé ženy riešia situáciu až keď odrastú deti. Výskumné údaje naznačujú, že tieto činitele nestratili zo svojej sily ani v súčasnosti. Naznačuje to napríklad vysoký podiel žien, ktoré prehovárali partnera, aby vyhľadal odbornú pomoc (takmer dve tretiny žien zažívajúcich vyhnané násilie skúšalo túto možnosť pri bývalom a takmer jedna tretina pri súčasnom partnerovi), alebo tiež pomerne vysoký podiel tých žien, ktoré hľadali pomoc u predstaveľa cirkvi (vyše 12 % pri bývalých a 7 % pri súčasných vyhnaných násilníkoch), ako aj podiel stiahnutých trestných oznámení (36,6 % v prípade bývalých a 7 % v prípade súčasných vyhnaných násilných partnerov).

Ako vyplynulo z predchádzajúcej analýzy, násilný vzťah trvá často krát mnoho rokov. Spolužitie v násilnom vzťahu je na Slovensku – podobne ako inde vo svete – proces, nie jednorázová udalosť, a opúšťanie tohto vzťahu alebo hľadanie riešenia má preto tiež charakter procesu. **Ženy spravidla využívajú postupne viaceré spôsoby riešenia, nesiahajú hneď k definitívnym riešeniam.** Taktiež odchod z násilného vzťahu či jeho ukončenie nemusí vždy znamenať zaručenie bezpečnosti ženy. Ak si porovnáme odpovede žien za súčasného a za bývalého partnera ukazuje sa, že i ženy, ktoré násilný vzťah ukončili, vyskúšali predtým viacero iných stratégií a postupov riešenia: pomoc u rodiny a susedov vyhľadalo v prípade bývalého partnera takmer 93 % žien s vyhnaným násilím, dve tretiny sa pokúšali presvedčiť partnera k návšteve odborníka, podanie trestného oznámenia s následným stiahnutím vyskúšalo takmer 40 % týchto žien, atď. **Hoci viac ako polovica žien musela od bývalého partnera pri vyhnanom násilnom vzťahu utiecť z domu, 37 % z nich muselo byť ošetrovaných lekárom a vyše 57 % niekedy privolalo políciu, k rozchodu nepristúpili hneď.**

Zmenila sa nejaká situácia z hľadiska riešenia násilných partnerských vzťahov v priebehu posledných piatich rokov? Pohľad na výskumné dáta (graf nižšie) naznačuje, že áno. **Pribudlo žien, ktoré situáciu nejakým spôsobom riešili.** U vyhnaného násilia sa za bývalých partnerov tento podiel zvýšil na 100 % (všetky ženy, ktoré mali takýto vzťah, využili nejaký spôsob riešenia alebo pomoci). Za prípady vyhnaného násilia od súčasných partnerov je situácia iná, ale tiež sa zvýšil podiel „riešiacich“ žien. Kým v roku 2002 tvorili takmer 66 %, v roku 2008 vzrástol ich podiel na 76 % (takmer o 10 %). V prípade násilných vzťahov menšej intenzity síce k podobnému zvýšeniu nedošlo (dokonca bol zaznamenaný pokles), stále to ale bola väčšia polovica týchto žien, ktoré riešenie hľadali. Možno sa domnievať, že **informačné kampane posilnili odhodlanie aj zručnosti žien, aby násilie zo strany partnera nejakým spôsobom riešili.**

Miera hľadania pomoci a riešenia situácie ženami zažívajúcimi násilie podľa typu násilného vzťahu (2008 a 2002, v %)

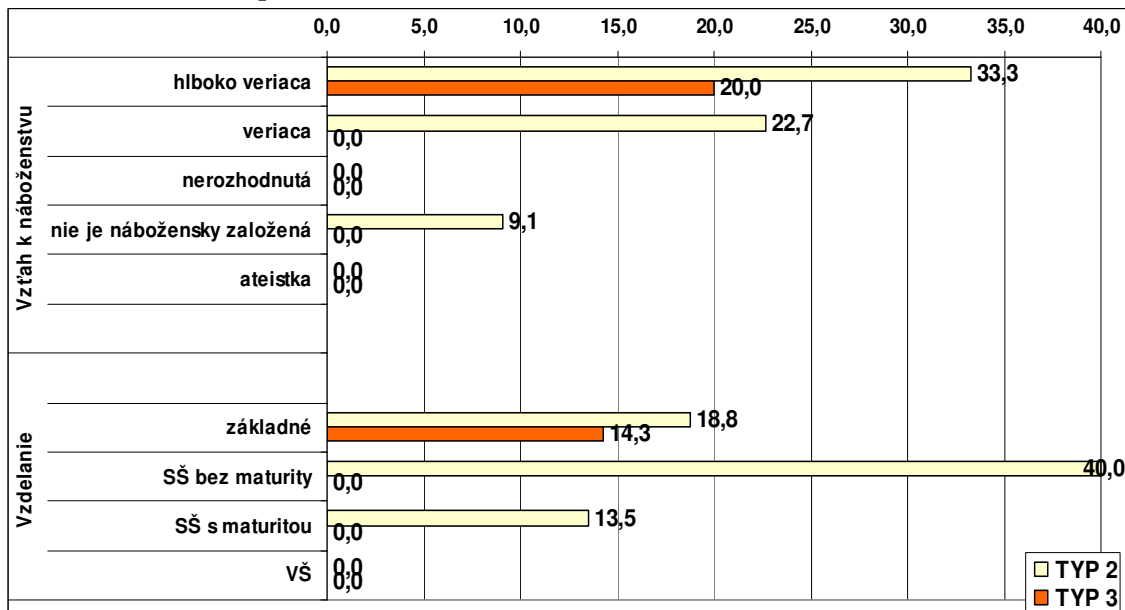

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Pozrime sa teraz, s akými charakteristikami sa **odpoveď** „nevidím dôvod to riešiť“ viaže najčastejšie. **Výrazne častejšia bola v rámci žien vyššieho veku, maďarskej a inej národnosti a v rámci žien žijúcich v menších obciach.** Takýto postoj sa tiež líšil podľa vzťahu k náboženstvu a vzdelania. **Prezentovali ho ženy veriace a hlboko veriace a ženy s nižšími stupňami vzdelania;** u žien s maturitou bol zriedkavejší a u vysokoškoláčok sa neobjavil vôbec. Takéto **zistenia naznačujú, kde by sa žiadalo posilniť** (v akých prostrediach) **informovanosť o násilí na ženách.**

Podiel odpovedí „nevidím dôvod to riešiť“ u žien zažívajúcich násilie od súčasného partnera podľa vzťahu k náboženstvu a vzdelania (2008, v %)

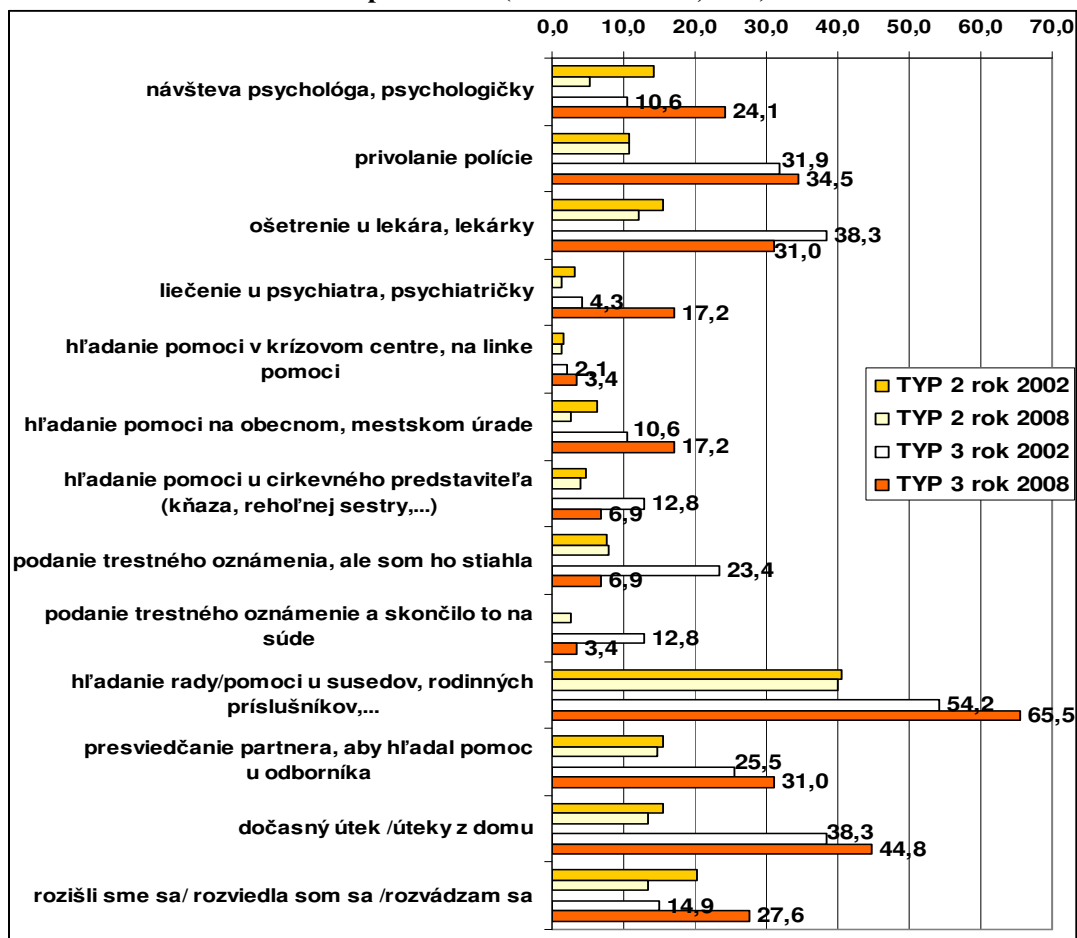

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

Nasledujúci graf prezentuje, ako sa v porovnaní rokov zmenilo využívanie jednotlivých foriem pomoci a možností riešenia násilnej situácie. Porovnáva odpovede žien trpiacich násilným správaním od súčasného partnera za rok 2002 a 2008 podľa dvoch stupňov násilných vzťahov. Empirické údaje naznačujú, že pri niektorých spôsoboch riešenia bol zaznamenaný nárast a pri iných pokles v ich využívaní ženami. Všimnime si najprv vyhranené násilné vzťahy. **V porovnaní rokov ženy žijúce vo vyhranenom násilnom vzťahu hľadali menej často pomoc u cirkevných predstaviteľov** (pokles z 12,8 % na 6,9 %), **znížil sa podiel stiahnutých trestných oznámení** (z 23,4 % na 6,9 %), **ale aj podiel podaní, ktoré skončili na súde** (z 12,8 % na 3,4 %) a **pokles sa prejavil taktiež pri vyhľadani lekárskeho ošetrovania** (z 38,3 % na 31 %).

Použité postupy pri hľadaní pomoci a spôsoby riešenia násilných vzťahov so súčasným partnerom (rok 2008 a 2002, v %)

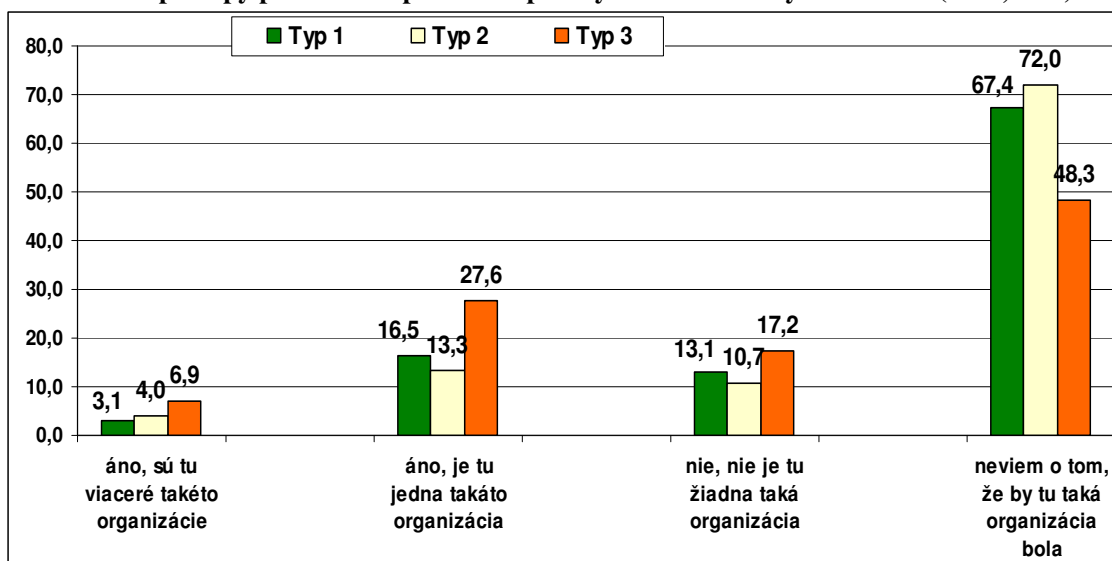
Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

Všetky ostatné formy pomoci a spôsoby riešenia zaznamenali zvýšenie: **ženy žijúce so súčasným partnerom vo vyhranenom násilnom vzťahu častejšie využívali psychologickú a psychiatrickú odbornú pomoc**; mierne sa zvýšila frekvencia privolania polície k domácejmu násiliu; ženy častejšie hľadali pomoc na obecnom alebo mestskom úrade (pravdepodobne na sociálnych odboroch, prípadne u predstaviteľov obecnej samosprávy), v krízových centrách a prostredníctvom liniek pomoci; ale zvýšil sa tiež podiel žien, ktoré sa snažili hľadať pomoc u susedov a príbuzných či známych; pribudlo útekov z domu i definitívnych riešení - rozchod s partnerom alebo rozvod manželstva. Podiel trvalého odsťahovania sa oproti roku 2002 kedy predstavoval 25,5 % **znížil** na 10,3 %. Je možné, že sa tu prejavil možný priaznivý dopad novej legislatívy posilňujúcej ochranu obetí domáceho násilia pred násilným partnerom.

Medzi vyhľadanými formami pomoci, u ktorých sa za posledných päť rokov využívanie zvýšilo, sa objavili aj krízové centrá alebo linky pomoci (z 2,1 % žien žijúcich vo vyhnanom násilnom vzťahu v roku 2002 na 3,4 % v roku 2008). V tejto súvislosti je zaujímavá otázka, nakoľko sa líši vedomosť o organizáciách pomáhajúcich týraným ženám podľa typu aktuálneho vzťahu? Odpovede na otázku „Je alebo nie je v okolí vášho bydliska (v rámci vášho alebo susedného okresu) organizácia alebo zariadenie, ktoré pomáha ženám zasiahnutým násilím zo strany partnera?“ v triedení podľa typu intímneho vzťahu uvádza tento graf.

Použitie postupy pri hľadaní pomoci a spôsoby riešenia násilných vzťahov (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Ukázalo sa, že **ženy zažívajúce vyhnané násilie majú viac vedomostí o pomáhajúcich organizáciách než iné skupiny žien**. To, že v okolí bydliska je jedna alebo viacero takýchto organizácií, vedelo 34,4 % žien žijúcich vo vyhnanom násilnom vzťahu, ale len necelých 20 % žien z ostatných dvoch skupín (vzťah Typu 1 a Typu 2). Žiadnu vedomosť o pomáhajúcich organizáciách v okolí nemalo 48,3 % žien žijúcich vo vyhnanom násilnom vzťahu, ale až 67,4 % žien z nenásilných vzťahov a 72,0 % žien z násilných vzťahov Typu 2.

S rastúcou intenzitou násillia sa informovanosť žien o krízových centrách a linkách pomoci zvyšuje, **stále však existuje skupina žien, ktoré by takéto informácie potrebovali a nemajú ich** (necelá polovica žien z vyhnaných násilných a takmer tri štvrtiny z násilných vzťahov). **Menej poznatkov o organizáciách alebo zariadeniach** v okolí bydliska pomáhajúcich ženám zasiahnutým násilím zo strany partnera **preukázali najmä staršie ženy, v malých obciach a inej než slovenskej národnosti**. Výskum zisťoval aj **spokojnosť žien, ktoré vyhľadali nejakú formu pomoci, s poskytnutou pomocou**¹⁵. Ako ukazuje tabuľka dole, tak za bývalých ako aj za súčasných partnerov **prevládala** u žien zasiahnutých násilím zo strany partnera **spokojnosť nad nespokojnosťou v prípade psychologickej pomoci** (trojnásobne viac spokojných žien), **lekárskeho ošetrovania** (tiež približne trikrát viac spokojných) a **psychiatrického liečenia** (v priemere dvakrát viac spokojných žien). **Hodnotenie bolo menej jasné za súdy a právnickú či advokátsku pomoc:** za bývalého partnera prevládala spokojnosť nad nespokojnosťou (11 % ku 4 %, resp. 22 % ku 12 %), za riešenie násillia od súčasného partnera to bolo naopak – prevládala nespokojnosť nad spokojnosťou (6 % ku 11 %, resp. 0 % ku 6 %).

¹⁵ Otázka znela: „Spomínali ste, že ste sa obrátili o pomoc na odborníkov alebo inštitúcie. Ako ste boli spokojná s ich poskytnutou pomocou?“

Polovičnou mierou spokojnosti až prechýlením do nespokojnosti sa vyznačuje prístup a pomoc zo strany obecného či mestského úradu (14 % ku 14 % a 12 % ku 19 % za Typ 3). Úplne najhoršie hodnotili ženy trpiace násilím prácu polície – tu jednoznačne prevážila nespokojnosť žien (až 37 % nespokojných žien odpovedajúcich za bývalého partnera a viac ako 50 % za súčasného partnera).

**Spokojnosť s pomocou podľa stupňa násilného vzťahu
(2008; pomer spokojných a nespokojných v %)**

	Bývalý partner		Súčasný partner	
	TYP 2	TYP 3	TYP 2	TYP 3
Psychológ/ psychologička	11,3 : 3,8	24,4 : 4,8	16,7 : 5,6	31,3 : 12,6
Polícia	11,3 : 25,1	19,5 : 36,6	11,1 : 33,3	18,8 : 50,1
Lekár/-ka	9,5 : 3,8	31,7 : 7,3	44,3 : 11,1	43,8 : 12,5
Psychiater/ psychiatrička	11,3 : 5,7	12,2 : 4,9	11,2 : 0	18,8 : 12,6
Obecný, mestský úrad	1,9 : 7,6	14,3 : 14,3	5,6 : 5,6	12,5 : 18,8
Súd	11,4 : 3,8	22,0 : 12,2	5,6 : 11,2	0 : 6,3
Právnik/-čka, advokát/-ka	5,7 : 3,8	16,7 : 9,5	0 : 5,6	6,3 : 0

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah

Poznámka 2: Zvyšok do 100 % za každé políčko tabuľky pripadá na ženy, ktoré danú možnosť nevyužili alebo sa ich odpoveď netýka. Vzhľadom na malé počty žien, ktoré využili pomoc krízových centier a liniek pomoci nemohla byť táto možnosť do prehľadu zaradená.

Zdroj: IVPR, 2008.

Je zrejmé, že **nie všetky ženy dostali pri riešení násilia zo strany partnera od jednotlivých inštitúcií pomoc, s ktorou by boli spokojné.** Svoj prístup či postup zaobrerania sa prípadom by podľa odpovedí žien so skúsenosťou s násilím **mala zlepšiť predovšetkým polícia, sociálne odbory na úradoch a sudy či právne zastupovanie.** Keďže sa pri každej inštitúcii objavili hlasy spokojných aj nespokojných žien, dá sa predpokladať, že **pravdepodobne existujú veľké regionálne rozdiely v úrovni pomoci** (vzhľadom na menší počet jednotiek sa štatisticky platné regionálne triedenie nedalo urobiť), ale **aj rozdiely v miere citlivosti konkrétnych reprezentantov či reprezentantiek daných inštitúcií.**

Nasledujúca časť venuje pozornosť tomu, čo si myslia ženy zasiahnuté násilím o tom, čo by bolo potrebné urobiť, aby sa pomoc obetiam domáceho násilia tohto typu zlepšila. Začnime najvšeobecnejším názorom o „potrebnosti pomoci zvonka“¹⁶.

Názor žien na potrebu vonkajšej intervencie podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008 a 2002; v %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR spolu
Rok 2008				
Je nevyhnutný zásah zvonku	73,3	64,5	69,0	69,3
Je to výlučne iba problém partnerov	15,9	21,1	20,7	16,8
Iný názor	6,2	11,8	6,9	8,6
Nevie posúdiť	4,6	2,6	3,4	5,4
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
Je nevyhnutný zásah zvonku	64,4	60,0	63,8	63,5
Je to výlučne iba problém partnerov	20,6	21,5	25,5	20,2
Iný názor	8,0	9,2	2,1	7,1
Nevie posúdiť	7,0	9,2	8,5	9,1
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

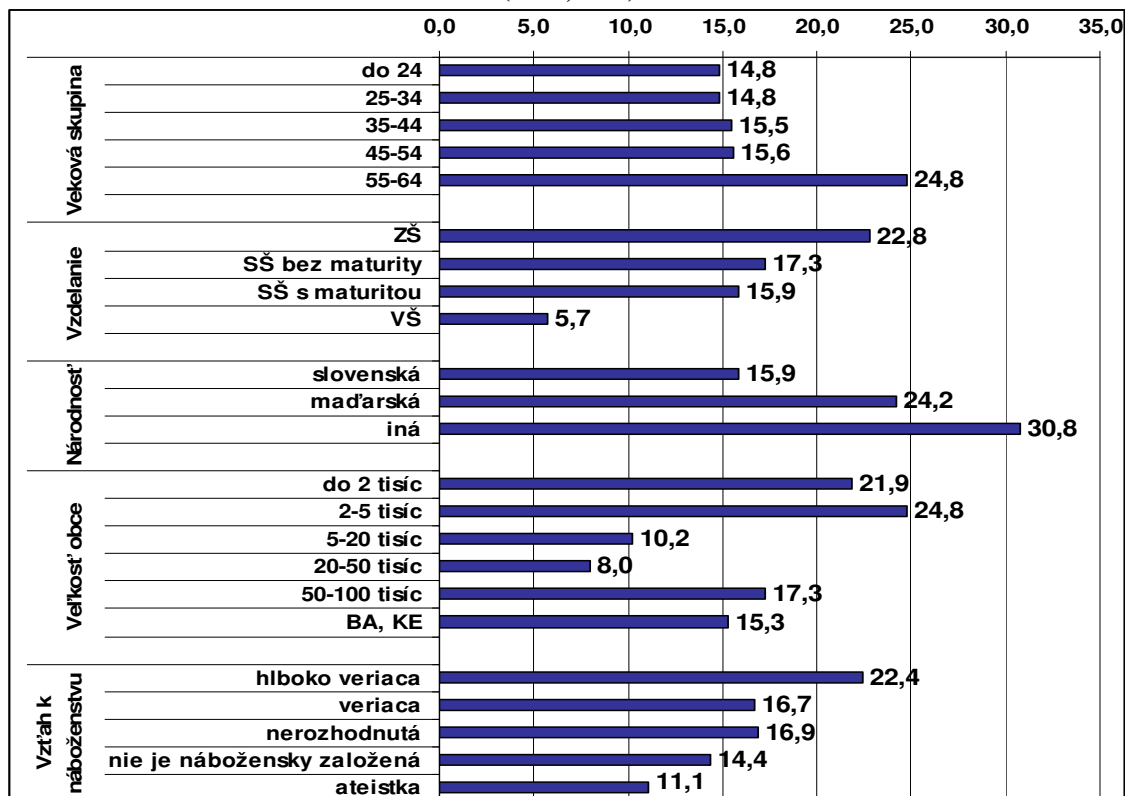
Zdroj: IVPR, 2008.

¹⁶ Konkrétne znenie otázky bolo nasledovné: „Čo si myslíte – v prípadoch, ak partner týra či bije ženu, je na zastavenie násilia nevyhnutný zásah z vonkajšieho prostredia alebo je to iba problém ich dvoch a mali by si to vyriešiť sami?“

Ako ukazuje tabuľka, väčšina žien na Slovensku (takmer 70 %) si myslí, že pri násilí na ženách zo strany intímneho partnera je nevyhnutný zásah zvonku. Opačný názor, teda že je to výlučne iba problém partnerov a mali by si ho vyriešiť sami, deklarovalo necelých 17 % žien SR. Spolu takmer 9 % žien uviedlo iný názor a zvyšných 5 % sa k otázke nevedelo vyjadriť. Vidieť teda, že medzi ženami je však ešte stále pomerne silno zastúpený názor o „súkromnosti“ násilia v intímnych vzťahoch.

Líši sa nejaký podiel zástankýň takéhoto postoja podľa toho, či majú osobnú skúsenosť s násilím od súčasného partnera? Za výlučný problém partnerov ho aj v roku 2008 považovalo okolo 21 % žien zažívajúcich od súčasného partnera vyhranené násilie alebo násilie a takmer 16 % žien žijúcich v nenásilnom vzťahu. Pozornosť zainteresovaných si žiada nasledovná skutočnosť: **názor o potrebe tabuizovať toto násilie je silnejšie zastúpený u tých žien, ktoré ním aktuálne trpia, než u tých, ktoré žijú v nenásilnom vzťahu.** Sklon ospravedlňovať násilné správanie u partnera a neschopnosť vidieť tento problém v rovine porušovania svojich základných ľudských práv pravdepodobne zostáva u veľkej skupiny žien stále aktuálnou. Ktoré skupiny žien majú silnejšiu tendenciu považovať násilie v intímnych vzťahoch za problém partnerského páru, ktorý si nevyžaduje zásah zvonka?

Súhlas s tabuizáciou násilia v intímnych vzťahoch podľa vybraných charakteristík žien SR (2008, v %)

Poznámka: Za celý súbor žien SR.

Zdroj: IVPR, 2008.

Z grafu vyplýva, že sú to **predovšetkým staršie ženy**. Kým spomedzi žien z najmladších vekových skupín súhlasilo s tabuizáciou násilia v intímnych vzťahoch necelých 15 % a zo stredných vekových pásiem nad 15 %, v najstaršej vekovej skupine (55 až 64 rokov) to bola až jedna štvrtina. Veľké rozdiely sa prejavili aj podľa vzdelania: **s rastúcim vzdelaním podiel zástankýň tohto názoru klesal** (u základného vzdelania sa priblížil ¼, u VŠ to bolo menej ako 6 %). Výrazné **diferencie sa prejavili podľa národnosti**: ženy slovenskej národnosti 15,9 %; ženy maďarskej národnosti 24,2 %; ženy inej národnosti (vrátane rómskej) až 30,8 %. **Častejšie sa k názoru o tabuizácii násilia zo strany partnera prihlásili tiež obyvateľky najmenších obcí a veriace ženy**. Empirické zistenia naznačujú, kam by bolo potrebné smerovať informácie o násilí na ženách, **nemalo by sa zabúdať ani na ženy**

iných národnostných skupín (maďarskej či rómskej), ktorým sú možno informácie v slovenskom jazyku nedostupné kvôli jazykovej bariére alebo iným prekážkam.

Tie ženy, ktoré sa vyslovili pre zásah zvonku, mali ďalej konkretizovať svoje očakávania podľa typu inštitúcie či organizácie: „Kto by mal, podľa Vás, v týchto prípadoch zasiahnuť v prvom rade?“ Najviac očakávaní smerovalo k polícii: že pri násilí zo strany partnera by mala v prvom rade konať polícia, si myslí viac ako 63 % žien SR. Nasledovali rodinní príslušníci s takmer 54 % a blízke osoby s 30 %. Štvrté miesto v rebríčku očakávania rýchleho zásahu získali pomáhajúce organizácie, ktoré od žien SR vo veku 18-64 rokov získali 27,1 % preferencií; na piatom mieste skončili sociálne odbory úradov PSVaR s 19,5 %. Spolu 12,4 % žien vyjadrilo názor, že zasiahnuť by mal ktokoľvek, kto má o takomto prípade informácie. Zásah od obecného či mestského úradu a lekára očakávalo po 8 % žien; rebríček uzatvára cirkevný predstaviteľ s 2 %.

Očakávania žien voči jednotlivým inštitúciám podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008; súhrnné skóre v %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR spolu
Polícia	64,2	61,3	62,1	63,5
Rodinní príslušníci	55,6	52,0	37,9	53,9
Sociálny odbor (na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny)	16,9	24,1	34,5	19,5
Obecný, mestský úrad	6,9	6,6	13,7	8,5
Nieko z blízkych (susedia, priatelia, známi)	30,6	26,6	27,5	30,0
Organizácie pre pomoc pri násilí	28,5	28,0	20,6	27,1
Lekár	8,2	8,0	3,4	8,1
Predstaviteľ cirkvi (rehoľná sestra, kňaz,...)	1,6	3,9	3,4	1,9
Ktokoľvek, kto má o takomto prípade informácie	13,1	9,3	13,7	12,4

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. Respondentky mohli vybrať maximálne 3 možnosti. Súhrnné skóre prekračuje 100 %.

Zdroj: IVPR, 2008.

Z porovnania odpovedí žien podľa typu intímneho vzťahu vyplynuli isté odlišnosti. **Najväčší rozdiel sa prejavil pri rodinných príslušníkoch a blízkych osobách – ženy žijúce v násilných vzťahoch k nim vyjadrili výrazne nižšie očakávania ako ženy žijúce v nenásilnom vzťahu.** Od žien žijúcich vo vyhranenom násilnom vzťahu sa objavilo menej očakávaní aj vo vzťahu k lekárom a pomáhajúcim organizáciám. Naopak – kde boli očakávania žien trpiacich násilím vyššie než u žien s normálnym partnerstvom, to boli sociálne odbory a obecné či mestské úrady. Od týchto dvoch inštitúcií ženy pomoc očakávajú vo vyššej miere. Kde nastala zhoda, to bola polícia: **všetky skupiny žien – z násilných i nenásilných vzťahov – zaradili políciu v očakávaniach intervencie na prvé miesto.**

Aké je teda poradie za ženy trpiace vyhraneným násilím? Intervenciu očakávajú primárne od polície (cez 60 % týchto žien); so značným odstupom nasledujú rodinní príslušníci (38 %); sociálne odbory úradov PSVaR (35 %); blízke osoby z okolia (27 %); organizácie na pomoc pri násilí (21 %); obecný či mestský úrad (necelých 14 %); nasleduje odpoveď „ktokoľvek, kto má o prípade informácie (tiež cca 14 %); rebríček uzatvára lekár a cirkevný predstaviteľ (po 3 %). **Ženy, ktoré majú skúsenosť s násilím, kladú oveľa väčší dôraz na oficiálne inštitúcie než na neformálnu pomoc ľudí z okolia.** Skúsenosť im hovorí, že aktívnejšie by mala konať polícia a verejné úrady (sociálne a obecné úrady). Výskum sa tiež usiloval zistiť podrobnejšie názor žien na jednotlivé nástroje a opatrenia, ktoré môže spoločnosť využívať: jednak pri poskytovaní pomoci ženám trpiacim násilím zo strany partnera, ale aj pri svojom úsilí o elimináciu násilia a dosiahnutie nulovej tolerance tohto negatívneho javu.¹⁷

¹⁷ Otázka znela: „Násilniu na ženách môže spoločnosť a okolie pristupovať rôzne. Tu uvádzame niektoré postupy a spôsoby, ktoré je možné využívať. Pokúste sa, prosím, pri každom z nich ohodnotiť, do akej miery s nimi súhlasíte alebo nesúhlasíte.“ Hodnotilo sa 11 opatrení, poslednú možnosť predstavovala odpoveď tabuizujúca tento typ násilia („do prípadu by sa nemal nikto miešať, lebo sú to vnútorné záležitosti rodiny a má si to vyriešiť sama“).

Názor žien na nástroje pomoci a podporné opatrenia podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008; súhlas zaokrúhlený na celé %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR spolu
Trest za násilný čin by mal byť vyšší/prísnejší, ak je spáchaný v domácnosti	51 : 42	76 : 46	56 : 26	53 : 40
Zákon by mal násilnícku osobu vykázat' z bytu	64 : 29	62 : 30	61 : 32	61 : 32
Deti v škole by sa mali povinne učiť, že ani doma nikto nesmie inému ubližovať	64 : 33	62 : 37	69 : 31	65 : 32
Kto pácha násilie, by mal byť povinne zaradený do výchovných programov pre násilníkov	60 : 36	63 : 30	66 : 34	60 : 37
Malo by sa zriadiť dostatok azylových domov, kam by ženy zasiahnuté násilím mohli odísť (prípadne aj s deťmi)	62 : 34	60 : 32	64 : 29	62 : 34
Mala by sa vytvoriť sieť telefónnych liniek, kam by sa dalo zavolať	64 : 34	58 : 38	48 : 45	64 : 33
Polícia by mala okamžite a účinnejšie zasahovať pri oznámení násilia na ženách	82 : 17	72 : 26	71 : 25	80 : 19
Násilnícka osoba by mala byť evidovaná a mala by byť pod dohľadom (polície, obecného úradu,...)	63 : 32	61 : 35	61 : 29	63 : 33
Okolie (obyvatelia obce, susedia,...) by mali násilnícku osobu odmietnuť	40 : 38	32 : 52	48 : 33	40 : 41
Súdy by mali v takýchto prípadoch konať urýchlene (v skrátených lehotách)	76 : 22	72 : 24	76 : 24	75 : 23
Mal by sa vytvoriť systém okamžitej finančnej podpory a pomoci pre ženy zasiahnuté násilím (prípadne ich deti)	60 : 36	60 : 35	62 : 35	61 : 35
<i>Do prípadu by sa nemal nikto miešať, lebo sú to vnútorné záležitosti rodiny a má si to vyriešiť sama</i>	12 : 12	6 : 10	11 : 14	10 : 11

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah

Poznámka 2: V tabuľke sa uvádza percentuálny podiel odpovedí „rozhodne súhlasím“ a „skôr súhlasím“.

Zdroj: IVPR, 2008.

Z tabuľky, ktorá uvádza podiel súhlasných odpovedí, možno sledovať poradie jednotlivých nástrojov a opatrení, ako ho vytvorili odpovede žien. Pozrime sa najprv, ako vyzerá celkový pohľad žien Slovenska: absolútna **väčšina z hodnotených opatrení a návrhov získala viac ako 90%-nú podporu**. Výnimkou je jediný návrh, a to: „*okolie (obyvatelia obce, susedia,...) by mali násilnícku osobu odmietnuť*“; súhlasilo s ním 81 % žien. **Najviac rozhodného súhlasu sa objavilo v prípade opatrenia na zlepšenie práce polície** („*polícia by mala okamžite a účinnejšie zasahovať pri oznámení násilia na ženách*“ – 80 % rozhodne súhlasiacich) **a opatrenia smerovaného k práci súdov** („*súdy by mali v takýchto prípadoch konať urýchlene, v skrátených lehotách*“ – 75 % rozhodne súhlasiacich žien). Celkový súhlas bol tiež najsilnejší za zlepšenie práce polície a zefektívnenie a urýchlenie súdov (po 99 % súhlasných odpovedí), ale aj za možnosť „*deti v škole by sa mali povinne učiť, že ani doma nikto nesmie inému ubližovať*“ a „*malo by sa zriadiť dostatok azylových domov, kam by ženy zasiahnuté násilím mohli odísť, prípadne aj s deťmi*“ (každá možnosť íska 98 % súhlasu). Takmer na rovnakej úrovni skončili nasledovné opatrenia: „*mala by sa vytvoriť sieť telefónnych liniek, kam by sa dalo zavolať*“ a „*kto pácha násilie, by mal byť povinne zaradený do výchovných programov pre násilníkov*“ (97 % celkového súhlasu); a tiež „*násilnícka osoba by mala byť evidovaná a mala by byť pod dohľadom polície či obecného úradu*“ a „*mal by sa vytvoriť systém okamžitej finančnej podpory a pomoci pre ženy zasiahnuté násilím, prípadne ich deti*“ (96 %). Avšak ani ostatné zisťované návrhy nezískali nijako malú podporu. 93 % žien SR súhlasilo s opatrením, aby „*trest za násilný čin bol vyšší/prísnejší, ak je spáchaný v domácnosti*“, a tiež s tým, že „*zákon by mal násilnícku osobu vykázat' z bytu*“.

Za tabuizáciu násilia – súhlas s názorom „*do prípadu by sa nemal nikto miešať, lebo sú to vnútorné záležitosti rodiny a má si to vyriešiť sama*“ – sa vyslovilo 21 % žien SR vo veku 18 až 64 rokov (10 % rozhodne súhlasilo a 11 % skôr súhlasilo s týmto názorom). Rozhodný nesúhlas s takýmto tvrdením

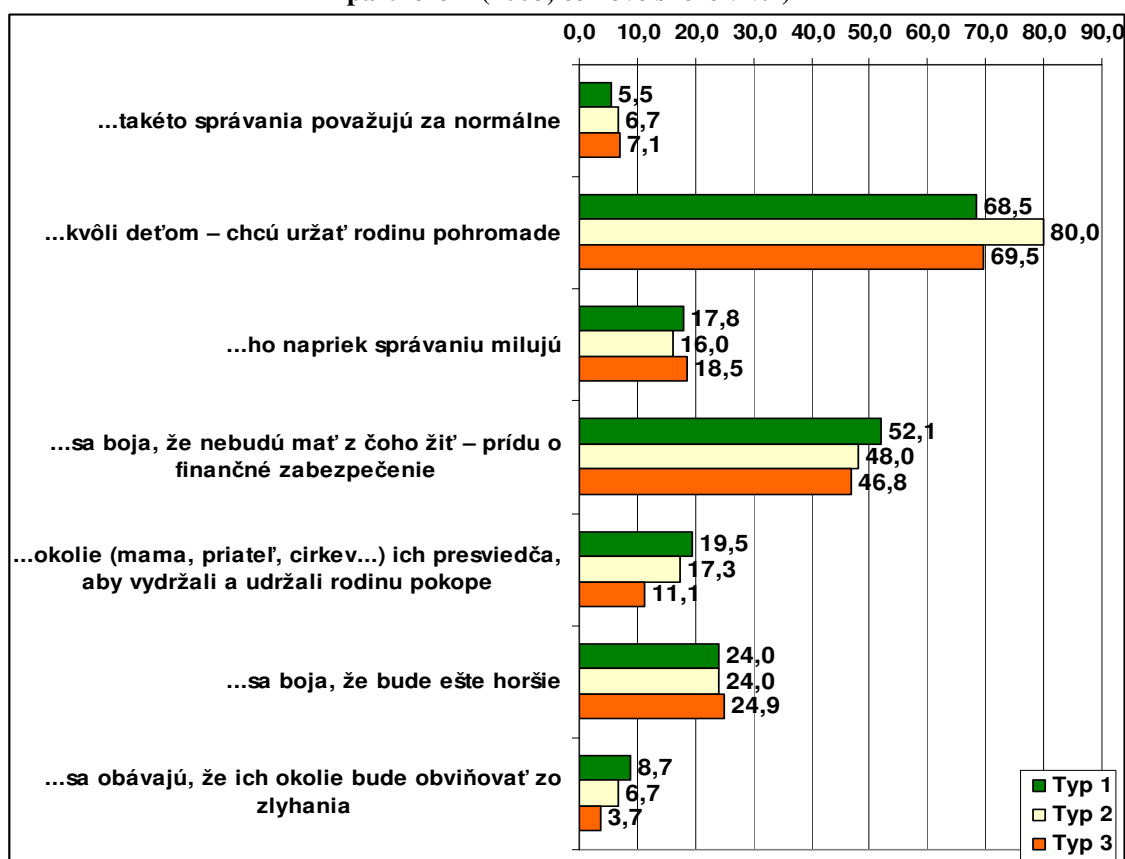
vyslovila presne polovica žien a hodnotenie „skôr nesúhlasím“ uviedlo 28 %. Štruktúra podporkýň „zosúkromnenia násilia“ bola rovnaká, ako sa uvádza vyššie pri potrebnosti zásahu zvonku: staršie ženy, s nižším vzdelaním, z malých obcí a so silným vzťahom k náboženstvu.

Názory žien aktuálne prežívajúcich vyhranený násilný vzťah sa odlišovali od priemeru iba mierne. Dávali vyšší dôraz na to, aby sa deti v škole povinne učili, že im nikto nesmie ubližovať, ďalej na rýchlejšie konanie súdov, intenzívnejšie sa prihovárali za povinné výchovné programy pre násilníkov, za účinnejšie zásahy polície a za systém okamžitej finančnej pomoci. Na druhej strane – menšiu podporu v porovnaní s ostatnými dvoma skupinami žien kládli na to, aby bol trest za domáce násilie prísnejší (o 10 % menej) a aby bola násilnícka osoba evidovaná a pod dohľadom (o 6 % menej). U ostatných návrhov sa výraznejšie rozdiely neprejavili. Názory žien zo vzťahov s nižším stupňom násilia si boli bližšie so ženami s nenásilných vzťahov, než so ženami trpiacimi vyhraneným násilím.

Celkovo možno konštatovať, že **všetky skupiny žien jednoznačne podporujú všetky aktivity, ktoré sa za účelom predchádzania násilného správania alebo rýchlej nápravy a pomoci pri aktuálnom násilí od partnera sledovali. Ženy sú tak za posilnenie legislatívy, ako aj za rozvoj služieb rôzneho druhu i zvyšovanie povedomia spoločnosti o násilí a jeho nulovú toleranciu.**

Na otázku o dôvodoch zotrávania žien v násilnom vzťahu („V diskusiách o násilnom správaní partnera voči žene sa často skloňuje otázka „Prečo ženy v takomto vzťahu ostávajú? Aký je váš názor? Je to preto, lebo:“) bolo rozloženie odpovedí za celý súbor žien SR vo veku 18-64 rokov nasledovné:

Názor žien na dôvody zotrávania vo vzťahu podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008; celkové skóre v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. Respondentky mohli vybrať maximálne 2 možnosti. Súhrnné skóre prekračuje 100 %.

Zdroj: IVPR, 2008.

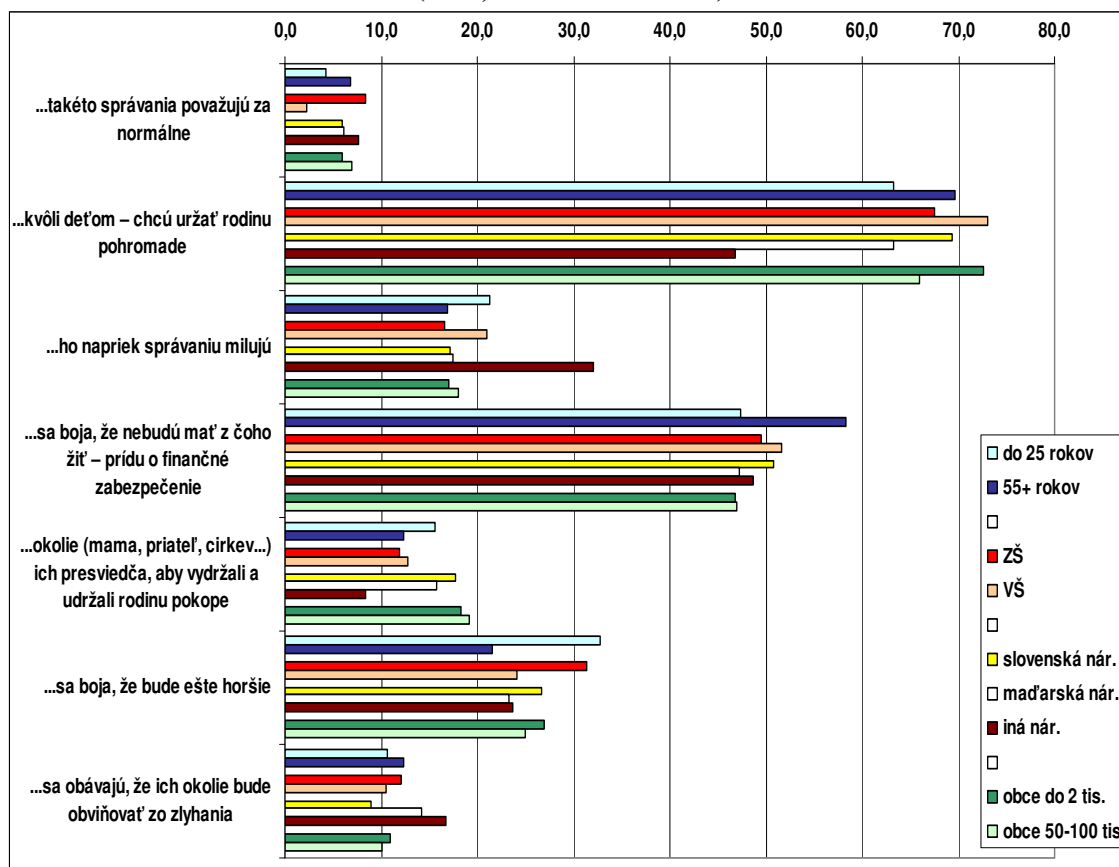
Najvyššiu podporu získal názor, že ženy zotrávajú v násilnom vzťahu kvôli deťom a udržaniu rodiny – viac ako 67 %. Na druhé miesto sa zaradil strach z nedostatku finančných prostriedkov na živobytie, s ktorým súhlasila takmer polovica žien SR. Vyše jednej štvrtiny žien videlo dôvod

v tom, že obeť násilia v intímnom vzťahu sa obávajú toho, že by bolo ešte horšie; 17 % si myslí, že je to kvôli tomu, že násilného partnera stále milujú a rovnakých 17 % delegovalo dôvod do okolia ženy – rodičia, priatelia, cirkev a iní ju presviedčajú, aby udržala rodinu pokope. Viac ako 9 % žien SR si myslí, že ženy vo vzťahu zostávajú, lebo sa boja obvinení zo zlyhania a 6 % považovalo za dôvod to, že ženy násilné správanie partnera považujú za normálne.

Podľa typu vzťahu sa isté rozdiely v názoroch prejavili, i keď nie výrazné. Ženy žijúce v násilnom vzťahu dávali oveľa silnejšiu podporu názoru, že žena zostáva v násilnom vzťahu kvôli deťom: kým zo žien žijúcich v nenásilnom vzťahu uviedlo túto možnosť vyše 68 %, spomedzi žien žijúcich v násilnom vzťahu až 80 %. (Nárast neplatil pre vyhranený násilný vzťah – v rámci tejto skupiny žien bola podpora tohto dôvodu približne rovnaká ako za ženy z nenásilného vzťahu – a to 69,5 %.)

Druhým najčastejšie uvádzaným dôvodom u všetkých troch skupín žien so súčasným partnerom boli obavy zo straty finančného zabezpečenia. Uviedla ich takmer polovica žien zo všetkých troch typov vzťahov, najsilnejšiu podporu získal v rámci nenásilných vzťahov (52,1 %). Na tretie miesto sa zaradil strach z toho, že bude ešte horšie (štvrtina žien z každého vzťahu) a na štvrté silné puto k násilnému partnerovi – „aj napriek správaniu ho milujú“ (necelá pätina žien z každého typu). Väčší rozdiel sa prejavil pri názore, ktorý videl dôvod zotrvania v násilnom vzťahu v okolí ženy (okolie ju presviedča, aby vydržala a udržala rodinu pokope). V rámci Typu 1 mal podporu približujúcu sa jednej pätine (19,5 %) a v rámci Typu 3 len mierne prekračujúcu jednu desatinu (11,1 %). Zostávajúce dva názory mali iba minimálnu podporu: že takéto správanie považujú ženy žijúce v násilnom vzťahu za normálne, alebo že sa obávajú obviňovania zo strany okolia o svojom zlyhaní (okolo 5 – 6 %). Názory podľa typu vzťahu sa však líšili menej ako podľa sociálno-demografických charakteristík.

Názor žien na dôvody zotrvania vo vzťahu podľa vybraných charakteristík (2008; celkové skóre v %)

Zdroj: IVPR, 2008.

✓ **Príčiny a rizikové faktory násilia na ženách v intímnom vzťahu vidí populácia SR rôzne**

Domáce i zahraničné štúdie pojednávajúce o tomto type násilia uvádzajú medzi rizikovými faktormi násilia na ženách v intímnom vzťahu množstvo rôznorodých činiteľov. Niektoré z nich spadajú do oblasti tzv. **sociálnych činiteľov**, iné majú charakter individuálnych črt alebo vlastností a ďalšie by sa dali zaradiť do skupiny spoločenských faktorov. Niektoré štúdie uvádzajú medzi rizikovými faktormi aj nízky vek partnerského páru, agresívne správanie muža v čase dospievania, ako aj výskyt násilia v rodičovskej rodine násilného partnera¹⁸ alebo chudobu počas dospievania. Iné zdôrazňujú **osobnostné charakteristiky páchatel'a**, ako je neistota, nižšie sebavedomie, depresívne, agresívne alebo sociálne osobnostné sklony. Ďalšie podčiarkujú niektoré z **celospoločenských faktorov** – najčastejšie sa spomína spoločenská klíma vyznačujúca sa necitlivosťou na rodové nerovnosti, rigidným vnímaním rodových rolí a kultúrnymi normami podporujúcimi "právo" mužov na trestanie žien. Niekedy sa stáva, že **hodnotenie jednotlivých faktorov je odlišné** – podľa teoretických a hodnotových východísk autoriek a autorov¹⁹. Najčastejšie sa však objavuje **zhoda o vzájomnej kombinácii, prepojení osobných, situačných, sociálnych a kultúrnych faktorov**. Prezentovaný výskum sa pokúšal zistiť názory žien na rôzne druhy činiteľov tak, ako vyšli z analýzy literatúry²⁰.

Názor žien na dôvody násilného správania partnera podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008; v %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky relevantné ženy*
Zlá výchova v detstve	40,7	38,2	72,4	43,1
Násilné správanie v rodičovskej rodine	27,4	25,0	62,1	32,7
Rôzne závislosti – drogy, hráčska...	9,6	14,7	27,6	16,8
Nízke sebavedomie (komplexy) partnera	42,5	32,0	44,8	42,3
Tradičné názory na úlohu žien a mužov v rodine (vždy to tak bolo,...)	48,7	46,7	82,8	49,8
Osobnostné charakteristiky (násilnícka povaha, egoizmus, panovačnosť)	44,7	48,0	86,2	53,8
Pocit určitej prevahy u partnera (fyzickej, sociálnej)	37,2	38,2	58,6	41,2
Moja finančná závislosť na partnerovi, zlá sociálno-ekonomická situácia v rodine	16,8	20,0	48,3	26,3
Vplyv tretej osoby/-osôb (matka partnera, kamaráti)	38,1	32,0	55,2	38,6
Nevera partnera	16,8	16,0	10,3	22,8
Alkoholizmus, opitosť partnera	41,6	41,3	72,4	50,7
Nezamestnanosť, neúspechy v práci,...	26,3	36,0	51,7	33,3
Partnerove úspechy v zamestnaní, podnikaní,...	7,0	12,0	6,9	11,2
Moja úspešnosť v zamestnaní (vyšší plat ako má môj partner a pod.)	6,1	17,3	10,3	12,0
Žiarlivosť partnera	62,8	52,0	62,1	57,7
Choroba partnera, úraz,...	5,3	10,7	17,2	10,7
Iný dôvod	4,4	9,3	4,4	7,2

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

¹⁸ Napríklad partnerova matka bola týraná, prípadne samotný partner zažíval násilie ako dieťa a podobne.

¹⁹ Najväčšie spory sa odohrávajú pri hodnotení alkoholizmu partnera a slabšieho sociálneho prostredia ako možných príčin násilia na ženách: spor sa vedie o to, či nadmerné pitie alkoholických nápojov (resp. slabšie príjmové a vzdelanostné zázemie partnerov) spôsobuje u mužov násilné správanie, alebo či sa alkohol (slabé prostredie) využíva na to, aby sa násilné správanie ospravednilo.

²⁰ Vygenerovalo sa spolu 16 možných príčin; otázka sa kládla len ženám so skúsenosťou s násilným správaním: „Spomínali ste, že ste niektorú/niektoré z menovaných situácií zažili opakovane. V čom vidíte hlavné dôvody takéhoto správania Vášho partnera (súčasného alebo bývalého)?“ Mohli vyznačiť ľubovoľný počet možností.

Na základe odpovedí relevantnej skupiny žien Slovenska (ženy, ktoré majú skúsenosť s opakovaným výskytom niektorého z násilných skutkov od súčasného či bývalého partnera) sa **na prvé miesto medzi činiteľmi či dôvodmi násilného správania partnera zaradila jeho žiarlivosť**: vyznačilo ju takmer 58 %. **Ako druhé v poradí sa s celkovým podielom blízky 54 % umiestnili osobnostné charakteristiky partnera**, ako napríklad násilnícka povaha, egoizmus, panovačnosť a podobne. Viac ako polovicu hlasov relevantných žien a **trete miesto v rebríčku získal alkoholizmus či „opitost“ partnera** (celkové hodnotenie sa priblížilo k 51 %).

Nasledovala štvorica príčin, ktoré zostali tesne pod 50%-ným limitom: vyznačilo ich viac ako 40 % relevantných žien, ale bolo to menej ako polovica. Patrili k nim **tradičné názory na úlohu žien a mužov v rodine**, ktoré dosiahli 49,8 %; ďalej názor o vplyve **zlej výchovy v detstve** so 43,1 %; presvedčenie o **nízkom sebavedomí partnera** ako dôvode násilného správania so 42,3 %; a **pocit určitej prevahy u partnera** – za príčinu násilného správania ho považovalo 41,2 % žien.

Na ôsmom až desiatom mieste skončili činitele s podporou okolo jednej tretiny žien: **vplyv nejakej tretej osoby na partnera** (matky alebo kamarátov) označilo 38,6 % týchto žien, **nezamestnanosť či neúspechy partnera v práci** 33,3 % a **výskyt násilného správania v rodičovskej rodine** 32,7 %. Viac ako pätina žien sa zhodla ešte na dvoch dôvodoch násilia: **finančnú závislosť na partnerovi alebo zlú sociálno-ekonomickú situáciu** uviedlo 26,3 % z nich a **neveru partnera** 22,8 %. Ostatné dôvody násilného správania boli menej frekvencované, išlo o drogovú či inú závislosť partnera (16,8 %), ženine úspechy v zamestnaní (12 %), partnerove úspechy v zamestnaní či podnikaní (11,2 %) a chorobu alebo úraz partnera (10,7 %). Spolu iba 7,2 % žien využilo možnosť inej odpovede, čo svedčí o pomerne vyčerpaní výbere činiteľov pre zisťovanie.

Rebríček dôvodov násilného správania partnera na základe preferencií žien so skúsenosťou s násilným správaním (2008 a 2002)

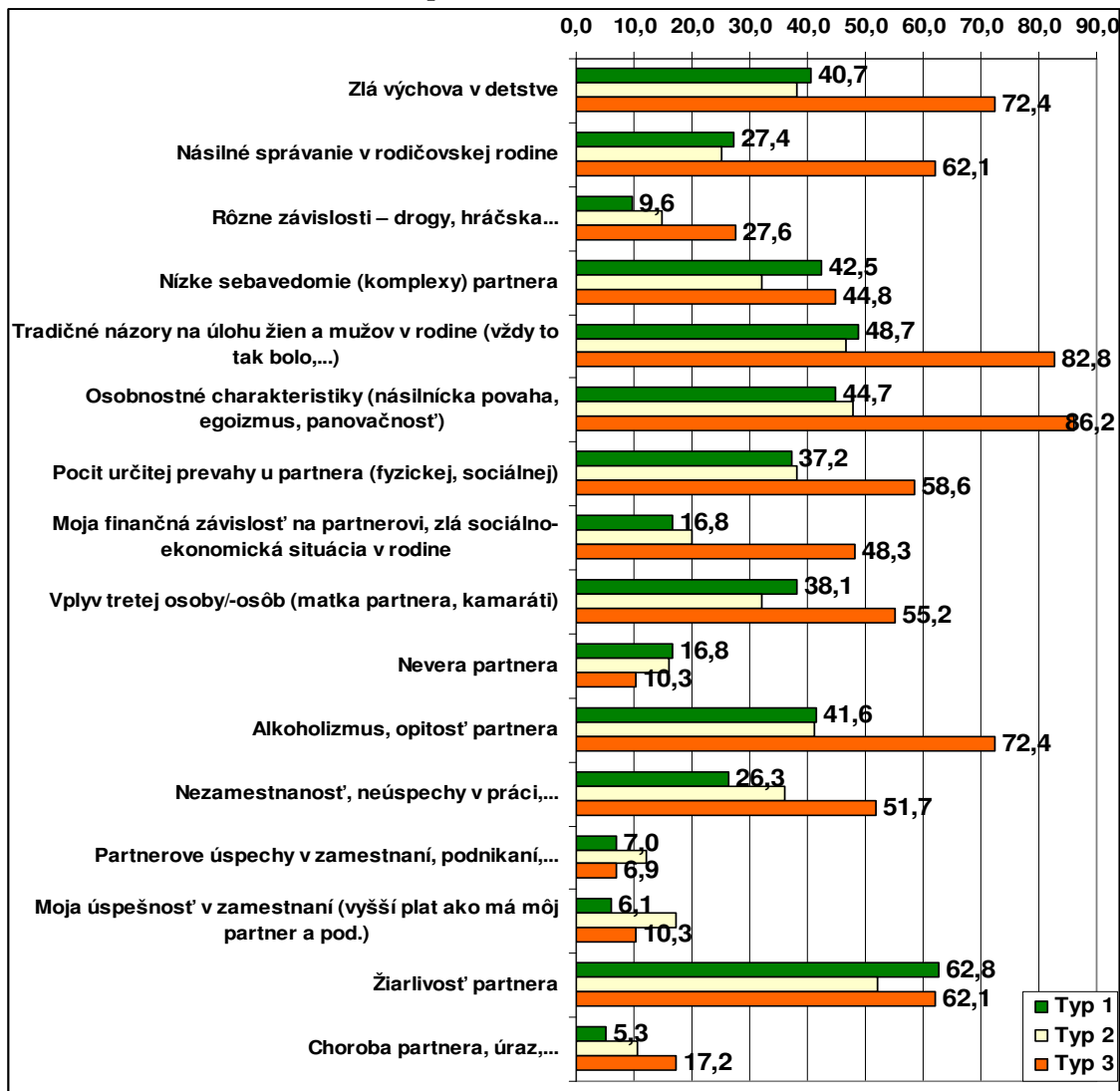
Rok 2008	Poradie	Rok 2002	Poradie
Žiarlivosť partnera	1.	Žiarlivosť partnera	N
Osobnostné charakteristiky (násilnícka povaha, egoizmus, panovačnosť)	2.	Osobnostné charakteristiky (násilnícka povaha, egoizmus, panovačnosť)	4.
Alkoholizmus, opitost' partnera	3.	Alkoholizmus, opitost' partnera	1.
Tradičné názory na úlohu žien a mužov v rodine (vždy to tak bolo,...)	4.	Tradičné názory na úlohu žien a mužov v rodine (vždy to tak bolo,...)	2.
Zlá výchova v detstve	5.	Zlá výchova v detstve	3.
Nízke sebavedomie (komplexy) partnera	6.	Nízke sebavedomie (komplexy) partnera	8.
Pocit určitej prevahy u partnera (fyzickej, sociálnej)	7.	Pocit určitej prevahy u partnera (fyzickej, sociálnej)	5.
Vplyv tretej osoby/-osôb (matka partnera, kamaráti)	8.	Vplyv tretej osoby/-osôb (matka partnera, kamaráti)	N
Nezamestnanosť, neúspechy v práci,...	9.	Nezamestnanosť, neúspechy v práci,...	7.
Násilné správanie v rodičovskej rodine	10.	Násilné správanie v rodičovskej rodine	9.
Moja finančná závislosť na partnerovi, zlá sociálno-ekonomická situácia v rodine	11.	Moja finančná závislosť na partnerovi, zlá sociálno-ekon. situácia v rodine	6.
Nevera partnera	12.	Nevera partnera	N
Rôzne závislosti – drogy, hráčska	13.	Rôzne závislosti – drogy, hráčska	10.
Moja úspešnosť v zamestnaní (vyšší plat ako má môj partner...)	14.	Moja úspešnosť v zamestnaní (vyšší plat ako má môj partner...)	N
Partnerove úspechy v zamestnaní, podnikaní,...	15.	Partnerove úspechy v zamestnaní, podnikaní,...	11.
Choroba partnera, úraz,...	16.	Choroba partnera, úraz,...	N

Poznámka: N = v roku 2002 nebolo uvedené ako explicitná možnosť, vyskytli sa iba v rámci odpovede „iné“.

Zdroj: IVPR, 2008.

Keďže konštrukcia otázky v roku 2002 a 2008 sa odlišovala²¹, je možné porovnať len výsledné poradie. Ako vidieť z tabuľky, **poradie jednotlivých dôvodov sa v porovnaní rokov líši. Kým v roku 2002 sa na prvej priečke umiestnil alkoholizmus partnera, v roku 2008 získal až tretie miesto.** Násilnícka povaha a egoizmus či panovačnosť partnera získali v roku 2008 druhú priečku, no v roku 2002 to bolo štvrté miesto v poradí. V porovnaní rokov sa pri uvažovaní o dôvodoch násilného správania zvýšil akcent na osobnostné charakteristiky partnera a jeho nízke sebavedomie, všetky ostatné dôvody zaznamenali pokles v poradí (vrátane nezamestnanosti partnera a sociálno-ekonomickej situácie). Svoj vplyv tu zohral fakt, že v roku 2008 pribudlo päť nových dôvodov, z ktorých jeden (žiarlivosť partnera) sa zaradil na prvé miesto²².

Názor žien na dôvody násilného správania partnera podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

²¹ V roku 2002 sa neposudzovala každá možnosť; na základe analýzy voľných odpovedí získaných pred piatimi rokmi sa v roku 2008 doplnil súbor príčin o nové varianty.

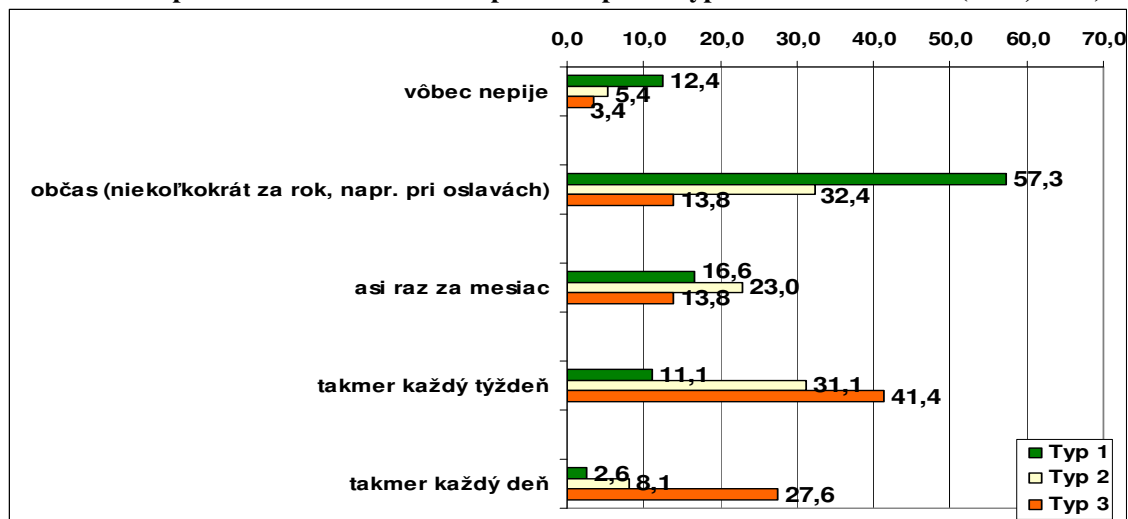
²² Ďalšie štyri nové možnosti sa zaradili na ôsme, dvanáste, štrnásť a šestnásť miesto (vplyv tretej osoby, nevera partnera, úspechy ženy v zamestnaní a choroba alebo úraz partnera). Je zrejmé, že sa v roku 2008 podarilo súbor činiteľov úspešne doplniť a v budúcnosti bude možné sledovať zmeny v názoroch na ich vplyv.

Nakoľko sa názory žien na vplyv jednotlivých činiteľov ovplyvňujúcich násilie v partnerskom vzťahu odlišujú podľa typu aktuálneho vzťahu ženy. Z vyššie uvedeného grafu vidieť najmä **odlišné hodnotenie žien zažívajúcich vyhranené násilie. Na väčšinu zo sledovaných dôvodov dávali výrazne vyšší dôraz** – tak v porovnaní so ženami z nenásilných vzťahov, ale aj v porovnaní so ženami žijúcimi v násilnom vzťahu nižšej úrovne (Typ 2). **Ženy žijúce vo vyhranenom násilnom vzťahu akcentovali najsilnejšie osobnostné charakteristiky partnera**, ako je násilnícka povaha, panovačnosť alebo egoizmus. Tento dôvod uviedlo až vyše 86 % žien zaradených pod vyhranený násilný vzťah, u ostatných dvoch skupín to bolo takmer o polovicu menej (necelých 45 %). Viac ako 82 % týchto žien poukázalo **tiež na vplyv tradičných názorov na úlohu žien a mužov v rodine** (spomedzi ostatných dvoch skupín to nebola ani polovica). Na treťom a štvrtom mieste sa v rámci žien zažívajúcich vyhranené násilie s rovnakým skóre – 72,4 % – umiestnil **alkoholizmus partnera a zlá výchova v detstve**. Ženy z ostatných dvoch skupín im prisúdili len okolo 41 %.

Vyššie frekvencie za ženy žijúce vo vyhranenom násilnom vzťahu sa prejavil pri väčšine sledovaných dôvodov: násilné správanie v rodičovskej rodine partnera označilo 62 % týchto žien v porovnaní s 27 % z iných vzťahov; podiel odpovedí za nezamestnanosť partnera či neúspechy v práci predstavoval 52 % ku 26 %; za vplyv tretej osoby 55 % ku 38 %; za pocit určitej prevahy u partnera 55 % ku 38 %; drogové alebo iné hráčske závislosti u partnera zdôraznilo 28 % žien z vyhranených násilných vzťahov oproti necelých 10 % žien z ostatných vzťahov; chorobu alebo úraz partnera 17 % oproti 5 %. Zhoda v názoroch všetkých troch skupín žien sa dosiahla za štyri dôvody násilného správania sa u partnera: bolo to za nízke sebavedomie partnera, žiarlivosť a úspechy partnera alebo ženy v zamestnaní. Len jedinej možnosti dali ženy z násilných vzťahov menej hlasov ako ostatné, bolo to pri nevere partnera. Spomedzi žien zaradených pod Typ 1 a Typ 2 uviedlo tento činiteľ ako dôvod násilného správania sa partnera takmer 17 %, no spomedzi žien zakúšajúcich vyhranené násilie to bolo len 10 %. **Ženy s priamou skúsenosťou s vyhraneným násilím majú teda značne komplexnejší pohľad na dôvody násilného správania partnera** (uvádzali viacero možností). **Násilie vidia ako výsledok viacerých príčin, nie len jednej** (napr. iba ako dôsledok alkoholizmu partnera alebo zlej ekonomickej situácie rodiny).

Pozrime sa na niektoré dôvody násilia podrobnejšie, konkrétne na požívanie alkoholických nápojov partnerom a jeho zázemie v rodičovskej rodine²³.

Frekvencia pitia alkoholu u súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Z grafu je zrejmé, že **frekvencia pitia alkoholu u súčasného partnera sa zvyšovala s intenzitou násilia vo vzťahu**. Kým zo žien zažívajúcich vyhranenejšie formy násilia od súčasného partnera

²³ Zameriavali sa na ne otázky v inej časti dotazníka, zisťoval sa nimi výskyt týchto situácií a nespájali sa priamo s násilím (nešlo o názor na príčiny násilia partnera, ale o výskyt daných situácií).

takmer 70 % uviedlo, že partner pije takmer každý deň alebo aspoň každý týždeň, za násilný vzťah to bolo 40 % a v rámci vzťahov Typu 1 necelých 15 %. **Výsledky naznačujú, že alkohol zohráva v rodinách na Slovensku veľmi negatívnu úlohu.**

Frekvencia pitia alkoholu súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
vôbec nepije	12,4	5,4	3,4	10,8
občas (niekoľkokrát za rok, napr. pri oslavách)	57,3	32,4	13,8	50,9
asi raz za mesiac	16,6	23,0	13,8	17,4
takmer každý týždeň	11,1	31,1	41,4	16,0
takmer každý deň	2,6	8,1	27,6	4,9
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002				
vôbec nepije	11,7	3,1	6,4	9,3
občas (niekoľko-x za rok, napr. pri oslavách)	50,7	21,9	19,1	43,4
asi raz za mesiac	18,4	28,1	4,3	18,4
takmer každý týždeň	14,7	28,1	31,9	18,9
takmer každý deň	3,7	17,2	38,3	9,2
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. Zvyšok do 100 % za rok 2002 predstavujú odpovede „neviem“.

Zdroj: IVPR, 2008.

Pri porovnaní situácie za sledovaných päť rokov sa ukázalo, že celkovo v rámci súčasných partnerov pribudlo abstinentov a občasných konzumentov alkoholu a ubudlo pravidelných konzumentov. Neplatí to ale pre všetky typy vzťahov – pokles je najmenší práve za vyhranené násilné vzťahy. **Výskyt každodenných alebo každo-týždňových konzumentov alkoholu zostáva medzi násilnými partnermi stále vysoký (69 %).**

Výskyt situácií v rodine súčasného partnera podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Všetky ženy so súčasným partnerom
v rodine chýbal otec	11,3	14,7	17,2	12,1
v rodine chýbala matka	1,0	2,7	3,4	1,4
otec bil matku	5,4	12,0	24,1	7,5
časté fyzické tresty detí	7,7	19,7	27,6	10,7
otec mal v rodine hlavné slovo, o ktorom sa nediskutovalo	21,9	41,3	51,7	26,6
jasné rozdelenie úloh na „ženské“ a „mužské“	28,3	42,7	48,3	31,6
Rok 2002				
v rodine chýbal otec	12,9	17,2	12,8	13,7
v rodine chýbala matka	3,5	7,8	4,3	4,0
otec bil matku	5,7	20,3	29,8	10,5
časté fyzické tresty detí	8,4	29,7	40,4	14,4
otec mal v rodine hlavné slovo, o ktorom sa nediskutovalo	28,5	32,8	53,2	30,7
jasné rozdelenie úloh na „ženské“ a „mužské“	40,0	45,3	51,1	40,6

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. Zvyšok do 100 % za rok 2002 predstavujú odpovede „neviem“.

Zdroj: IVPR, 2008.

A ako je to s výskytom nepriaznivých situácií v rodičovskej rodine? V roku 2008 naďalej platí, že **na úroveň násilia v partnerských vzťahoch má na Slovensku vplyv tiež rodinná história.** Výskyt

nepriaznivých situácií v rodičovskej rodine partnera bol oveľa vyšší v rámci násilných vzťahov. Išlo najmä o časté fyzické tresty detí, násilie otca na matke, autoritatívny model otcovstva a striktné rozdelenie prác na mužské a ženské. Tak napríklad **fyzické násilie voči matke sa v rámci vyhraneného násilného vzťahu objavilo až 5-krát častejšie ako u nenásilných** a 2-krát častejšie ako u násilných vzťahov (v roku 2008 rovnako ako v roku 2002). Časté **fyzické tresty detí boli 4-krát častejšie vo vyhranených násilných vzťahoch** ako v nenásilných (v roku 2002 to bolo až 5-x viac).

Tiež **patriarchálny rodinný model má silnú tendenciu narastať s rastom intenzity násilného vzťahu**, a platí to pre obidva sledované roky. Kým v roku 2002 išlo o dvojnásobne vyšší výskyt v prípade vyhraneného násilia, v roku 2008 sa rozdiel zvýšil na 2 a pol násobok. **Súvislosť so striktnou deľbou úloh na mužské a ženské v rodičovskej rodine partnera sa v porovnaní rokov ešte posilnila**: kým v roku 2002 bol rozdiel medzi vyhraneným násilným a nenásilným vzťahom približne o 10 %, v roku 2008 vzrástol na 20 %. Uviedla ju takmer polovica žien zažívajúcich vyhranené násilie, zo žien žijúcich v nenásilnom vzťahu to bolo 28 %. Za neúplnú rodičovskú štruktúru nebola väzba s násilným správaním partnera až taká intenzívna ako pri sledovaní ostatných situácií: v rodine chýbala matka 17 % súčasných partnerov žien z vyhraneného násilného vzťahu a 11 % z nenásilného vzťahu (prípady „chýbajúcich“ otcov boli zriedkavejšie – 3 % a 1 %).

Niektoré štúdie o násilí špeciálne odlišujú **"priame" príčiny násilia v intímnom vzťahu**²⁴. Rozumejú sa nimi situácie, ktoré pôsobia ako **"spúšťače" násilia** zo strany partnera. Môže ísť napríklad o situáciu, keď žena okamžite neposlúchne muža alebo odvráva partnerovi; „spúšťačom“ môže byť tiež to, ak nie je jedlo hotové na čas, ak sa žena nestará o deti podľa predstáv muža, ak pýta od neho peniaze, ide niekam bez jeho dovolenia, odmieta sex, prípadne podozrieva ženu z nevery (tieto priame príčiny uvádzajú napríklad správy o násilí na ženách Svetovej zdravotníckej organizácie, ale aj iné zdroje). Správy tiež zdôrazňujú, že ospravedlňovanie násilia alebo tolerantný postoj k násilniu spravidla vyrastá z tradičných názorov na rolu muža a ženy: ak sa takto socializovanému partnerovi zdá, že jeho partnerka vo svojej role zlyhala alebo prekročila určité hranice (napr. tým, keď si pýta peniaze alebo zdôrazňuje potreby detí), jeho odpoveďou môže byť násilie. Súbor „spúšťačov“ násilia je veľmi široký, rôznorodý a individuálne špecifický²⁵, prakticky sa nedá zachytiť vo výskume založenom na dotazníkovom šetrení. V prezentovanom výskume sa preto zamerala pozornosť nie na identifikáciu „spúšťačov“ násilného správania partnera, ale na počiatky násilného správania²⁶.

Počiatky násilného správania súčasného a bývalého partnera podľa násilného vzťahu (2008; %)

	Bývalý partner		Súčasný partner	
	TYP 2	TYP 3	TYP 2	TYP 3
Hneď ako sme sa spoznali a začali spolu chodiť	21,6	7,3	7,8	6,9
Od sobáša	21,6	12,2	10,9	6,9
Odkedy sme začali spolu bývať	15,7	24,4	15,6	13,8
Keď som bola tehotná	2,0	2,4	3,1	10,3
Od narodenia dieťaťa	7,8	9,8	7,8	13,8
Keď sa nám narodilo dieťa, ktoré nebolo podľa predstáv partnera (s postihnutím, iného pohlavia, než si želal,...)	0,0	0,0	1,6	3,5
Keď som zostala s dieťaťom doma (MD, RD)	5,9	7,3	6,3	10,3
Odkedy bol nezamestnaný, mal neúspechy v práci,...	9,7	22,0	17,2	24,1
Odkedy začal podnikáť, postúpil v práci,...	7,8	2,4	7,8	0,0
Keď som ja začala pracovať	2,0	4,9	9,4	3,5
Iný počiatok	5,9	7,3	12,6	6,9

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

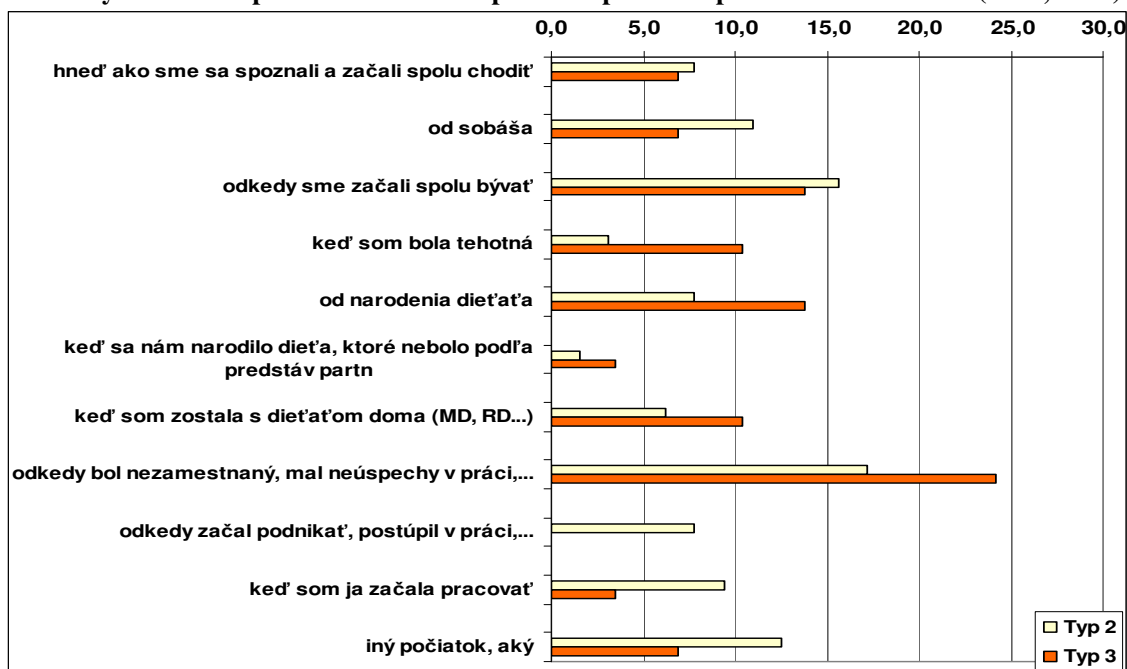
²⁴ Niekedy sa hovorí tiež o situačných faktoroch (*WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women*. Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses. WHO 2005: http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/summary_report/summary_report_English2.pdf).

²⁵ Konkrétne príklady, tak ako vyšli z kvalitatívneho výskumu prípadov domáceho násilia v klientele CPPS, vid' napr.: Bodnárová, B., Filadelfiová, J.: *Domáce násilie na Slovensku*. Predbežná záverečná správa. MŠSR, 2002.

²⁶ Otázka pre ženy, ktoré zažili opakovaný výskyt niektorej zo sledovaných násilných situácií, znela nasledovne: „Dokážete si ešte spomenúť, kedy sa takéto správanie u Vášho partnera začalo?“

Porovnanie odpovedí žien žijúcich v násilnom vzťahu Typu 2 a Typu 3 za súčasného a bývalého partnera ukázalo na **značnú rôznorodosť v identifikácii počiatkov násilia**. Ženy odpovedajúce za súčasného partnera najčastejšie viazali začiatok jeho násilných prejavov so zamestnaním – keď bol nezamestnaný alebo mal neúspechy v práci. Takúto možnosť zvolila štvrtina žien z vyhranených násilných a 17 % z násilných vzťahov. **Druhým najfrekventovanejším počiatkom násilia bol prechod k spoločnému bývaniu** (odkedy sme začali spolu bývať): uviedlo ho 15,6 % žien spadajúcich pod vzťahy Typu 2 a 13,8 % z vyhranených násilných vzťahov. **Pre pomerne veľkú skupinu žien zažívajúcich násilie od súčasného partnera sa počiatky násilia viažu s narodením dieťaťa** (13,8 % a 7,8 %), **tehotenstvom** (10,3 % a 3,1 %), ale tiež s **odchodom na materskú či rodičovskú dovolenku** (10,3 % a 6,3 %) **alebo sa viazalo na „nenaplnenie predstáv“ partnera o dieťati** – mal inú predstavu o pohlaví dieťaťa, zdravotnom stave a podobne (3,5 % a 1,6 %). Do začiatku spoločného vzťahu situovali začiatok násilia pomenej: 6,9 % žien s aktuálnym vyhraneným násilným vzťahom a 10,9 % s násilným vzťahom „datovalo“ násilie od sobáša a ďalších 6,9 % a 7,8 % uviedlo, že sa u súčasného partnera prejavy násilia objavili už pri chodení. Pomerne často násilie začína aj v súvislosti so zmenami v zamestnaní: okrem už zmienenej nezamestnanosti partnera je to vtedy, ak žena nastúpi do práce (3,5 % a 9,4 %), ale viaže sa aj – i keď v menšej miere - s úspechmi muža v zamestnaní (7,8 % za násilný vzťah). Spolu 6,9 % (za Typ 3) a 12,6 % (za Typ 2) uviedlo inú možnosť, než ponúkala otázka. Medzi voľnými odpoveďami sa objavilo: zhoršenie zdravotného stavu či invalidita partnera, keď získal istotu vo vzťahu, odchod (ženy alebo partnera) na dôchodok, strata zamestnania ženy, osamostatnenie detí (zostali sami), problémy s otehotnením, zdravotné problémy detí, práca partnera v zahraničí, mimomanželský vzťah partnera alebo to, že partner začal piť alkohol. Pri porovnaní úrovne výskytu jednotlivých "počiatkov" násilného správania za súčasných a bývalých partnerov sa za tých druhých prejavuje tendencia posúvajúca počiatok násilia do začiatku vzťahu. **U bývalých partnerov sa oveľa viac vyskytovali "dávnejšie" počiatky** (od chodenia, od sobáša, od počiatku spoločného bývania). Za vyhranené násilné vzťahy s bývalým partnerom **k nim pribudli neúspechy v práci a nezamestnanosť partnera** (uviedlo ho vyše jednej pätiny žien). **Situácie, keď sa žena stáva od partnera ekonomicky závislá alebo keď sa zvyšuje finančné zaťaženie domácnosti** (odchod na materskú či rodičovskú dovolenku, narodenie dieťaťa, tehotenstvo) **sa medzi odpoveďami za bývalých partnerov objavovali menej ako za súčasných**.

Počiatky násilného správania súčasného partnera podľa stupňa násilného vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

A ako je to v porovnaní s rokom 2002, došlo k nejakým zmenám? Obraz za bývalých partnerov bol približne rovnaký²⁷, k zmenám došlo pri porovnávaní odpovedí za súčasných partnerov. Z tabuľky nižšie je zrejmy **vyšší dôraz na nezamestnanosť a neúspechy partnera v práci v roku 2008**. Kým v roku 2002 sa táto situácia umiestnila medzi možnými počiatkami násillia na štvrtom mieste, v roku 2008 sa dostala na prvú priečku. Môže to súvisieť s celkovým vývojom na slovenskom trhu práce, keď v referenčnom období dosahovala miera nezamestnanosti rekordné hodnoty (vrchol nezamestnanosti v rokoch 2002 až 2004).

Medzi „spúšťáčmi“ násillia **sa zmenila tiež pozícia narodenia dieťaťa** (násillie partnera sa začalo od narodenia dieťaťa): v roku 2002 získal tento „spúšťáč“ násillného správania partnera piatu priečku a v roku 2008 postúpila na tretiu. Rovnaký **vzostup zaznamenalo aj tehotenstvo ženy** – z deviateho miesta v roku 2002 na piate miesto v roku 2008.

Naopak, **prepad v poradí sa prejavil u sobáša alebo pri úspechoch v práci** ich vplyv sa v roku 2008 na základe odpovedí žien oslabil. Ostatné počiatky mali po obidva roky približne rovnaké umiestnenie.

Rebríček počiatkov násillného správania partnera podľa žien so skúsenosťou s vyhraneným násillím od súčasného partnera (2008 a 2002)

Rok 2008	Poradie	Rok 2002	Poradie
Odkedy bol nezamestnaný, mal neúspechy v práci,...	1.	Odkedy bol nezamestnaný, mal neúspechy v práci,...	4.
Odkedy sme začali spolu bývať	2.	Odkedy sme začali spolu bývať	1.
Od narodenia dieťaťa	3.	Od narodenia dieťaťa	5.
Keď som zostala s dieťaťom doma (MD, RD)	4.	Keď som zostala s dieťaťom doma (MD, RD)	3.
Keď som bola tehotná	5.	Keď som bola tehotná	9.
Od sobáša	6.	Od sobáša	2.
Hneď ako sme sa spoznali a začali spolu chodiť	7.	Hneď ako sme sa spoznali a začali spolu chodiť	7.
Keď som ja začala pracovať	8.	Keď som ja začala pracovať	8.
Keď sa nám narodilo dieťa, ktoré nebolo podľa predstáv partnera (s postihnutím, iného pohlavia, než si želal,...)	9.	Keď sa nám narodilo dieťa, ktoré nebolo podľa predstáv partnera (s postihnutím, iného pohlavia, než si želal,...)	10.
Odkedy začal podnikáť, postúpil v práci,...	10.	Odkedy začal podnikáť, postúpil v práci,...	6.

Poznámka: Poradie za vyhranený násillný vzťah so súčasným partnerom.

Zdroj: IVPR, 2008.

Už vyššie uvedené údaje naznačili, že **násillie páchané na ženách v intímnom vzťahu má na Slovensku v pomerne veľkom rozsahu dlhodobjší charakter**. Nasvedčuje tomu značný výskyt prípadov, keď násillie trvá alebo trvalo od ranných štádií vzťahu s partnerom (od sobáša, keď sme začali spolu bývať a pod.).

A potvrdili to aj odpovede na otázku požadujúcu odhad doby trvania takéhoto správania sa partnera voči žene. Ako uvádza tabuľka nižšie, **priemerná doba trvania násillného správania partnera dosiahla za súčasných partnerov v prípade násillných vzťahov 8,8 roka a v prípade vyhranených násillných vzťahov 13,7 roka** (za bývalých partnerov to bolo o niečo menej - 7,1 a 9,1 roka). Nejde teda o nejaké krátkodobé prejavy násillia. Dlhé trvanie násillného správania partnera potvrdzuje aj interval za najkratšie a najdlhšie trvanie, ktorý je pomerne široký. Za súčasných partnerov je to 1 až 40 rokov pri násillnom a 1 až 43 rokov pri vyhranenom násillnom vzťahu; za bývalých partnerov 1 až 30 rokov (Typ 2) a 1 až 45 rokov (Typ 3).

²⁷ To bol aj dôvod, prečo sa v tomto prípade odpovede žien za bývalých násillných partnerov neuvádzajú v porovnaní rokov.

Odhadovaná doba trvania násilného správania súčasného a bývalého partnera podľa stupňa násilného vzťahu (2008; v %)

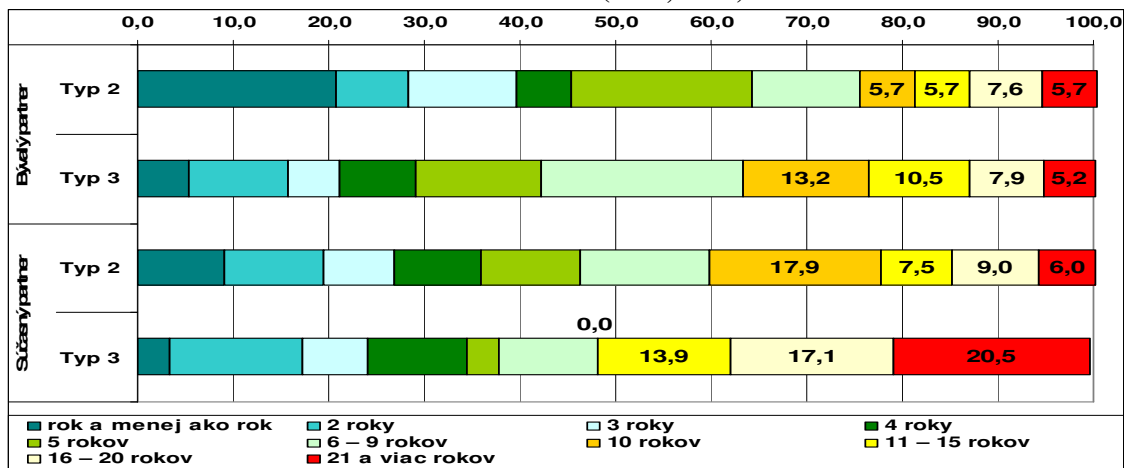
	Bývalý partner		Súčasný partner	
	TYP 2	TYP 3	TYP 2	TYP 3
rok a menej ako rok	20,8	5,3	9,0	3,4
2 roky	7,5	10,5	10,4	13,8
3 roky	11,3	5,3	7,5	6,9
4 roky	5,7	7,9	9,0	10,3
5 rokov	18,9	13,2	10,4	3,4
6 – 9 rokov	11,4	21,1	13,5	10,3
10 rokov	5,7	13,2	17,9	0
11 – 15 rokov	5,7	10,5	7,5	13,9
16 – 20 rokov	7,6	7,9	9,0	17,1
21 a viac rokov	5,7	5,2	6,0	20,5
<i>Interval (v rokoch)</i>	<i>(1 – 30)</i>	<i>(1 – 45)</i>	<i>(1 – 40)</i>	<i>(1 – 43)</i>
<i>Priemerné trvanie násilia (v rokoch)</i>	<i>7,1</i>	<i>9,1</i>	<i>8,8</i>	<i>13,7</i>

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

Tiež v celkovej štruktúre podľa ročných intervalov sa za súčasných partnerov prejavuje posun k dlhšiemu trvaniu, najmä u vyhraneného násilia (pozri graf). **Až 20,5 % žien žijúcich vo vyhranenom násilnom vzťahu odhadlo, že násilné správanie trvá 21 a viac rokov.** Spolu 51,5 % – viac ako polovica žien zažíva vyhranené formy násilia od svojho partnera dlhšie ako 10 rokov.

Odhadovaná doba trvania násilného správania súčasného a bývalého partnera podľa stupňa násilného vzťahu (2008; v %)

Poznámka: TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. **Zdroj:** IVPR, 2008.

Ako vyplýva z analýzy príčin a počiatkov násilného správania sa partnera, **činitele, ktoré môžu pre ženu znamenať zvýšené riziko násilia, sú rôzneho druhu: individuálne, rodinné alebo spoločenské.** Individuálne faktory sa môžu týkať tak ženy – obeť násilia²⁸, ako aj násilníka²⁹. Za kategóriu spoločenských faktorov možno okrem postojov k rodovým rolám uviesť napr. stupeň ekonomickej rovnosti medzi mužmi a ženami, úroveň mobility a autonómie žien, postoje k násiliu na ženách, úroveň „aktívnej“ ochoty blízkych zasiahnuť pri násilí, resp. ukazovatele sociálneho kapitálu.

²⁸ Do tejto kategórie by sa dal zaradiť aj stupeň vzdelania ženy, jej finančná nezávislosť, predošlá viktimizácia, úroveň dostupnej sociálnej podpory – sietí, úroveň násilia v rodičovskej rodine a pod.

²⁹ Okrem základných demografických charakteristík (vzdelanie, zamestnanecký status) to môžu byť aj osobnostné črty (úroveň komunikácie s partnerkou, agresivita voči iným,...), závislosti (na alkohole, drogách,...), história násilia a rodový „koncept“ v rodičovskej rodine a pod.

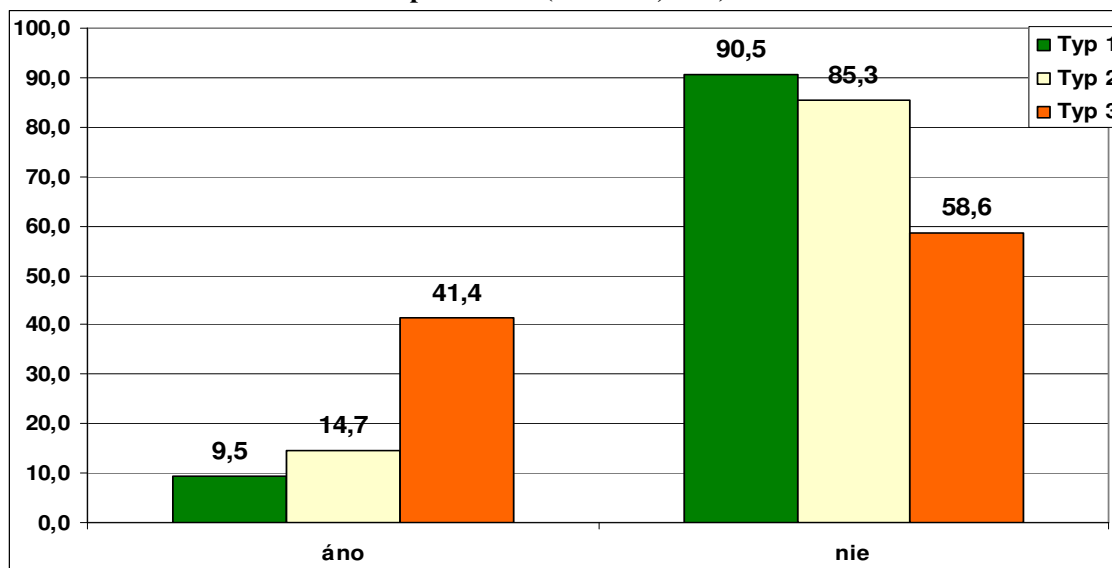
✓ **Dopady násilia na životy žien sú rôznorodé a značné**

Všetky štúdie násilia páchaného na ženách intímny partnerom konštatujú **rôzne a výrazné dopady na ženy, na kvalitu ich života a pohodu či spokojnosť**. Spomínajú sa **viaceré typy dôsledkov: od zdravotných následkov, cez pracovné a ekonomické dopady, až po pocit (ne)spokojnosti a (ne)šťastia**. Niektoré **môžu mať podobu rôznych foriem vylúčenia**, ako napríklad obmedzenie prístupu k informáciám, službám, účasti vo verejnom živote, pracovnému postupu a podobne. Niekedy **môže násilie viesť až k strate niektorých schopností či zručností**, napríklad schopnosti postarať sa o seba, starať sa o deti, navštevovať zamestnanie a veľa ďalších. Spomínajú sa aj **negatívne dôsledky na rodinný život** – ich vlastný alebo členov rodiny. Niekedy sú dopady **vzájomne previazané**³⁰.

Pokiaľ ide o zdravotné následky, v literatúre sa rozlišujú **priame alebo dlhodobé zdravotné následky násilia**. Môže ísť o fyzické zranenia, ale aj choroby tráviacej sústavy, syndróm chronickej bolesti, depresie alebo o samovražedné správanie týchto žien. Násilie niekedy zasahuje aj reprodukčné zdravie žien a môže viesť ku gynekologickým problémom, nechcenému tehotenstvu, nezrelým pôrodom, prípadne môže mať za následok ochorenie na sexuálne prenosné choroby. Zahraničné výskumy zistili, že obeť násilia páchaného partnerom navštevujú počas svojho života oveľa častejšie lekára alebo sú častejšie hospitalizované.

Tento výskum jednoznačne potvrdil **súvislosť medzi úrovňou násilia v intímnom vzťahu a zdravotnými dôsledkami**. Čím vyhranenejšie formy násilia ženy od svojho partnera zažívajú, tým viac zdravotných problémov sa u nich vyskytuje a tým horšie hodnotia svoj zdravotný stav. Na zdravotný stav sa v dotazníku zameriavali štyri otázky: prvá zisťovala obmedzovanie v bežných životných aktivitách z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu, druhá sa zameriavala na typ zdravotných problémov, tretia na druhy užívaných liekov a štvorica uzatvárala otázka na hodnotenie svojho zdravotného stavu v porovnaní s rovesníčkami.

Obmedzenie v aktivitách zo zdravotných dôvodov³¹ podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (rok 2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

³⁰ Ženy zažívajúce násilie v intímnom vzťahu pri zdravotných ťažkostiach viac vynechávajú z práce, znižuje sa u nich schopnosť plniť pracovné úlohy, čo má vplyv na výšku zárobku a oslabuje možnosť udržať si pracovné miesto; to môže následne viesť k problémom v rodine (s deťmi, atď.).

³¹ Znenie otázky v dotazníku: „*Ste nejakým spôsobom obmedzovaná vo svojich aktivitách doma alebo v zamestnaní z dôvodu dlhodobých zdravotných problémov?*“

Obmedzovanie vo svojich aktivitách z dôvodu nejakých dlhodobých zdravotných problémov uviedlo z celkového súboru skúmaných žien SR vo veku 18-64 rokov 14,3 %. **Miera obmedzenia vo svojich aktivitách z dôvodu zdravotných problémov sa ale výrazne líši podľa typu partnerských vzťahov.** Spomedzi žien žijúcich v nenásilnom vzťahu obmedzenie deklarovalo 9,5 %; u žien z násilných vzťahov vzrástlo na 14,7 % a v rámci žien, ktoré žijú so súčasným partnerom vo vyhnanom násilnom vzťahu, sa výskyt obmedzení zvýšil až na 41,4 %. (Podobná rastová tendencia sa prejavila tiež pri sledovaní súvislosti medzi typom intímneho vzťahu a výskytom obmedzení za bývalého partnera – prejavilo sa zvýšenie z necelých 14 % pri nenásilnom vzťahu na takmer 30 % pri vyhnanom násilí). Pritom typ vzťahu pôsobil na mieru obmedzení silnejšie ako sociálno-demografické charakteristiky žien, ako vek, stupeň vzdelania alebo národnosť žien.

Súvislosť s typom vzťahu sa prejavila aj z hľadiska sledovania konkrétnych zdravotných problémov, ktoré sú zdrojom deklarovaného obmedzenia v životných a pracovných aktivitách žien³². Kým u žien zaradených pod Typ 1 sa sledované zdravotné problémy vyskytovali v minimálnej miere (u 1-2 %), **medzi ženami zažívajúcimi násilie sa výskyt zdravotných problémov zvyšuje, výrazný nárast bol zaznamenaný predovšetkým u žien s vyhnanými formami násillia.** Najväčší výskyt mali v rámci tejto skupiny žien **psychické problémy**, ktoré uviedlo až 27,5 % žien zaradených pod Typ 3 (vyhnaný násilný vzťah so súčasným partnerom); za ženy z nenásilných vzťahov to bolo menej ako 1 % a priemer za ženy Slovenska predstavoval necelé 4 %. Všetky sledované **zdravotné problémy sa v rámci žien zažívajúcich násillie vyskytovali 2-6-krát viac** (najmä gynekologické problémy a problémy súvisiace s vylučovaním).

Navyše, viac ako jedna pätina žien z vyhnaných násilných vzťahov (20,6 %) uvádzala ešte iný typ problémov, než boli explicitne uvedené. Vyskytovali sa tu najviac srdcové a cieвне ochorenia a neurologické problémy, ale aj napríklad cukrovka, ochorenia pohybového ústrojenstva, alebo tiež kožné a onkologické ochorenia, epilepsia či reumatické choroby. Ojedinele ženy uviedli aj bližšie nešpecifikovaný pocit veľkej únavy, resp. rečové problémy.

Zdravotné problémy žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, skóre za tri možnosti odpovede v %)

Rok 2008	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR
1. Gynekologické	2,3	2,6	6,8	3,3
2. Zažívacie	2,0	2,6	3,4	4,0
3. Psychické	0,5	2,6	27,5	3,7
4. Vylučovacie	1,0	1,3	6,8	1,5
5. Fyzický handicap	1,3	4,0	3,4	2,7
6. Astmatické	1,0	8,0	3,4	1,8
Iný problém	5,4	2,7	20,6	6,9
<i>Nie je obmedzovaná z dôvodu dlhodobých zdravotných problémov</i>	90,5	85,3	58,6	85,7
Rok 2002	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR
1. Gynekologické	3,9	4,7	21,2	5,7
2. Zažívacie	3,9	7,8	15,0	6,3
3. Psychické	3,2	3,1	14,9	5,0
4. Vylučovacie	1,2	1,6	6,3	2,5
5. Fyzický handicap	0,7	4,7	4,2	2,1
6. Astmatické	2,2	-	4,2	2,9
Iný problém	5,1	4,8	19,2	7,1
<i>Nie je obmedzovaná z dôvodu dlhodobých zdravotných problémov</i>	87,6	85,9	61,7	82,6

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

Zdroj: IVPR, 2008.

³² Formulácia otázky: „Mohli by ste, prosím, uviesť, aký je to zdravotný problém, ktorý Vás obmedzuje?“

Pri komparácii s rokom 2002 sa mierne znížil výskyt jednotlivých zdravotných problémov za celý súbor žien SR, neplatí to ale za podsúbor žien žijúcich v násilných vzťahoch. **V roku 2002 malo nejaký dlhodobý zdravotný problém 38,3 % žien v rámci vyhnaných násilných vzťahov, v roku 2008 došlo k zvýšeniu na 41,4 %** (výskyt za ženy žijúce v násilnom vzťahu Typu 2 zostal približne rovnaký – na úrovni 15 %). V porovnaní rokov **pribudlo predovšetkým psychických problémov u žien trpiacich vyhnaným násilím**. Zhoda s rokom 2002 nastala aj v tom, že zdravotné dôsledky sa u jednotlivých žien spravidla kumulujú: u jednej ženy sa často vyskytovalo viacero zdravotných problémov.

Na tendenciu nárastu problémov s výskytom a rastom intenzity násilia zo strany partnera poukazuje aj miera užívania liekov³³. **Ženy zažívajúce násilie užívajú lieky v oveľa vyššej miere** ako ženy žijúce v nenásilnom partnerskom vzťahu. U niektorých liekov **výskyt za ženy žijúce vo vyhnanom násilnom vzťahu až niekoľkonásobne prevyšuje priemer za všetky ženy Slovenka**. Kým lieky na spanie alebo na ukladnenie užívalo v poslednom období v priemere približne 15 % žien Slovenska, spomedzi žien trpiacich vyhnaným násilím to bolo takmer 45 %. Podobne lieky proti depresiám užívalo okolo 7 % žien SR, v rámci vyhnaných násilných vzťahov to bolo viac ako 17 %; u neurózy bol pomer 5,6 % za ženy SR ku 10,3 % za ženy s vyhnaným násilným vzťahom. Vyšší výskyt užívania liekov je možné pozorovať taktiež pri porovnávaní žien v násilnom a nenásilnom vzťahu (Typ 2 verzus Typ 1). V porovnaní situácie v rozmedzí piatich rokov sa v celkovom súbore znížil podiel žien užívajúcich lieky, za ženy z vyhnaných násilných vzťahov ale k zníženiu nedošlo, v prípade liekov na neurózu bol dokonca zaznamenaný nárast.

Užívanie liekov u žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008 a 2002, v %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Ženy SR
Rok 2008				
Na spanie	9,5	14,7	44,8	14,3
Na ukladnenie	8,7	22,7	44,8	15,9
Proti depresiám	3,6	6,7	17,2	7,1
Proti neuróze	2,8	6,7	10,3	5,6
Rok 2002				
Na spanie	21,8	26,6	45,8	29,5
Na ukladnenie	24,3	50,0	58,3	31,1
Proti depresiám	7,4	14,1	17,0	11,5
Proti neuróze	7,7	7,8	31,9	11,0

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhnaný násilný vzťah.

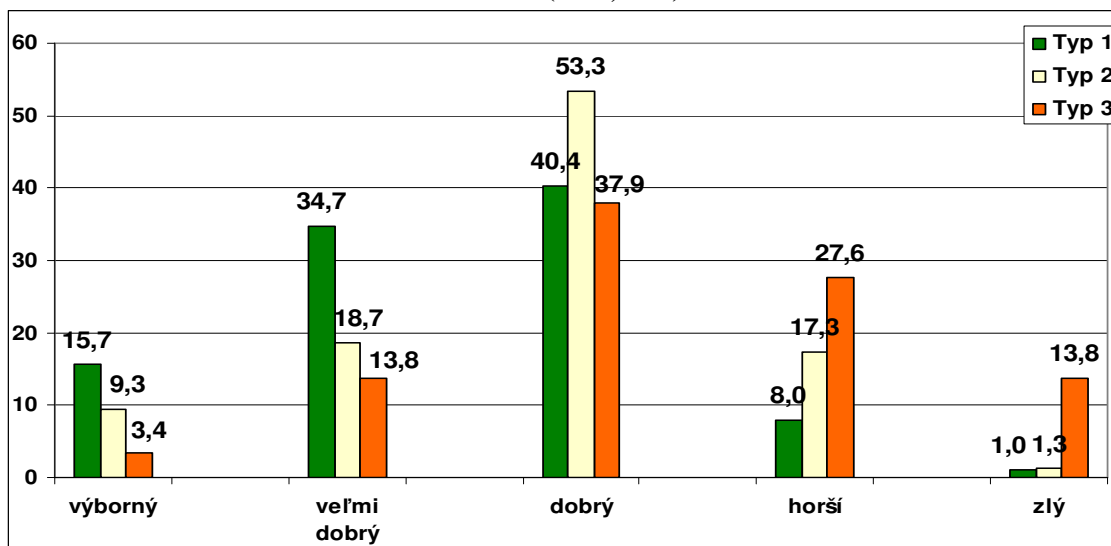
Zdroj: IVPR, 2008.

Uvedené údaje o výskyt zdravotných problémov žien na Slovensku a užívaní liekov do značnej miery predznamenávajú rozloženie odpovedí na otázku o celkovom zhodnotení vlastného zdravotného stavu v porovnaní so ženami rovnakého veku³⁴. Tiež z hľadiska tohto aspektu sa prejavila výrazná súvislosť s intenzitou zažívaného násilia. **Zatiaľ čo zo žien, ktoré majú priamu skúsenosť s vyhnanými formami násilia od svojho súčasného partnera, zhodnotilo svoj zdravotný stav ako horší alebo zlý vyše 41 %, za ostatné skupiny žien to bolo menej ako 20 %** (násilný vzťah Typu 2) **alebo menej ako 10 %** (nenásilný vzťah – Typ 1). Na druhej strane, ako výborný a veľmi dobrý zhodnotila v porovnaní so ženami rovnakého veku svoj zdravotný stav viac ako polovica (50,4 %) žien s nenásilnými vzťahmi, ale iba 28 % žien zažívajúcich násilie a 17,2 % žien zažívajúcich vyhnané násilie. **Nie len výskyt zdravotných problémov, ale aj subjektívne hodnotenie zdravotného stavu žien sa teda so stupňujúcim sa násilím rapídne zhoršuje.**

³³ Znenie otázky v dotazníku: „Užívali ste niekedy za posledné obdobie nejaké lieky z nasledujúcich dôvodov?“

³⁴ Konkrétna formulácia otázky bola nasledovná: „Ako by ste v porovnaní s inými ženami v rovnakom veku, zhodnotili svoj zdravotný stav?“

Hodnotenie svojho zdravotného stavu žien so súčasným partnerom podľa typu intímneho vzťahu (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. V roku 2002 svoj zdravotný stav hodnotilo ako horší a zlý 53,2 % žien zažívajúcich vyhranenú násilie, spolu 12,8 % týchto žien ho považovalo za výborný či veľmi dobrý a 34 % za dobrý. **Zdroj:** IVPR, 2008.

Výskum z roku 2008 opätovne potvrdil zistenia spred 5 rokov: že život s násilným partnerom má významné dopady na zdravie žien. Vyhranenejšie formy násillia v intímnom vzťahu sa na Slovensku viažu so zdravotnými ťažkosťami žien. **Dôsledky sa prejavujú tak na fyzickom, ale najmä na mentálnom zdraví žien** (vysoký výskyt psychických problémov u žien zažívajúcich násilie v porovnaní s inými ženami), **vo veľkej miere sa zdravotné dôsledky vzájomne kombinujú.** **Ženy trpiace násillím v intímnom vzťahu majú viac skúseností s rôznymi chorobami než iné ženy, tiež užívajú vo väčšej miere lieky** (za všetky sledované druhy liekov). Zároveň **ich subjektívne hodnotenie zdravotného stavu je oveľa horšie ako priemer** za celú populáciu dospelých žien SR.

Násilie však zasahuje aj iné sféry života žien, okrem zdravia je to **aj rodinný život**³⁵. Obzvlášť pri násilí páchanom intímny partnerom sú dôsledky na rodinu a život jej členov veľmi citlivé. Odborná literatúra popri celkovej (ne)spokojnosti žien s rodinným životom najčastejšie rozoberá následky na deťoch³⁶. Prezentovaný výskum sa primárne zameriaval na výskyt násillia a na postoje žien, obmedzil sa preto iba na jeden ukazovateľ – meranie celkovej spokojnosti žien s rodinným životom³⁷.

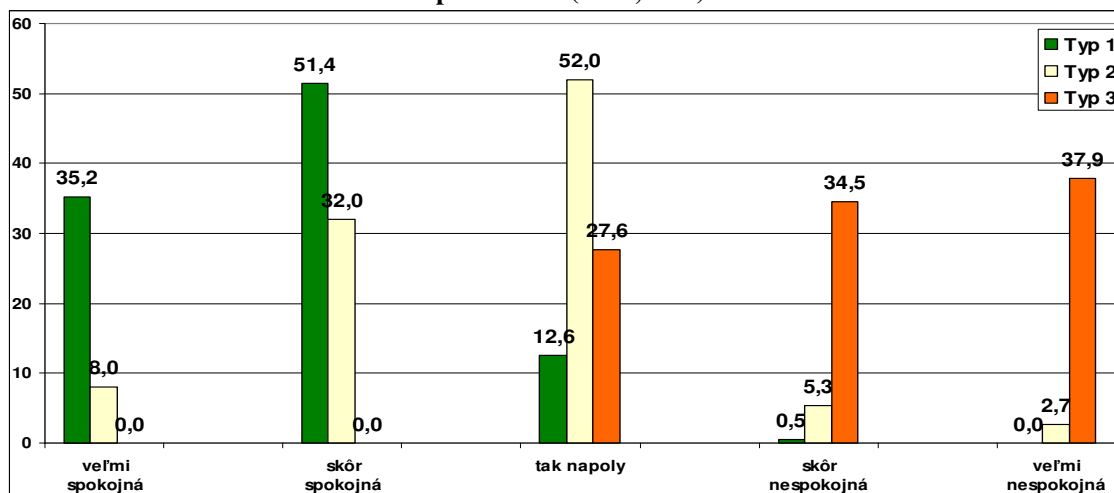
Podobne ako v prípade spokojnosti so zdravotným stavom, **u žien sa prejavilo dramatické znižovanie úrovne spokojnosti s rodinným životom s rastom intenzity násillia páchaného súčasným partnerom.** Kým v rámci celkového súboru žien SR alebo súboru všetkých žien, ktoré mali v čase výskumu partnera, vyjadrilo spokojnosť so svojim rodinným životom viac ako 60 % a nespokojných bolo menej ako 10 %, za skupinu žien zažívajúcich od súčasného partnera vyhranenú násilie sa pomer spokojných a nespokojných úplne obrátil. Veľmi spokojná alebo spokojná nebola žiadna z nich, necelých 28 % vyjadrilo „polovičnú“ spokojnosť, no podiel nespokojných dosiahol v tejto skupine žien vyše 72 % (34,5 % vyjadrilo čiastočnú nespokojnosť a 37,9 % bolo veľmi nespokojných). Rozloženie za násilné vzťahy (Typ 2) bolo nasledovné: 40 % spokojných žien, 52 % odpovedalo „tak napoly spokojná“ a 8 % nespokojných žien.

³⁵ Dalo by sa hovoriť aj o iných sférach života, ako napríklad o pracovnom uplatnení, verejnom angažovaní, trávení voľného času, pestovaní priateľských vzťahov a podobne.

³⁶ Mnohé zahraničné i domáce výskumy preukázali, že deti zažívajúce násilie medzi svojimi rodičmi sú ohrozené emocionálnymi problémami a poruchami správania. Zvyšuje sa u nich výskyt depresí, dosahujú horšie výsledky v škole, majú nižšie sebavedomie, viac problémov s fyzickým alebo duševným zdravím (Bodnárová – Filadelfiová, 2002). Dôsledky na deti však neboli súčasťou tohto výskumu.

³⁷ Otázka bola sformulovaná nasledovne: „Ako by ste na záver vyjadrili celkovú spokojnosť so svojim rodinným životom?“

Spokojnosť žien so svojim rodinným životom podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008, v %)

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah

Zdroj: IVPR, 2008.

K akým zmenám v hodnotení došlo v priebehu piatich rokov uvádza tabuľka dole. Ak si všimneme celý súbor žien, resp. všetky ženy so súčasným partnerom, je u nich zrejмый posun k spokojnosti: narástol podiel žien veľmi spokojných a spokojných s rodinným životom a znížilo sa zastúpenie nespokojných žien. Táto zmena sa netýka všetkých žien rovnako – v rámci žien z vyhranených násilných vzťahov sa za sledované obdobie posilnila nespokojnosť s rodinným životom.

Úroveň spokojnosti žien s rodinným životom podľa typu intímneho vzťahu so súčasným partnerom (2008 a 2002, v %)

	TYP 1	TYP 2	TYP 3	Relevantná skupina žien*	Ženy SR
Rok 2008					
Veľmi spokojná	35,2	8,0	-	29,0	23,1
Skôr spokojná	51,4	32,0	-	45,4	42,0
Tak napoly	12,6	52,0	27,6	19,5	25,1
Skôr nespokojná	0,5	5,3	34,5	3,2	6,6
Veľmi nespokojná	-	2,7	37,9	2,6	3,2
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Rok 2002					
Veľmi spokojná	28,1	7,7	-	21,8	17,8
Skôr spokojná	46,5	12,3	10,6	38,1	37,6
Tak napoly	20,9	49,2	34,0	25,5	28,0
Skôr nespokojná	3,0	24,6	23,4	9,1	10,8
Veľmi nespokojná	1,5	4,6	31,9	5,2	5,3
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Poznámka: TYP 1 = nenásilný vzťah, TYP 2 = násilný vzťah, TYP 3 = vyhranený násilný vzťah. * všetky ženy, ktoré mali v čase výskumu partnera (ženy so súčasným partnerom). Zvyšok do 100 % za rok 2002 predstavujú odpovede „neviem posúdiť“. **Zdroj:** IVPR, 2008.

Ženy zažívajúce násilie od svojho intímneho partnera sú teda so svojim rodinným životom výrazne nespokojné. Ešte vypuklejšie táto nespokojnosť vystúpi, ak sa porovnávajú odpovede žien za jednotlivé typy správania. V rámci Typu 1 (nenásilné vzťahy) neuviedla odpoveď „veľmi nespokojná“ ani jedna žena, v rámci Typu 2 (násilný vzťah) bolo veľmi nespokojných 2,7 % a v rámci Typu 3 (vyhranený násilný vzťah) až 37,9 % žien. Podobný trend platí aj pre zastúpenie odpovedí „skôr spokojná“: narastá od 0,5 % cez 5,3 % až na 34,5 %. V prípade spokojnosti je tomu naopak, pričom tieto súvislosti platia po obidva zisťované roky.

Ženy, ktoré zažívajú od svojho partnera násilné prejavy, rozhodne nie sú s takýmto životom spokojné. Zrejme tu **neobstojí tvrdenie**, ktoré sa občas v laických (žiaľ, niekedy aj v odborných) diskusiách objavuje, že týmto ženám existujúci „poriadok“ vyhovuje, prípadne že ide o partnerstvo síce „divoké“, ale k spokojnosti oboch – muža aj ženy. Nárast nespokojných žien môže znamenať, že sa predsa len dostáva do verejnosti viac informácií o kvalite partnerského spolužitia a o práve žien na dôstojný a bezpečný život. O to naliehavejšou sa stáva výzva pre všetkých aktérov konať v záujme pomoci týmto ženám a v záujme dosiahnutia nulovej tolerancie násilia páchaného na ženách v našej spoločnosti.

Výskumné údaje preukázali, že k porušeniu základných ľudských práv žien nedochádza iba vo „vonkajšom svete“, ale často aj v tom najbližšom – v súkromí rodinného či partnerského života:

- *Každá piata dospelá žena SR, ktorá má partnera, zažila z jeho strany násilné správanie; za bývalých partnerov je výskyt násilného správania vyšší (z dospelých žien, ktoré mali bývalého partnera, zažila z jeho strany násilné správanie takmer každá tretia žena*
- *Nijaký druh či forma násilia na ženách v intímnom vzťahu nie je na Slovensku úplne neznáma: vyskytli sa všetky jeho známe typy od fyzického a sexuálneho, cez psychické a sociálne, až po ekonomické*
- *Ženy na Slovensku sú iba málokedy vystavené iba jednej forme „partnerského“ násilia: fyzickému násiliu veľmi často predchádza alebo ho sprevádza psychické alebo sociálne násilie, sexuálne násilie sa veľmi často viaže s rôznymi formami psychického alebo sociálneho násilia, ekonomické násilie je previazané s psychickým a pod.*
- *Vzťahy, v ktorých sa násilie na ženách vyskytuje, nie sú náhodné: spravidla ide o manželský vzťah (v priemere vyše 20 rokov trvania - ženy skúšajú viacero riešení)*
- *Svedkami násilia bývajú často deti: takmer 70 % žien, ktoré zažívajú od svojho súčasného partnera násilie, býva v domácnosti s deťmi alebo dieťaťom*
- *Násilie na ženách zo strany partnera sa vyskytuje u žien rôzneho vzdelania, rôznych sociálnych a etnických skupín, je známe v mestách i na vidieku, vo všetkých vekových skupinách; taktiež násilní partneri patria k rôznym sociálnym skupinám*
- *Násilie si žiada rôznorodé formy pomoci: mnoho žien týraných partnerom muselo utiecť z domu, byť ošetrovaných lekárom, privolať políciu; potrebovali pomoc psychologickú či psychiatrickú, obecného či mestského úradu, krízových centier či liniek, súdov či právnikov*
- *Pribúda žien hľadajúcich riešenie násilnej situácie: v porovnaní rokov sa znížil podiel žien, ktoré násilnú situáciu nijako neriešia alebo nevidia dôvod ju riešiť; ženy, ktoré nevidia dôvod na riešenie násilia, boli častejšie vyššieho veku, maďarskej a inej národnosti, hlboko veriace, z menších miest a nižšieho vzdelania*
- *Nie vždy sú ženy s poskytnutou pomocou spokojné: prístup by podľa nich mala zlepšiť polícia, sociálne odbory na úradoch a súdy či právne zastupovanie*
- *Násilie bráni ženám v ich plnej participácii na živote spoločnosti: majú viac zdravotných problémov, horšie hodnotia svoj zdravotný stav a sú nespokojnejšie so svojim rodinným životom*
- *Zaznela silná podpora aktivít na potieranie násilia - zamerané na prevenciu násilia alebo rýchlu nápravu a pomoc pri aktuálnom násilí (posilnenie legislatívy, rozvoj služieb rôzneho druhu i zvyšovanie povedomia spoločnosti o násilí a jeho nulovú toleranciu).*
- *Pri rozvoji pomoci je potrebné mať na zreteli aj ženy inej národnosti žijúce: zvýšenie výskytu inej ako slovenskej národnosti v rámci vyhraneného násilného vzťahu naznačuje, že je potrebné informácie (o ľudských právach, násilí a možnostiach pomoci) šíriť tiež v jazykovo špecifických prostrediach.*

✓ **Ženy na Slovensku zažívajú násilie aj zo strany mužov mimo partnerského vzťahu**

Veľa žien na Slovensku má skúsenosť so sexuálnym obt'azovaním zo strany mužov mimo partnerského vzťahu³⁸. Ide o rôzne sexistické prejavy, ktorými muži prejavujú či dokazujú svoju moc voči ženám; pritom môže ísť o zdanlivo „láskavý“ (benevolentný) sexismus alebo nepriateľský (hostilný) sexismus. Nevítaná sexuálna pozornosť a vytváranie hostilného sexuálneho prostredia sa nezriedka zamieňa s „prirodzeným“ správaním mužov voči ženám, flirtovaním či dvorením. Ide pritom často krátko o útoky, ktoré sú prejavom psychického násillia na ženách.

Osobná skúsenosť žien SR s prejavmi sexuálneho obt'azovania (2008, v %)

Prejavy sexuálneho obt'azovania	Zažila osobne	Nezažila osobne	Nevie/nechce uviesť
Obscénny, necudný telefonát, e-mail, list,...	18,2	81,2	0,6
Exhibicionizmus (odhaľovanie sa na verejnosti)	24,1	74,9	1,0
Nevhodné poznámky na postavu a sexuálny život	36,3	61,3	2,4
Vynucovanie si rande/ schôdzky	28,3	70,1	1,6
Sexuálne narážky a komentáre (pokrikovanie, popískovanie, vzdušné bozky a pod)	47,7	51,4	1,9
Sexuálne návrhy	37,5	61,4	1,1

Zdroj: IVPR, 2008.

Podľa výskumu z roku 2008 **celkovo zažilo aspoň jeden prejav sexuálneho obt'azovania 63,1 % dospelých žien SR**³⁹. Najohrozenejšími vekovými kategóriami boli ženy od 18 do 24 a od 35 do 44 rokov. **Najviac žien zažilo počas svojho života sexuálne narážky a komentáre (47,7 %), sexuálne návrhy (37,5 %) a nevhodné poznámky na postavu a sexuálny život (36,7 %).** Každá štvrtá dospelá žena na Slovensku sa stretla počas svojho života s exhibicionizmom a takmer každá tretia musela čeliť vynucovaniu si schôdzky od muža, ktorý nebol jej partnerom. Najčastejšími kategóriami mužov, ktorí sa dopúšťajú sexuálneho obt'azovania, boli cudzí muži, potom kamaráti, známi, susedia a spolupracovníci (v prípade exhibicionizmu išlo takmer výlučne o cudzích mužov). Oproti roku 2002 sa **výskyt priamych skúseností žien s prejavmi sexuálneho obt'azovania mierne znížil**, resp. zvýšil sa počet žien, ktoré takúto skúsenosť neuviedli. Napríklad podiel žien, ktoré zažili sexuálne návrhy v roku 2002 bol 44,7 %, v roku 2008 poklesol na 37,5 %; exhibicionizmus poklesol z 30,9 % na 24,1 %; približne o 10 % menej žien zažilo vynucovanie schôdzky.

Vyhranené sexuálne obt'azovanie fyzickej povahy, sexuálne vydieranie a jednoznačné sexuálne násilie (pokús sa dokonané znásilnenie) **patria medzi najzávažnejšie formy násillia na ženách s výraznými negatívnymi psychickými, psychosomatickými a fyzickými následkami**. Napriek ťažkostiam so zisťovaním priamej skúsenosti (traumatizujúci zážitok, nechota a strach žien hovoriť) sa výskum pokúšal zmerať, koľko žien zažilo počas svojho života sexuálne obt'azovanie sprevádzané obchytávaním, pritláčaním či nevítanými bozkami; nútenie k sexu a znásilnenie.

Skúsenosť žien SR s prejavmi sexuálneho násillia (2008, v %)

Prejavy sexuálneho obt'azovania	Zažila osobne	Nezažila osobne	Nevie/nechce uviesť
Sexuálne obt'azovanie (obchytávanie, pritláčanie/obtieranie sa, dôvernosi, bozky,...)	26,8	71,2	2,0
Nútenie k sexu /pokúšanie sa o sexuálny styk (vyhrážkami, zvalením na zem, zatláčaním do kúta,...)	9,9	88,4	1,7
Vynútený sexuálny styk, znásilnenie	2,1	96,7	1,2

Zdroj: IVPR, 2008.

³⁸ Zákon definuje sexuálne obt'azovanie ako „verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je, alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby, a ktoré vytvára zastrašujúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie“ (Zákon č. 85/2008 Z. z.).

³⁹ Spolu skúmané ženy označili až 1 937 prípadov sexuálneho obt'azovania, na jednu ženu pripadalo v priemere 3,7 prejavov obt'azovania.

Celkovo **aspoň jednu osobnú skúsenosť so sledovanými prejavmi sexuálneho násillia malo 29,8 % dospelých žien Slovenska**. Najčastejšie osobnú skúsenosť so sexuálnym násillím referovali ženy vo veku od 35-44 rokov a so základným vzdelaním. Podľa typu bydliska to boli hlavne ženy z veľkých miest (Bratislavy a Košíc) a z krajských miest. **Skúsenosť s obchytávaním a dôvernosťami má takmer každá tretia žena (26,8 %)**: najčastejšie prichádzalo od spolupracovníkov (20 %), známych, kamarátov, susedov (18 %) a nadriadených (9 %). **Nútenie k sexuálnemu styku zo strany muža - nie partnera zažilo počas svojho života takmer 10 % dospelých žien**: boli to najmä cudzí muži (38 %) a kamaráti, známi či susedia (20 %). **Približne 2 % dospelých žien bolo počas svojho života znásilnené, resp. prinútené k sexuálnemu styku mužom, ktorý nebol ich partnerom**: najčastejšie to boli pre ženy neznámi muži (44 %), ale aj muži z rodiny (takmer 28 %). Ženy nezažívajú iba násillie sexuálnej či sexistckej povahy, môžu byť vystavené fyzickému násilliu v podobe priameho fyzického útoku či psychického teroru vo forme vyhrážania sa ublížením na zdraví (zabitím či zbitím). Celkovo sa **s fyzickým násillím zo strany mužov nie partnerov stretlo počas svojho života 17,4 % dospelých žien**. Najčastejšie takúto skúsenosť uvádzali ženy vo veku 35-44 rokov a so základným vzdelaním.

Skúsenosť žien SR s fyzickým násillím zo strany mužov nie partnerov (2008, %)

Prejavy sexuálneho obt'azovania	Zažila osobne	Nezažila osobne	Nevie/nechce uviesť
Vyhrážanie sa ublížením na zdraví (zbitím či zabitím)	10,8	87,8	1,4
Fyzický útok (hodiť niečo, buchnáty, facky, bitie niečím, porezanie, strieľanie,...)	13,8	84,5	1,7

Zdroj: IVPR, 2008.

Vyhrážanie zbitím či zabitím zažilo približne 11 % dospeljej populácie žien; fyzický útok vo forme buchnátov, faciek, bitie predmetom, porazením na zem a pod. **takmer 14 % žien** počas svojho života. Páchateľmi boli v prípade vyhrážania zbitím či zabitím takmer výhradne iní muži z rodiny a cudzí muži, v prípade fyzického útoku iní muži z rodiny (3,3 % dospelých žien uviedlo fyzický útok zo strany svojho otca). V prípade mimopartnerskej skúsenosti s fyzickým násillím nedošlo v priebehu rokov k žiadnemu zlepšeniu.

Osobitou formou násillia na ženách je šikanovanie viažuce sa spravidla na pracovné prostredie. Ide o celý súbor prejavov najmä psychického charakteru, ktoré vytvárajú nepriateľské a stresujúce prostredie. Výskumy zistili, že **relatívne častý výskyt takýchto mikroútokov trvajúci niekoľko mesiacov môže spôsobovať vážne psychické a psychosomatické zdravotné problémy**, najčastejšie riešené odchodom žien z pracoviska, alebo preradením na iné pracovisko (Holubová 2006, 2007). Svojou povahou šikanovanie **patrí medzi psychické násillie a je prejavom nadradenosti mužov a ich lepšieho postavenia v práci, prípadne zneužívaním svojej moci na pracovisku**.

Osobná skúsenosť žien SR so šikanovaním na pracovisku (2008, v %)

Prejavy sexuálneho obt'azovania	Zažila osobne	Nezažila osobne	Nevie/nechce uviesť
Šikanovanie na pracovisku (ohováranie, šírenie fám, znevažovanie práce...)	23,5	73,2	3,3

Zdroj: IVPR, 2008.

V prezentovanom výskume sa sledoval výskyt šikanovania žien iba jedným ukazovateľom, pričom je pravdepodobné, že rozšírením počtu ukazovateľov by sa zvýšil aj výskyt konkrétnych prejavov. **Počas svojho života zažilo prejav šikanovania vo forme ohovárania, šírenia fám, alebo znevažovania práce 23,5 % dospelých žien**. Vekovými kategóriami žien s najčastejšou skúsenosťou so šikanovaním boli ženy 45-54-ročné, so stredoškolským vzdelaním. **Medzi mužmi uvádzanými ako páchatelia boli najmä spolupracovníci (17,6 %) a potom nadriadení (3,5 %)**. Zistenie potvrdzuje poznatky z predchádzajúcich výskumov, že **častejším javom je horizontálne šikanovanie – teda zo strany kolegu, než bossing – šikanovanie zo strany nadriadeného**. Závažnosť bossingu je však závažnejšia z dôvodu zneužívania moci nadriadeného a vydierateľnosti ženy kvôli strachu o stratu zamestnania. Šikanovanie žien zo strany spolupracovníkov možno prisudzovať zvýšenej

konkurencii na pracoviskách a snahe vytlačiť ženy z ich pracovnej pozície. V priebehu piatich rokov sa referovaný výskyt šikanovania na pracovisku znížil z 26,5 % na 23,5 %. Oproti roku 2002 sa teda situácia v šikanovaní žien na pracovisku mierne zlepšila, stále však štvrtina žien zažíva ohováranie a znevažovanie svojej práce.

A ako vyzerá medziročná komparácia s násilím na ženách zo strany mužov nie partnerov v súhrne? **Približne dve tretiny žien vo veku 18-65 rokov zažili aspoň jeden zo sledovaných 12 skutkov násilia**, zvyšná tretina ani jeden takýto skutok nezažila. **Oproti roku 2002 došlo iba k miernemu zníženiu podielu žien, ktoré zažili aspoň jeden zo sledovaných skutkov – o 7 %.**

Súhrnná skúsenosť žien SR s mimopartnerským násilím (porovnanie roku 2002 a 2008, v %)

	Ženy SR	
	Rok 2008	Rok 2002
Nezažila ani jeden zo sledovaných skutkov	32,1	25,6
Zažila aspoň jeden zo sledovaných skutkov	67,9	74,4
Nevie	0,5	0,3

Zdroj: IVPR, 2008.

V roku 2002 najčastejšie zažívali násilie zo strany mužov - nie partnerov mladšie ženy vo veku 25-34 rokov (84,5 %) a 18-24-ročné (81,8 %), o päť rokov neskôr akoby sa tieto kategórie presunuli do vyšších ročníkov a „najskúsenejšími“ v tomto zmysle boli ženy vo veku 35-44 rokov (74 %) a opäť mladé ženy 18-24-ročné (69,3 %). **Mimopartnerské násilie zažívajú viac mladšie a stredné vekové kategórie žien. Podľa vzdelania došlo v priebehu rokov takisto k posunu:** zatiaľ čo v roku 2002 najčastejšou vzdelanostnou kategóriou žien so skúsenosťou násilia od muža – nie partnera boli stredoškolačky (82,1 %) a vysokoškolačky (81,6 %), v roku 2008 zostali najrizikovejšou kategóriou stredoškolačky s maturitou (70,7 %), no pribudli k nim ženy so základným vzdelaním (69,3 %). Podľa bydliska zažíva najviac žien násilie zo strany mužov **vo veľkých mestách** od 50 do 100 tisíc obyvateľov (v roku 2002 to bolo 86 % žien a v roku 2008 79,8 %) **a v Bratislave, Košiciach** (v roku 2002 to bolo 82,5 % a v o päť rokov neskôr 73,8 % žien). Najmenej rizikové prostredie z hľadiska veľkosti sídla je pre ženy z malých obcí do 2 000 obyvateľov. Podľa krajov sú najviac mimopartnerskému násiliu vystavené ženy zo Žilinského kraja (v roku 2002 aj 2008).

Absolútne počty žien SR a počty označených prejavov násilia podľa druhu (2008 a 2002)

Druhy násilia	Absolútny počet žien		Počet označených prejavov násilia	
	2008	2002	2008	2002
Sexuálne obťažovanie	522	644	1937	2 750
Sexuálne násilie	242	348	403	686
Fyzické násilie	144	171	215	247
Šikanovanie	195	235	231	281
Celkový počet	-	-	2 786	3 964

Zdroj: IVPR, 2008.

Zníženie v porovnaní rokov sa najviac prejavilo vo výskyte sexuálneho obťažovania a sexuálneho násilia (približne o 9 %), **nižší pokles bol zaznamenaný v počte žien so skúsenosťou šikanovania a fyzického násilia.** Absolútny počet označených prejavov násilia v roku 2008 zaznamenal pokles takmer o jednu tretinu oproti roku 2002, najvýraznejšie taktiež v sexuálnom obťažovaní a sexuálnom násilí zo strany mužov - nie partnerov.

Ženy Slovenska sa stretávajú s prejavmi násilia v rôznych prostrediach – v práci, na verejnosti, v škole, u lekára. Vo výskume sa preto sledovalo aj to, ktoré kategórie mužov boli označované najčastejšie a koľko skutkov im ženy s osobnou skúsenosťou násilia pripisujú. **Celkovo boli označení muži pri rôznych skutkoch násilia 2 793 krát.** Zo všetkých kategórií to boli **najčastejšie cudzí muži** (v 1 160 prípadoch, čo tvorí až 41 % podiel zo všetkých označených skúseností s násilím). Cudzieho muža ako páchatel'a označilo dokopy 450 žien, čo je 54,4 % z dospelej populácie žien.

Ostatní muži – páchatelia obťažovania a násilia voči ženám boli muži, ktorých ženy poznajú. Z nich najčastejšou kategóriou boli **muži súvisiaci s prácou** (spolupracovník, nadriadený, zákazník, klient):

spáchali 24 % zo všetkých označených skutkov (viac ako polovica boli spolupracovníci). Treťou najčastejšou skupinou mužov, ktorí sú nositeľmi násilia voči ženám boli **kamaráti, známi a susedia**: tvorili 17 % zo všetkých označených mužov. **Muži súvisiaci so školou** (spolužiaci, učitelia, vychovávatelia, tréneri) mali na násilí 8 % podiel, v drvivej väčšine išlo o spolužiakov (učitelia, vychovávatelia a tréneri boli označení ako nositelia obťažovania či násilia len v relatívne nízkom počte). Rovnaký podiel – 8 % – predstavovali **muži z rodiny a príbuzenstva** (príbuzný, otec, brat), zvyšok prejavov obťažovania či násilia zakúsili ženy od **iných mužov** (lekár; majiteľ bytu, firmy; kňaz, duchovný) – 2 % zo všetkých označených prípadov.

Poradie podľa podielu mužov - páchatel'ov obťažovania a násilia na ženách (2008)

Kategórie mužov s násilným správaním	Celkový počet označení	Podiel z celkového počtu označení (N = 2 793)	Počet žien, ktoré danú kategóriu mužov označili	Podiel žien z dospeléj populácie žien SR (N= 827)
1. Cudzí muž	1160	41,5	450	54,4
2. Spolupracovník	469	16,8	239	28,9
3. Kamarát, známy, sused	463	16,6	231	28,0
4. Spolužiak	193	6,9	103	12,4
5. Príbuzný z rodiny	180	6,4	86	10,4
6. Nadriadený (vedúci, riaditeľ)	119	4,3	69	8,4
7. Zákazník, klient, pacient,...	89	3,1	51	6,2
8. Otec	42	1,5	32	3,9
9. Lekár	27	1,0	19	2,3
10. Učiteľ, vychovávateľ, tréner	21	0,7	19	2,3
11. Majiteľ bytu, firmy, u koho som (bola) v podnájme	11	0,4	8	1,0
12. Brat	11	0,4	9	1,1
13. Kňaz, duchovný	8	0,3	6	0,7

Zdroj: IVPR, 2008.

Podiel žien, ktoré situáciu s násilím zo strany mužov - nie partnerov neriešili, zostal v priebehu rokov rovnaký: **približne 60 % žien so skúsenosťou mimopartnerského násilia prípad obťažovania alebo napadnutia nijako neriešili**, z nich tretina o svojej skúsenosti ani nikomu nepovedala. Najčastejšie ženy **nepovažovali za dôležitú situáciu riešiť** (30 %), alebo **neverili v nápravu a obávali sa sekundárnej viktimizácie**.

Väčšina žien nie je citlivá na slabšie formy násilia: rovnako ako muži, **aj ženy považujú za násilné správanie len prejavy spojené fyzickým dotykom a výrazným psychickým terorom**. Menej vyhranené sexuálne obťažovanie a sexistické správanie zo strany mužov považuje za rozhodne násilné len približne 30 % žien. V priebehu piatich rokov sa tolerancia žien voči „nefyzickým“ formám sexuálneho obťažovania viac-menej nezmenila, zvýšila sa však podmienenosť okolnosťami, kedy takéto správanie ženy považujú za násilie zo strany mužov.

Prezentovaný výskum tiež ukázal, že **subjektívny pocit ohrozenia je u žien významne vyšší ako u mužov**: ženy pociťujú oveľa častejšie obavy v každodenných situáciách. Najväčšie nebezpečenstvo vnímajú v situáciách vo večerných a či nočných hodinách a častejšie ako muži konajú preventívne. **Obavu či zážitok zo sledovania cudzím mužom uviedlo 37 % žien**, najmä z veľkých miest.

Verejnosť na Slovensku citlivo vníma závažnosť týrania a bitia ženy jej partnerom: 4/5 slovenskej populácie považuje bitie a týranie žien partnerom za veľmi a dosť závažný problém. **Menej senzitívne vnímajú problematiku muži a ľudia so základným vzdelaním**. Taktiež si väčšina (približne 2/3) ľudí na Slovensku myslí, že v prípadoch násilia na ženách je **nevyhnutný zásah zvonku**, zostávajúca tretina sa domnieva, že je to výlučne problém partnerského páru. **Za potrebné postupy na zastavenie násilia voči ženám považujú ľudia rýchlosť a efektívnosť súdnej moci a zásahov polície**. Dôraz dávajú aj na výchovu a okamžitú pomoc v prípade potreby vo forme siete telefónnych liniek, dostupnosti a dostatku azylových domov, ako aj **prácu s násilníkmi**.

Prevažujúcim názorom ľudí na dôvod, prečo žena zostáva s násilníkom, je snaha o udržanie rodiny kvôli deťom, obava zo straty finančného zabezpečenia a zhoršenia situácie. V prípade stretu s vyhroteným prípadom násilia muža k svojej partnerke by väčšina ľudí zavolała políciu, alebo by sa násilníkovi pokúsila dohovoriť. **Informovanosť ľudí o pomoci týraným ženám je dosť nízka:** informovanosť okolia o tom, na koho sa obrátiť v prípade násilia muža voči partnerke, hodnotia ľudia ako nedostatočnú; o svojej vlastnej dostatočnej informovanosti je presvedčených 40 % populácie.

Výskumy ukázali, že násilie páchané na ženách predstavuje v SR vážny verejný problém: zasahuje veľkú skupinu žien, dotýka sa rôznych oblastí života od detstva po dospelosť, intímne vzťahy nevyhnutným, preto by sa mala:

- *Podporovať rodovú rovnosť a ľudské práva žien (dlhodobá perspektíva)⁴⁰*
- *Vytvoriť, implementovať a pravidelne monitorovať mnohosektorový akčný plán zameraný na násilie na ženách (rôzne úrovne – od národnej po lokálnu): predchádzanie budúcemu násiliu a reagovanie/riešenie násilia, ktoré sa už vyskytlo, si žiada spojenie agendy za oblasť zdravotníctva, školstva, sociálnych vecí, vnútra, spravodlivosti,...⁴¹*
- *Získať sociálnych, politických, kultúrnych či iných lídrov pre to, aby hovorili proti násiliu na ženách (hlavne mužov): ľudia s formálnou alebo neformálnou autoritou môžu zohrať významnú úlohu pri zvyšovaní povedomia o násilí na ženách a odbúravaní predsudkov a stereotypov, môžu posunúť verejnú diskusiu smerom, ktorý podporí pozitívnu zmenu (napr. známy futbalista v Nemecku)*
- *Zvýšiť kapacita a vytvoriť systémy pre zber dát na monitorovanie násilia páchaného na ženách, ako aj postojov a predsudkov, ktoré násilie podporujú⁴²*
- *Vytvoriť, implementovať a pravidelne evaluovať programy zamerané na primárnu prevenciu násilia na ženách v intímnych vzťahoch: prevencia násilia na ženách páchaného partnermi si vyžaduje zmenu postojov, presvedčení a hodnôt vo vzťahu k rodu – predovšetkým u mužov, ale často aj u žien, a to na spoločenskej i individuálnej úrovni⁴³*
- *Usilovať o bezpečné prostredie pre ženy (v rámci prevencie): odstraňovať násilie zo škôl, pracovných miest, zvyšovať bezpečnosť žien v mestách a obciach,...*
- *Vytvoriť jednotný a koordinovaný systémový prístup zdravotníckych zariadení k rôznym dôsledkom násilia na ženách: poskytovatelia zdravotníckych služieb sa často stretávajú s obeťami násilia – preto je dôležité vytvoriť životaschopný systémový prístup k ženám trpiacim násilím, ako aj systém špecifickej zdravotnej starostlivosti; dôležité je previazanie na iné formy pomoci (políciu, MVO, sociálne odbory a pod.)*

⁴⁰ Ako hovorí štúdia WHO, násilie páchané na ženách je extrémnym prejavom rodových nerovností v spoločnosti – posilnenie legislatívneho a sociálno-ekonomického postavenia žien je preto pri odstraňovaní ohrozenia žien násilím kľúčové.

⁴¹ Výkonná moc na rôznych úrovniach by mala verejne uznať, že takýto problém existuje, a zaviazat' sa, že bude konať pre jeho odstránenie – cez akčné plány; zároveň venovať dostatok zdrojov na programy boja s násilím; taktiež koordinovať aktivity – zdravotných a sociálnych služieb, súdnictva a polície, odborov a zamestnávateľov, médií, MVO organizácií, cirkví a pod.

⁴² (Štatistické) vykazovanie je jeden z kľúčových elementov, nakoľko ukazuje trendy a efektívnosť programov a aktivít (zodpovednosťou za zber evidenčných dát by mala byť explicitne poverená nejaká inštitúcia, napr. štatistický úrad, agentúra alebo rôzne odbory vlády či ministerstiev; to si vyžaduje - štandardizovať metodológiu, zabezpečiť ochranu údajov, ochranu osobných dát, rešpektovanie súkromia bez sekundárnej viktimizácie, ako aj správne spracovanie a pravidelné publikovanie.

⁴³ Významnú úlohu tu môžu zohrať médiá – pri potieraní postojov, ktoré ospravedlňujú alebo bagatelizujú násilie na ženách zo strany partnerov a prezentujú ho ako niečo normálne; kľúčové posolstvá kampaní by sa mali opierať o výskumné zistenia a konzultácie s expertnými skupinami; podľa výsledkov tohto výskumu by sa na Slovensku jedným z dôležitých cieľov malo stať úsilie o elimináciu bariér, ktoré bránia ženám hovoriť o probléme a využiť podporné služby a služby pomoci, ako aj bojovať proti modelom maskulinného správania „normalizujúceho“ násilie na ženách, ktoré často médiá zviditeľňujú; cielené úsilie by malo smerovať tiež k zmene postojov v zdravotníckych zariadeniach, v školách, na pracovných miestach, ale aj v cirkvách; dôležitý je tiež komunitný prístup – komunity by mali byť povzbudzované k tomu, aby hovorili o násilí páchanom v intímnych vzťahoch a odsudzovali ho.

- *Využiť služby reprodukčného zdravia ako vstupné miesta na identifikáciu a podporu žien žijúcich v násilných vzťahoch a na informovanie o podporných službách⁴⁴*
- *Posilniť formálne aj neformálne podporné systémy pre ženy trpiace násilím (vrátane regionálnej dostupnosti)⁴⁵*
- *Scitlivovať systém spravodlivosti a vnútra na špecifické potreby žien – obetí násilia: polícia, vyšetrovatelia, právnici a právničky, sudkyne a sudcovia (tréning a scitlivovanie)⁴⁶*
- *Podpora výskumu príčin, dôsledkov a dopadov násilia na ženách, ako aj efektívnosti preventívnych opatrení⁴⁷*

K tomu je treba zvýšiť finančnú podporu programom zameraným na elimináciu násilia na ženách a pomoc ženám zasiahnutých násilím: pre riešenie problému nestačí deklaratívna rovina, je potrebné vyčleniť na zabezpečenie programov dostatok finančných zdrojov.

V ZÁUJME ODSTRÁNENIA NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH TREBA:

- *Robiť verejné kampane, cieľom ktorých je zdôrazňovať, že násilie páchané na ženách nemožno viac považovať za súkromnú vec a jeho nulová tolerancia;*
- *Pripraviť a realizovať špeciálne tréningy pre policajný zbor, súdnictvo, zdravotníctvo a iné profesie, ktoré vo svojej dennej praxi môžu s násilím páchaným na ženách prísť do kontaktu; tiež štandardizovať ich postupy v prípade kontaktu s násilím páchaným na ženách;*
- *Ďalej posilňovať zákony na ochranu obetí násilníckych mužov;*
- *Prehodnotiť tresty za sexualizované trestné činy a za obchod so ženami;*
- *Budovať krízové centrá pomoci pre obeť obchodu so ženami;*
- *Budovať sieť bezpečných domov pre ženy s definovanými štandardmi; usilovať o regionálne pokrytie týmito zariadeniami;*
- *Vytvárať vzdelávacie programy rôzneho druhu zamerané proti rodovým stereotypom a programy zamerané na oblasť násilia páchaného na ženách, ako i obchodu so ženami;*
- *Zvážiť opatrenia podporujúce priaznivejší prístup k ženám v rámci migračnej politiky;*

⁴⁴ Široké využívanie týchto zdravotných služieb (tehotenská a popôrodná starostlivosť, služby plánovaného rodičovstva, liečenie sexuálne prenosných chorôb...) ženami poskytuje príležitosť na zachytenie žien žijúcich v násilných vzťahoch a na to, aby sa im poskytli odporúčania alebo podporné služby (k tomu je potrebné aj scitlivovanie a tréning pracovníkov a pracovníčok týchto služieb na rozpoznanie násilia a „narábania“ s ním).

⁴⁵ Sociálne služby, poradenstvo, krízové centrá, psychologická pomoc, sociálna pomoc a podobne (sem by sa mohlo zaradiť aj scitlivovanie náboženských lídrov a iných rešpektovaných lokálnych autorít k problému násilia na ženách); ako vyplynulo z výskumu, na Slovensku často ženy hľadajú pomoc u neformálnych sietí – priatelia, rodinní príslušníci, susedia, je preto dôležité posilňovanie aj týchto sietí (médiá by mohli propagovať, ukázať úlohu týchto blízkych sietí).

⁴⁶ Celý systém vyšetrovania a súdnictva by sa mal ako celok nastaviť tak (a zosúladiť), aby zabezpečil, že so ženami hľadajúcimi spravodlivosť a ochranu sa bude zaobchádzať vhodne a profesionálne (podľa výsledkov výskumu si zmeny žiada najmä prístup polície, ale aj zefektívnenie súdov).

⁴⁷ Stále je málo výskumov o násilí na ženách – potom sa od jednej výskumnej aktivity žiadajú odpovede na všetky nezodpovedané otázky, čo nie je možné (národné, porovnávacie, vytváranie databáz).

- *Systematicky zbierať štatistické údaje a podporovať výskumy o problematike rodovo podmieneného násilia; pravidelne zverejňovať výsledky;*
- *Úsilie o elimináciu násilia na ženách si vyžaduje koordinovaný postup, a to na všetkých úrovniach – národnej, regionálnej i lokálnej či organizačnej (úroveň zamestnávateľskej organizácie či školy a podobne);*
- *Riešenie si vyžaduje finančné krytie programova aktivít (vrátane zabezpečenia ich trvaloudržateľnosti, a vrátane podpory MVO poskytujúcich pomoc ženám v tejto situácii).*